

P O B D Y N

E I

PHYSYGWYR ei hun.

Yn DD W Y R A N.

YN CYNNWYS

I. Arwyddion y rhan fwyaf o Glefydau ag y mae Dyn yn ddarostyngedig iddynt, ynghyd â Chynghorion rhagddynt, agasglwyd allan o waith prif Physygywyr eu Hofoedd gan Dr. *Theobald*, ac a gyhoeddwyd yn Saefoneg trwy Orchymyn ei ddiweddar uchelradd *William* Duwc o *Cumberland*; at yr hyn y chwanegwyd amryw Gynghorion at yr un rhyw Glefydau, allan o 'Sgrifflaw hen Awdwr profedig.

II. Yn cynnwys Cynghorion rhag y rhan fwyaf o Glefydau ag y mae *Ceffylau*, *Ychen*, *Gwartheg*, *Lloi*, *Defaid*, *Wyn*, a *Moch* yn ddarostyngedig iddynt: gwedi eu casglu allan o Waith Awdwyr profedig: Y cwbl yn cynnwys Pethau isel bris a hawdd i'w cael.

YN GHYD A

TH A B L at bob RHAN.

*Tra chymmwys ac angenrheidiol ym mhob Teulu,
ac i bob Trafaethwr.*

Newydd ei gyfieithu i'r GYMRAEG.

C A E R F Y R D D I N,

Argraphwyd ac ar werth gan I. Ross. 1771.

[Pris CHWE'CHEINIOG heb ei rwympo.]

LL Y TH Y R
AT Y
D A R LL E N Y DD.

Garedig Gyd-Wladwr.

DYMA i'th Law Gasgliad o Gynghorion a Chyfarwyddiadau rhag yr rhan fwyaf o Glefydau ag y mae'th Babell briddled yn ddarostyngedig iddynt. Nid Cryg o bethau ar antur, o ddychymmygiad Cogfeddygon tra anwybodus, eithr Pigion profedig, Gwaith Gwyr enwog, Pen Physyggwyr eu hoesoedd, rhai ag y mae eu Character gwedi ei 'sgrifenu mewn Hancion-fel â Phin o Adamant.

Pan gyntaf y'th darawer di neu'th anifail â chlesyd, gelli wrth y Llyfran hwn ddeall pa beth yw'r matter a pha beth sydd dda rhagddo, heb redeg â'th dduwfr tros hir ffordd; ac ysgatfydd, cael yspeilio dy God, colli dy Amser, gwaethygu dy Gorph yn lle Gwellhad. Y mae Pethau'r Apothecari a sonir yma yn dra dinuide ynthynt eu hunain ac am isel bris; a'r llyfiau i'w cael megis tan dy draed, yn dy ardd ac yn dy faes, ac jelly wrth ychydig o Gofst a Phoen, gyd a Bendith, gelli fod yn Physyggwr i ti dy hun ac i'th anifail hefyd.

Ni amcanwyd at ddim Cywreinrwydd yn y Cyfieithiad, eithr gosod pethau allan mor ddealladwy ag y gellid, gyd a dymuniad i wneuthur Cymro mor fedrus mewn peth mor fanteisfol a neb o'r Saeson, oni luddias ei Ddiogi, mewn gobaith y bydd y Gorchwyl er Daioni i Ddyn ac i Anifail.

Iechyd, wna'm bywyd mewn byd, yn anwyl,
Dymunol a hyfryd;
Ond os nychu heb Iechyd,
Beth dâl im' fod hyn o fydd.

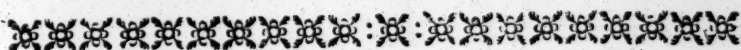
Bydd wych.

T A B L i'r Rhan gyntaf o'r Llyfr hwn.

Enwau'r Clefydau.--Anadlyn	Y Ddannoedd	24
drewi--Anhwylddeb yn y Ge-	Diabetes--Doluriau a phoen	
wynnau--Anwyd. Tu dal. 5	au--Dolur mewn bol	25
Apoplecsi--Asthma	Dropfi	26
Archollion, &c.---Attaliadau	Dropfi wynt--Anhwylddeb y	
mewn Corph a chylla	Ddueg--Dwfr, methu ei ga-	
Y bib--Briwiau--Bronnau	dw, &c.	27
Bwyd, methu ei lyngcu	Ennynfeydd--Erthyliad--Es-	
Diffyg blys atto	goredigaeth---Poen ar ol es-	
Byddarni	gor--Ffelum	28
Cancr--Chwydd i'w ostwng--	Ffistula--Frech goch	29
Chwydd mewn Coesau	Frech wen--Y garreg, &c.	30
Chwydd mewn Cymmalau	Y Geglwyf, &c.	31
Mewn Bol--Chwyfu gormod	Genau clwyfus	Geri
Clefyd glaswyn--C. melyn	i 'w buro o'r corph	32
Cluft, Anwyd ynddo--Pryfed	Gowt---Hip Gowt---Gwaed,	
mewn Clustiau	ei boeri	33
Dolur mewn Cluft	Gwaedi o'r trwyn--Gwaedlif	
mewn Cluft	o'r colyddion	34
Clwyf y Marchogion	Gwahanglwyf	Gwaedlif
Clwyf wedi cae ar farw--Coes	gwyn--Gwewyr dyfrllyd	35
ddolurus--Colic--Colyddion	Gwregys-wraint (Shingles)--	
gwewyr ynddynt	Gwres-haint neu'r fanwst---	
Ennynfa ynddynt--Confulsi-	Gwyrthneu, gwyn (Stitch)	36
wn--Consumsiwn.	Haint digwydd--Histerics	37
Cornwyd i'w wellhau	Ingloes--Llieingig drylliedig--	
Gornwyd	Llieingig wedi torrio fewn	38
addfedu	--Llewygu	Clefydau
Cornwyd yn yr ysgyfaint	Llygaid	39, 40
Yn yr Arennau--Poen yn yr	Maleithiau	41
Arennau	Malldod mewn gwddf--Man-	
Cornwyd ymhledren gwr	wynion	42
Mewn Croth--I dynnu cor-	Misglwyf yn rhedeg gormod	43
nwyd i dorri--I'w iachau---	Attaliad y misglwyf--Parlys	44
Corph rhwym	Pen, dolur ynddo--Crach yn-	
Gwynt mewn Corph--Gwynt	ddo--Nedd a Llau ynddo---	
a dolur mewn Cefn--Iwmwr	Ysgafnder ynddo--Pefwch	45
ddrwg mewn corph--Gwynt	Plant yn curio--Pleurisy	46
ynghod eirin gwr--I ddarof-	Rheumatism--Riccets	47
twng chwydd yno	Scurfi--Syched anghyffredin--	
Crafu--Croen yn syrthio ym-	Tân Iddwf	48
aith ar blant--Cryd	Llosgiad tân--Llosgiad powdr	
Cryd trwy oerfel--Cryg yr er-	saethu--Y Toftedd	49
yr od--Crygni	Twymyn boeth---Twymyn	
Cylla, Afiechyd ynddo--Ilân-	yn y Gwynnau---Twymyn	
hau'r cylla---Cynddaredd---	frechlyd	Yfigiadau tu-
Cnoad ci cynddeiriog	fewnol--Yfigiadau allanol--	
Brath Caccwnen	Yfiga (Sprain)	50

T A B L yr Ail Ran.

Enw'r Clefyd.	T. Dal.	yn nhaflod safn anifail—	
Am Geffyl, i wybod ei oed	53	Yfigo gewyn	--- 84
Splent, Spafen, a'r gwynt		Eli at Glwyf Draen	---
chwydd	54	--- Torri asgwrn	--- Pifo
I barottoi ceffyl at daith, a		gwaed	--- -- 85
phwlitis at ei draed	55	Cornwyd	Dwfr du neu
Ennaint Ceffylau	56	goch	Tafu llawes
Y Selender, a'r cyfrwy yn		goch	86
llygru ei gefn	59	Methu pori	Cilchwyrn-
Pelennau at Geffyl	Yfigo	au	Llo yn pibo
yfgwydd	60	Cynnyddu llaeth	Lly-
Rywel	61	ffan tafod	-- 87
Yfigiad yngewynau'r Cefn		Am Ddefaid ac Wyn.	88
Anwyd ar Geffyl	62	Tar at Grach arnynt	---
Pa fodd i waedi Ceffyl	Dwfr	Eli'r Banadl	Y Bib
Llygaid	66	a'r Traddu	I wellhau'r
Llen ar Lygad Ceffyl	67	Malldod	--- 89
Pwrge i geffyl	68	Y modd i ladd Trogennau	---
I wellhau'r Ffarfi	69	I wellhau'r Pefwch	---
Torri coes--Ergyd ar Lygad		Meddyginiaeth wedi bwyttu	
---a'r Pryfaid	70	rhyw beth gwenwynllyd	90
Clafri--Ysfa yn Llygaid	72	Rhag y Chwarren	--- Am y
Sych-befwch	Ceffig wedi	Dwfr coch sy'n rhedeg o	
bwrw ebolion--I drin ebol-		ddefaid -- Rhag y Clefyd a	
ion wedi eu hattal hwynt i		elwir Tân gwyllt -- Rhag	
fugno -- Diod neu Drens i		y Frech	91
Geffyl gwan	-- 73	Rhag y Gysp neu'r Staggers	
Y Chwarren ar-anifeiliaid	---	Rheolau at Foch, I wybod a	
Ychen a gwartheg, &c.	75	ydynt yn iach	-- 92
Rhag Diffyg Blys at fwyd	--	Am y geg-glwyf neu'r Cwins	
Yfigo asgwrn cefn	76	-- Cnewyll	-- 93
Clefyd y gynffon a'r Bib	77	Diffyg Blys at Fwyd, a'i	
Pefwch	78	chwydu o'u hanfodd --Rhag	
Twymyn	79	y Gargut, neu glefyd y	
Methu pifo--Gibwft	-- 80	Gwaed--Am Glefyd y dduwg	
Y Groen-lyn	Clefyd y	neu'r Spleen	-- 94
Pwd	81	Rhag y Chwarren--Y Frech--	
Gwddf wedi i'r iau ei lygru		Anhwyldeb yn y Coludd-	
---Y clafri--Gwaedlif	82	ion.	-- 95
Ennaint i anifeiliaid i ddar-		Clefyd y Buftl	-- Am
ostwng chwydd--At glwyf		Hychod torrog	-- Yspaddu
newydd.	-- 83	moch -- Cnod ci cynddeir-	
Yfigiadau--Cloffni--Chwydd		iog.	--- 96

Pob Dyn ei Phyfygwr ei hun.

Anadl yn drewi.

CYmmerwch hâd Coriander mewn Rum neu Sac, sef gwin Canari, a hyfwch dair llwyaid o hono, yn y bore yn oer, yn y nos yn dwym.

Neu, berwch ddyrnaid da o Cummin wedi eu pwnio yn fân mewn cwart o win coch, ac yfwch mor frytted ac y galloch.

Rhag Anhwylddeb yn y Gewynau.

Y mae awyr deneu, ymarferiad â rhyw waith, trochi mewn dwfr oer, ynghyd a'r cyngor rhag yr *Histerics*, yn feddyginiaeth sicr rhag pob math o'r anhwylddeb hyn.

Rhag Anwyd.

Gellir gwellhau'r anwyd trwy orwedd llawer mewn gwely, yfed cyflawnder o faidd Sac, yng- hyd ag ychydig ddiferynnau o *Spirits of Hartshorn*, neu unrhyw ddiod fain dwymn; a byw ar botten- nau, bwyd llwy, cywion, &c. ac yfed pob peth yn dwymn. Yn fyrr, y mae yn rhaid ei drin ar y cyntaf fel twymyn fechan, â phethau a fyddo yn peri chwyfu, megis hanner dram o *Compound powder of contrayerva* i'w gymmeryd nos a bore, neu gellir cymmeryd hanner wns o *Spirit Minder- us* bob nos wrth fyned i'r gwely, gan yfed llwngc- iad helaeth o faidd Sac gwan ar ei ol. Os bydd pefwch yn aros wedi arfer y pethau hyn dros ychydig ddyddiau, rhaid cymmeryd y pethau a gyfarwyddwyd rhag y Pefwch. — Y mae hyn yn llawer esmwythach, naturiol, a sicr, na'r ffordd gyffredin o arfer *Balsamics*, *Linctus's* ar cyffelyb, y rhai fydd yn andwyo'r cylla, dinystrio'r blys at fwyd, a holl ansawdd y corph. Dr. Cheyne.

B

Nid

Nid oes dim fydd well rhag Anwyd newydd gael nâ golchi'r traed mewn dwfr twymn a bran gwenith.

Rhag yr Apoplecsi.

Clefyd ag y mae'r phytigwyr yn ei alw felly, yr hwn fydd yn dwyn bywyd dyn mewn ychydig funudau, yr hwn oedd, neu debygid oedd o'r blaen yn holliach.

Arwyddion. Cryndod, figlo, y pen yn ysgafn, yr olwg yn pallu, cysgadrwydd, y cof yn methu, iŵn yn y clustiau, anadlu yn ddwfn ac yn drallodus. Hollol ddifuddiad o'r fynwyr a'r ysgogiad yw'r clefyd ei hun, nid oes dim arwyddion bywyd yn aros oddieithr yr anadliad, a hynny gyd a llawer o anhawfdra a chwyrnu yn y ffroenau. Y mae fynychaf yn terfynu mewn clefyd fel y parlys, ac ansynych y gwellheir o hono, a'r rhai a wellhânt y maent yn fyrr iawn eu cof, eu fynwyr a'u hysgogiad.

Meddyginiaeth. Y mae torri archollion yn ochrau'r gwddf a'r wegil, a dodi cwppanau bychain o wydr arnynt yn dda yn wastadol, os bydd yr archollion yn ddigon dyfnion i roi ffordd rydd i'r gwaed, y mae *Glitters* (meddyginiaethau a wthir â chwistrell i'r corph trwy'r agorfa) cyffro-
us a phureiddion, *Purges*, gwrefog yn dda, ac hefyd y pethau canlynol: Cymmerwch hanner wns o bowdr Falerian y grŷg, *Heath valerian*, ac wns a hanner o *Conserve Orange Peel*, a chymmysgwch hwynt ynghyd; a rhoddwch gymmaint a Nutmeggen i'r Claf bob pedair awr. Dodwch chwyfigl, *Blister*, cryf wrth y cefn, rhaid rhoddi yr ymborth yn brin iawn.

Rhag yr Asthma, neu Phthysic, Clefyd yr ysgyfaint.

Arwydd. Anadl byrr a phoenus iawn, gyd a blinder a chyfyngder anrhaethadwy ynghylch y ddwyfron.

Meddyg.

Meddyg.] Dodwch ddau ddram o Gwm Ammoniacum i'w toddi mewn dwfr Brymllys, *Pennyroyal*, a chwanegwch wns o *Oxymel of Squills*. Fe ellir cymmeryd tair llwyaid helaeth o'r cymmysg-ddwfr hwn yn fynych, neu fe ellir cymmeryd o 20 i 30 diferyn o'r *Elixir Paregoric* mewn dwfr *Pennyroyal* ddwy neu dair gwaith yn y dydd. Y mae gollwng gwaed yn dda, a Bliffer helaeth wrth y cefn, a Fomitau esmwyth; dylai'r ymborth fod yn wan. Rhaid ymgadw rhag diodydd brag gan eu bod yn dra niweidiol. *Mead.*

Archollion a Chlwyfau.

Driniwch hwynt bob dydd â *Basilicon* melyn wedi ei ledu ar nâdd lliain. *Turner.*

Rhag Attaliadau mewn Corph.

Cymmerwch hanner wns o *Speices Hiera Picra*, un dram o halen dur, gwnewch hwynt yn belennau o faintioli canolig, ynghyd ag ychydig o *Syrup Saffrwn*: cymmerwch bump o honynt ddwy waith yn y dydd. *London Dispensatory.*

Attaliadau mewn Cylla.

Berwch Rue mewn diod neu feidr, a hyfwch yn dwymn. *Hen Awdwr.*

Rhag y Bib. Corph rhy rydd.

Cymmerwch yn fomit hanner dram o *Ipecacuanha*; a chymmerwch *De Gamamil* i beri iddo weithio. Ymgedwch rhag pob math o ddiod frag. Os na wna hyn mo'r tro, cymmerwch hanner dram o bôwdr Rubarb, a gwnewch yn belen ynghyd a' chydig o *Diascordium*, gwnewch hynny bob dydd oni lwyr wellhaoch. Yn lle diod gyffredin, gellir cymmeryd diod Gorn Hÿdd, *Hart's horn*, neu Rynion yr *India, Rice*, wedi eu berwi mewn dwfr ynghyd ag ychydig *Sinamon. Towney.*

Neu cymmerwch bint o win coch a phlisygn
wy neu ddau, berwch ynghyd â *Sinamon* a *Siwgr*,
nes bo yn godl, hyfwch o hono, y mae gwneud
hyn ddwy waith yn tyccio. *Hen Awdwr.*

Ni ddylid attal y clefyd hwn yn ddifysymwth,
gan ei fod yn fynych yn drefn ag y mae natur
yn ei defnyddio i dafu ymaith bethau gwaeth.

I iachau Briwiau a gwyniau mewn Esgyrn.

Cymmerwch ddyrnaid o'r llyfiau a elwir *Glef-*
yn y coed, *Wallwort*, a chymmaint a hynny o
Bawm, a chnau'r ddaear, *Smallage*, pwniwch
hwy yn dda ynghyd, yna cymmerwch bwys o
fenyn mis *Mai*, a chyd-dymmerwch y cwbl yng-
hyd, wedi hynny gwnewch hwy i fynu yn belen-
au crynion, a gadewch iddynt aros wyth diwr-
nod, wedi hynny pwniwch oll drachefn, fraen-
iwch a defnyddiwch. *Hen Awdwr.*

Bronnau mawrion i'w lleihau.

Cymmerwch hâd *Cegid*, *Hemlock*, cymmysg-
wch hwynt ynghyd a'r peth a elwir *Powder of In-*
cense, berwch hwynt mewn finegr, a mynych en-
neiniwch ag ef. *Hen Awdwr.*

Bwyd, methu ei lyngu.

Arwydd: Poen, ac fel pe b'ai bwysau yn y
Cylla, a chwydd yn gyffredin.

Meddyg. Cymmerwch lwyaid fawr o *Tinctur*
o *Hiera Picra* bob dydd, awr cyn ciniaw; neu o
ddeg i ugain diferyn o *Asid Elixir o Vitriol*, mewn
glafaid o ddwfr ddwy neu dair gwaith yn y dydd.
Y mae *Pymont*, a dwfr ffynhonnau hefyd yn dda
rhagorol rhag y clefyd hwn. *Cheyne a Heister.*

Diffyg Blys at fwyd.

Yfwch *De Gamamil* bob dydd cyn ciniaw, neu
gymmerwch ddeg diferyn o *Asid Elixir o Fitriol*
mewn

mewn glafaid o ddwfr o ddeutu dwy awr cyn cin-
iaw, ac ynghylch dwy awr ar ol ciniaw bob dydd.
Dylid cymmeryd fomit led dirion cyn arfer y me-
ddyginiaethau hyn, ac nid oes dim fydd well na'r
powdr *Ipecacoanha*, y mae serwpl o hono yn ddig-
on i'w gymmeryd ar unwaith, a'i weithio â The
Gamamil gwan. *Mead.*

Rhag Byddarni.

Golchwch y clustiau yn dda ac ychydig o laeth
twymn ac olew, yna cymmerwch gwarter wns o
Opodeldoc gwlyb, a chymmaint a hynny o oil
Almonau, a chymmysgwch hwynt yn dda, a di-
ferwch ychydig ddiferynau i bob clust, gan eu
caead ag ychydig o Gotton neu wlan; gwnewch
hyn bob nos wrth fyned i'r gwely. *Fothergil.*

Neu, cymmerwch yr *Aqua vita* cryfaf a alloch
ei gael, a dodwch ynddo ewin garllegen neu ddau
wedi eu sigo i aros dros nos, a thrannoeth dodwch
y sudd yn y clust a chaead o wlan du arno.

Y Cancr.

Arwydd. Y mae yn dechreu ar y cyntaf yn
chwydd bychan, o faintioli cneuen, heb newid
lliw'r croen, ac yn parhau dros amryw flynydd-
oedd heb gynhyddu, ond mor gynted ag y dech-
reuo'r *Humour* ddrwg weithio yn gadarnach, y
mae'r chwydd bychan caled yn fydyn yn myned
yn chwydd mawr, crwn, bywiog, anghyson, a
phoen brathedig yn cydfyned ag et, o'r diwedd y
mae yn torri allan, ac yn troi yn gornwydydd
bychain rhedegog drewllyd, y rhai fydd yn bwy-
ta y rhannau iach, y mae tyllau'r clwyf yn dyfod
yn hagr i'w gweled, a'r claf yn treulio ymaith
gan boen annioddefol, ac y mae angeu yn can-
lyn. Fe ddichon y clefyd hwn fod ymhob rhan
o'r corph, ond yn fwya cyffredin, y ddwyfroneg,
pyllau'r breichiau, y tu ol i'r clustiau, y gwefus-
au,

au, y trwyn, a'r dirgel-fannau.

Meddyg. Berwch gwarter pwys o fân asglod *Guaiacum*, mewn chwe pint o ddwfr, hyd oni ddelo yn bedwar pint, yfwch bint o hono ddwy waith yn y dydd, yng wres llaeth claeaf. Y pethau allanol goreu yw pwltis o fara gwyn a llaeth, a golchi â llaeth a dwfr. Dylid cadw'r Cancr rhag oerfel, trwy ofod darn o liain main, ac ychydig o'r ennaint *Sperma Ceti* wedi ei ledu arno, dylid ei adnewyddu ddwy neu dair gwaith bob dydd.

Dr. Love of Greenock.

Neu cymmerwch dom gŵydd, a sudd llysiâu'r wennol, *Celandine*, wedi eu pwnio yn dda a dodwch wrth y clwyf, fe eimwytha hyn, os nid ei wella.

Chwydd caled i'w ddarostwng.

Dodwch y plaister *Diacylon* ynghyd a'r Gwms wedi ei ledu ar ledr tew wrth y fan. *Parey.*

Chwydd mewn Coesau.

Cymmerwch yr un meddyginiaethau ag a gyfarwyddwyd rhag y Dropfi.

Os bydd y chwydd ym mhen y lin, neu mewn cymmal, cymmerwch *Rosmari*, *Teim*, *Ifop*, *Saeds*, *Camamil*, dail y *Bays*, *Mintys*, *Marjoram*, a *Marigold*, dyrnaid o bob un, berwch hwynt mewn Buftl ŷch a Mel, yr un faint o bob un, gwedi eu berwi yn dda, dodwch bum llwyaid o olew'r Menigwyr, *Glovers Oil*, a'r un faint o *Aqua vita*, berwch ef drachefn, yna tynnwch ef oddiar y tân a chedwch yn gauedig iawn, pan eloch i'w ddefnyddio twymnwch ef, ac enneiniwch y fan ag ef yn dwymn.

Chwydd mewn Cymmalau.

Enneiniwch y fan â Tharr *Barbadoes* ger bron tân da, ddwy neu dair gwaith yn y dydd, gan ei orchuddio

orchuddio a phledren, a hyfed hanner pint o ddwfr y môr bob bore yn wag. *Guy's Hospital.*

Chwydd mewn bol fel Chwydd Gwraig feichiog.

Cymmerwch *Safri* a phwniwrch hwynt yn dda am ben diod dda, yna cymmerwch *Ambr* gwyn, a churwch hwynt yn bowdr, a rhoddwch hwynt i'w hyfed gyd â'r *Safri* a'r ddiod. Wedi hynny gwnewch blaister o *Safri* a dail *Iſop* wedi eu berwi mewn ymenyn newydd a gosodwch wrth y bol a'r cefn.

Rhag chwyfu gormod

Cymmerwch ugain diferyn o *Aſid Elixir o Fitriol*, mewn glafaid o ddwfr ddwy waith neu dair yn y dydd. *Shaw.*

Rhag y Clefyd glas-wyn, Green Sickness.

Arwydd. Y wyneb yn las-wyn, chwydd yn y migyrnau, blinder yn yr holl gorph, diffyg anadl, y Galon yn curo, cylgadrwydd, chwânt gloion, ſialc, &c. a'r misglwyf yn attal.

Meddyg. Cymmerwch ddeg diferyn ar hugain o *Tinctur Elebor* du, ddwy neu dair gwaith yn y dydd mewn glafaid o ddwfr, a rhodio neu weithio yn gymhedrol. *Mead.*

Rhag y Clefyd melyn.

Arwydd. Y rhan fydd yn wynion o'r llygaid yn troi yn felynion, gwawr felen gan yr holl gorph, y tafod yn chwerw, trymder a blinder, arloesibustl, y pridd bron yn wyn, y dwfr o liw y ſaffron, yn lliw o'r lliain a drocher ynddo yn felyn.

Meddyg. Cymmerwch ſebon *Fenis*, un diferyn ar bumtheg o olew had llin, cymmyſgwch hwynt llo ynghyd, a gwnewch hwynt yn belenau canolig o faintioli, a chymmerwch dair neu bedair ddwy neu dair gwaith yn y dydd; os bydd y corph

corph yn rhwym, rhaid cymmeryd hanner dram o Rubarb yn y bore ddwy waith yn yr wythnos.

Hoffman.

Neu cym'rwich y rhisgl nesaf i'r pren elwir *Pren y Clefyd melyn*, ac ychydig o'r llyfiau *Gwallt y forwyn*, *llyfiau 'r galon*, *llyfiau 'r asu*, berwch hwynt mewn ail ddiod, pa fwyaf o'r ddiod mwyaf fydd raid o'r llyfiau, yfwrch y ddiod yng wres y gwaed.

Clust, Anwyd ynddo.

Cymmerwch ychydig o *Sweet Oil* a diferwch ar ychydig o wlan, a dodwch yn y clust, a chedwch y pen yn glyd.

Y mae diferu sudd Cucwmerau gwylltion i'r clust dolurus yn dofi'r poen. Os na yna hynny les cymmerwch ddarn bychan o bren Onnen i'r, a dodwch y naill ben iddo yn tân, a derbyniwch y nodd allan o'r pen arall, a diferwch i'r clust, y mae yn dofi'r poen ac yn helpu'r clywedigaeth. Y mae diferu sudd wermwd i glust toft yn dda. Y mae cymmysgu sudd Cribau St. Ffraid ac *Oil of Roses* a'u doddi â gwareth, *tent*, yn dwymn yn y clustiau a'u caead yn dda. Hefyd y mae doddi *Oil of Roses* ac ychydig o Finegr mewn clustiau dolurus yn dda, a gwneuthur cwdyn bychan o *Gamamil* a *Melilot* a'i ddodi ynddynt ar ei ol. Y mae faim gŵydd a'i gymmysgu ag ychydig o fêl a'i roi yn y clust toft yn dda. Os bydd dwfr yn y clustiau y mae faim gŵydd a wyniwns yn wedi eu cymmysgu yn dda rhagorol.

Rhag Pryfed mewn clustiau

Cymmerwch sudd wermwd, Rue, ac Ysgall-y-moch, cymmysgwch ynghyd, a diferwch iddynt.

Neu gymmerwch sudd Bufl y ddaear, *Centaury*, a sudd Cenin, a dodwch yn y clustiau a stopiwch hwy yn dda. Y mae diferu sudd Llewyr y iar i'r clust yn dda at yr un achos.

Hen Awdwr.

I iachau

I iachau Clust fyddo a Chrawn yn rhedeg o hono.

Diferwch ychydig o sudd pren Ysgaw iddo. Y mae sudd y Fioled yn dda rhag yr un peth. Y mae buſtl maharen a'r un faint o fêl, a'u cymmyſgu, a'u doddi yn y clust yn dda. Y mae buſtl gafr a llaeth benyw wedi eu cyd-dymmeru â mêl a sudd *Myrtwydd* yn brif feddyginiaeth rhag hyn.

Rhag Dolur mewn Clust.

Y mae chwythu mwg Tobacco i'r Clust yn dda rhagorol *Hoffman.*

Neu cymmerwch gwlwm o arleg, pigwch dri neu bedwar twll yn ei ganol, a dodwch yn y peth a elwir *English Saffron*, a rhoddwch yn y clust â gwlan du, cedwch yno wyth neu naw awr.

Rhag Swn mewn Clust.

Berwch flodau Rosmari mewn dwfr ac ychydig win, fel y tynnoch oddiar y tân trosglwyddwch yr anwedd fo yn cyfodi oddiwrtho trwy ffiol geg, *Tundish*, i'r clust. *Heister.*

Rhag Clwyf y marchogion. Piles.

Arwydd. Poen mawr wrth fyned i gael ystol, rhychau cochion ar hyd y pridd, a chwyddaint bychain fel bothellau ar ymylon yr agorfa.

Meddyg. Cymmerwch wns a hanner o *Lenitive Electuary*, a hanner wns o Lwch Brwmſtan, cymmyſgwch hwynt, a chymmerwch gymmaint a nutmegennos a bore: y tu allan gwnewch ddefnydd o'r ennaint hwn; cymmerwch ddwy wns o *Diachylon* gwyn, dwy wns o *Sweet Oil*, a hanner wns o finegr, a chymmyſgwch hwynt ynghyd.

Neu cymmerwch gryn nifer o grawel drain gwynion, pwniwc hwynt mewn morter a bwyttewch amledd o honynt. Y mae eu sudd yn dda rhag yr un peth. Hefyd yfed cymmaint a phint o ddwfr hallt.

I agoryd

I agoryd Clwyf wedi cae ar farw.

Cymmerwch ddail pren eirin gwynion a llaeth gafr, pwniwrch hwynt ynghyd, gwnewch blaister o honynt a dodwch wrth y Clwyf.—Y mae buſtl y ddaear, *Centaury*, wedi eu pwnio yn dda i agoryd unrhyw glwyf pa bynnag.

Goes ddolurus, peth da i'w golchi.

Cymmerwch gwart o ddwfr neu win gwyn, pob o ddyrnaid o *Iſop*, *Teim*, *Llygaid y dydd*, *Llyſiau'r wennol*, *Selandin*, *Llyſiau'r angel*, *Angelica*, *Dail llydain y ffordd*, *Gwinwydd y perthi*, *Honey ſuckle*, *Rosmari*, *Saeds*, *Mintys*, *Marjoram*, *Marrigold*; a berwch hwynt hwy ynghyd yn dda, dodwch ynddo wedi hynny dalp o alum, a thair llwyaid o fêl, a golchwch y goes glwyfus: fe fydd gwell os dodwch ynddo pan fo yn berwi ychydig o'r llyſiau a elwir *Clwys*, *All-beal*, neu *Cloverwort*, a gellwch ddodi ychydig o riſgl *Tanneriaid*.

Rhag y Colic, poen dirfawr yn y colyddion.

Cymmerwch ddwy wns o *Daffy's Elixir*, drachefn a thrachefn fel y bo achos, neu hanner dram o bowdr *Rubarb* gwedi ei dwymno ger bron tân.

Quincy.

Neu cymmerwch ŵy ac arloeswch yr holl wyn o hono, yna pobwch un grain o bupur hirion gwedi eu powdro yn fân, a chymmyſgwch hwynt ynghyd a hanner llwyaid o *Aqua vita*, a ſtraeniwch hwynt a'r plisgyn ŵy, a ſugned y claf hwy i fynu.

Colyddion, rhag Gwewyr ynddynt.

Cymmerwch hanner dram o *Rubarb* gwedi ei bowdro, a phoethwch ef ychydig o ſlaen tân, a dodwch ychydig o bowdr linsir ynddo, a chymmyſgwch ef ynghyd i'w gymmeryd ar unwaith, a gwnewch hynny mor fynyched ag y byddo achos.

Radcliffe.

Rhag

Rhag Ennynfa yn y colyddion.

Arwydd. Poen llosgadwy yn y bol, ynghyd a thwymyn, arloesiad, a'r corph yn rhwym iawn yn fynych.

Meddyg. Gollyngwch ddeg wns o Waed, a gwaedwch drachefn fel y byddo achos yn gofyn, rhoddwch y glister canlynol ddwy waith yn y dydd, hyd nes caffo 'r clas ddwy ystol neu dair. At wneuthur y glister cymmerwch wns o ddail *Malows*, blodau Gamamil, a had ffunell, hanner wns o bob un, berwch hwy mewn digon o ddwfr i hidlo ymaith haner pint, wedi hynny chwanegwch ddwy wns o *Sweet Oil*. ac i leihau'r poen ac attal yr arloesiad, rhoddwch ddeg diferyn o *Laudanum* iraidd mewn ychydig o gawl, a chawl gwan ddylai'r holl ymborth fod.

Fe fu llyngcu fudd *Lemon* mewn achosion ffyrnig o lawer ddaioni.

Arbuthnot.

Rhag y Consulfiwn, neu'r crebychiad mewn plant.

Arwydd. Y mae'r genau yn cael ei dynnu ar wyrdraws, y llygaid fel yn cael eu gwasgu allan o'r pen, y wyneb yn troi yn ddu, dyrnau'r plentyn yn cae, a chanhwyllau'r llygaid debygid yn ddiysgog, pan ddarffo y rhai'n, y mae'r plentyn yn gyglyd nes delo'r ffit arall.

Meddyg. Rhoddwch dri neu bedwar diferyn o'r tinctur *Wood foot* mewn llonaid llwy fechan o ddwfr yn fynych i'r plentyn. Y mae dodi blister wrth y wegil hefyd yn wasanaethgar. *Sydenham:*

Y mae Syrup o *Rue* yn dda, neu waigu fudd ychydig o *Rue* yn unig a'i felusu a siwgr, a rhoi llonaid llwy dé i'r plentyn.

Rhag y Consumfiwn neu'r Darfodedigaeth.

Arwydd. Sych beswch, tueddiad i arloesi ar ol bwyta, cyfyngder anetmwyth vn y cylla, poeri gwaed, y pwls yn gweithio yn fuan ar ol bwyta,

a'r

a'r gruddiau yn cochi; fel ag y mae'r clesyd yn cynhyddu, os teflir yr hyn fydd yn dyfod o'r corph i'r tân y mae yn aroglu yn ddrewllyd iawn, os teflwch i lafaid o ddwfr fe fudda i'r gwaelod, y mae'r claf yn chwyfu llawer yn y nos, y mae'r corph yn rhŷ rydd, ac yn treulio ymaith.

Meddyg. Bwyd llaeth, marchogaeth, myned i awyr iachus, gollwng Gwaed yn fynych, nid dros chwech wns ar y tro, yw'r pethau goreu rhag y clesyd hwn; fe fu malwod wedi eu berwi mewn llaeth yn dda rai prydiau, ac hefyd Barc Peru, pan na byddo yn peri i'r corph bwrgio.

Sydenham, Beerhave, a Pringle.

Cornwydydd, peth da i'w gwellaau.

Dodwch blaister o *Diachylon* ynghyd a'r Gwms, wrthynt unwaith yn y dydd hyd oni wellaont.

Hen Gornwydydd.

Cymmerwch gwarter pwys o *Basilicon*, wns a hanner o Olew yr Olewydd, *Oil of Olives*, a chymmysgwch hwynt a hanner wns o *Ferdigres*, lledwch ar ychydig o garth; enneiniwch y dolur ag ef, ffomentwch y fan yn gyntaf yn dda, a dwfr wedi berwi blodau gamamil a dail malows ynddo. Cymmerwch ddosaid yn fynych o physygwriaeth a fo yn oeri'r corph, a byddwch fyw yn rheolaidd.

Sharp.

Cornwyd i'w addfedu.

Cymmerwch wraidd afol, a rhoitiwch nes b'ont yn dyner iawn, cymmysgwch hwynt a mêl a dodwch wrth y fan.—Neu cymmerwch does sŵr a'r rhan wynnaf o floneg mochyn, curwch hwy ynghyd, cymmerwch halen a phowdr had Cummin, cymmysgwch hwynt ynghyd a gwnewch blaister a dodwch wrth y fan glwyfus.

Mewn pob math o gornwydydd llinorog y mae llawer iawn yn ymddibynnu ar ymddwyn yn ddoeth

ddoeth mewn bwytt a yfed, a threfn bywiolaeth; dylid ymgadw rhag halen, a phethau heillt-ion a furion, a chig moch; a bwydydd rhy fras a gwresog, a'r cyfryw ag fydd yn galed i'w treulio yn y cylla. Fe wellhawyd llawer o gornwydydd drwg iawn trwy 'r moddion hyn heb gymmorth meddyginiaeth, tra yr aeth rhai bychain yn fawrion ac yn anfeddyginiaethol.

Cornwyd yn yr Ysgyfaint.

Cymmerwch yr un peth a rhag y Consumsiwn.

Cornwyd neu Grawn yn yr Arennau.

Arwydd. Y mae rhyw tân bethau fel blew cigog yn dyfod ymaith gyd a'r dwfr. Y mae'r gwres a'r poen wrth ei wneuthur yn myned ac yn dyfod, y mae'r peth fydd yn dyfod ymaith oddi wrth yr arenau yn amlach, gwynnach, a theneuach na phan y mae cornwyd yn yr ysgyfaint, ac nid yw yn drewi, y mae'r dwfr pan wneler gyntaf yn wyn fel llaeth, ond yn ol aros rhai oriau, y mae'r defnydd hwnnw yn ymneilltuo oddi wrtho, ac yn syrthio i'r gwaelod.

Meddyg. Y mae Enwyn heb fod yn fur iawn yn dda rhagorol, ac hefyd diod wedi ei gwneud o ddwfr Barlys ac Almonau melus. Bu dyfroedd *Chalybeats* rai prydiau yn dda. *Arbutnot.*

Poen yn yr Arennau, Cefn, a'r Bol.

Yfwch sudd Rhos cochion, neu Ros cochion wedi eu powdro mewn gwin, neu laeth.

Neu, cymmerwch Wns o Bowdr Llysiâu'r gwaedling, pint o laeth newydd odro, a hanner pwys o *Fenis Turpentin*, dodwch hwynt mewn padell dew, deliwch ef uwch ben tân glo araf, a throwch yma a thraw yn y badell nes elo yn dalcaled, wedi hynny gwnewch yn bowdr, a defnyddiwch wrth eich achos.

C

Cornwyd

Cornwyd mewn pledren gwr.

Arwydd. Rhyw beth drewllyd neu waed, ac rai prydiau cennau bychain, neu groen teneu yn dyfod ymaith gyda'r dwfr, a phoen a gwres gwaistadol yn rhedfeydd y dwfr.

Meddyg. Y mae *Selters mineral water*, neu fwyn ddwfr yn dda rhagorol, felly hefyd mae gwneuthur defnydd gwaistadol o ddwfr ffynhonnau, *Spaw water.*

Hoffman.

Cornwyd mewn croth.

Arwydd. Peth drewllyd, wedi ei gymmysgu â gwaed yn rhedeg ymaith, yr hwn fydd yn dewach ac yn fwy drewedig, na'r Mifglwyf gwynion.

Meddyg. Rhaid cymmeryd pint o ddwfr Barlys, a dwy wns o fêl Rhoswydd, a'i yrru at y fan glwyfus â chwiſtrell, amryw weithiau yn y dydd. Gellwch ychwanegu ychydig o Tinctur o Myrr.

Astruc.

I dynnu Cornwyd i dorri.

Cymmerwch wraidd Lili ac wniwnsfyn, berwch mewn dwfr nes bônt yn dyner, wedi hynny pwni-
iuch hwynt ynghyd a bloneg mochyn, a dodwch wrth y clwyf mor boethed ag y galloch ei oddef.

I iachau Cornwyd.

Cymmerwch Lygaid y dydd, pwniuch hwynt ynghyd, a dodwch wrth y cornwyd.

Corph rhwym.

Cymmerwch gymmaint a Nutmegen o *Lenitive Eleſtuary* bob bore, neu mor fynyched ag y byddo achos.

Shaw.

Y mae Cawl Llyſywod yn dda rhagorol rhag yr Afiechyd hwn, ac ysgatfydd yn well na'r un uchod. Yr oedd gwr o anſawdd Corph cadarn, yr hwn ni chawſai un 'ſtol dros naw diwrnod eithr trwy yfed Cawl Llyſywod fe ddaeth ei gorph yn rhydd, pan oedd pureiddion, *purges*, cryfion wedi bod yn llwyr ddifudd.

Gwynt

Gwynt mewn Corph.

Cymmerwch bowdr o hadau Llyfiau'r ysgyfaint, had Carawy, had Persli, cwarter wns o bob un, cymmysgwch hwynt ynghyd â Syrup o *Clof Giliflowr* : a defnyddiwch fel y byddo achos.

Hoffman.

Gwynt a dolur yn y Cefn.

Cymmerwch ddiod posed wedi ei gwneud o win gwyn, berwch ynddi ddyrnaid o lyfiau'r Pumbys. *Cinquefoil*, a hanner llwyaidd o fêl, ac yfwch ef.

Rhedweli, neu Iwmor ddrwg mewn corph.

Cymmerwch gwart o win neu ddiod dda, Isop, Rosmari, a'r llysfieun a elwir *Rosa solis*, y Doddedig rudd yn Gymraeg, dyrnaid o bob un, berwch y cwbl ynghyd, a straeniwch, dodwch yn y ddiod chwe grain o Clofs a Mâs wedi eu pwnio, yr un faint o Nutmeggen, a Synamon, plisgynwŷ neu ddau ac ymenyn newydd, ynghyd a phowdr had Anis, cymmysgwch oll ynghyd a hyfwch yng wres y gwaed.—Y mae yn dda rhag clefydau ag fydd yn deilliaw oddi wrth anwyd.

Gwynt yng nghod Eirin gwr, yr hyn sydd debyg iawn i'r Fors neu Lieingig drylliedig.

Cymmerwch Rue a dail Bay, dyrnaid o bob un, wns o had Cummin, a berwch hwynt nes y bônt yn bwltis, ac ar ddiwedd y berwad dodwch beth mêl a gwêr llwdn dafad ynddo, yna cymmerwch yr hyn a fo digonol a dodwch wrth y clwyf.

Hen Awdwr.

I ddarostwng chwydd yng nghod eirin gwr.

Cymmerwch flawd ffa, dail Malows, dail Ysgaw, Llewig y iar, a'r 'Ddarllys, dyrnaid da o bob un, briwiwch neu bwniwch hwynt ynghyd, berwch hwynt mewn llaeth newydd ei odro, pan fyddo yn berwi dodwch lwyaid o Fyrr ynddo, gwnewch

gwnewch yn bwltis, a dodwch wrth y lle, ac en-
neiniwch weithiau ag Oil o Roses.

Rhag y Crafu.

Arwydd. Mân-grawnau dyfrllyd, ennynfa an-
arferol rhwng y bysedd, tan y garrau, ar y breich-
iau a'r morddwydydd.

Meddyg. Enneiniwch y mannau lle mae yn
torri allan bob nos â'r ennaint canlynol. Cym-
merwch bwys o flonog mochyn, fflwr Brwmstan
a Sulphur Fifum, pob o ddwy wns, wns o Clofs
wedi eu powdro, cymmysgwch hwynt ynghyd :
y mae pythefnos neu dair wythnos mor lleied o
amser ag a ellir ddisgwyl iddo i wellau, rhaid
gwisgo'r un crys dros yr holl amser. Y mae hon
yn feddyginiaeth anffaeledig.

Y mae gwerth tair ceiniog o oil y Bays, a chei-
niogwerth o ffrancinsens yn dda i ymenneinio ag
ef. Y mae powdr du wedi ei salu a'i gymmysgu
a sebon du hefyd yn dda. Y mae gwraidd Hele-
bor gwyn, gwerth dwy geiniog neu dair, a'i fer-
wi mewn dwfr glân, ac ymolchi ag ef yn dda.

Neu cymmerwch ddail Gwyddfid, Gwinwydd
y perthi yn gyffredin, berwch hwynt mewn dwfr
glân, ac ymolchwch ynddo, gan newid eich
crys ar ol y golchiad cyntaf, fe wellaodd hyn un a
fu a'r crafu arno dair blynedd, pan fethodd am-
ryw bethau eraill.

Croen yn syrthio ymaith ar blant.

Dodwch ychydig o Fitriol gwyn nes toddo
mewn dwfr ffynnon, a gwlychwch y lle ag ef,
ac fe a wella yn fuan.

Rhag y Cryd, neu'r Ddeirton.

Arwydd. Dolur mawr yn y pen, blinder yn
yr aelodau, poen yn y lwynau, oerfel yn rhan-
nau allanol y corph, echryd a chryndod, rai
prydiau yn y cyfryw fodd nes byddo'r gwely yn
figlo

figlo danynt ; fyched mawr a phoethder llosgadwy, a mynych-chwennychiad i arloesi. Gwedi i'r arwyddion hyn ddechreu cilio, y mae'r croen yn dyfod yn chwys-wlyb, y dwfr yn lliw ffam o dân, eithr heb waelodion, a chwys yn torri allan, ac yna mae'r crydfa yn terfynu.

Maddyg. Yn gyntaf rhoddwch i'r dyn claf hanner dram o bowdr Ipecacoanha, i beri iddo arloesi, a rhoddwch de gamamil i wneud i'r powdwr weithio ; ac yna cymmered wns o'r powdr goreu o Risgl Peru, *Peruvian bark*, dram o'r peth a elwir *Virginia snake root*, a dram o halen Wermod ; cymmysgwch hwynt yn dda ynghyd, a rhennwch yu wyth rhan, a rhoddwch un rhan bob dwy awr i'r claf, mewn glased o win coch neu ryw ddiod arall. Y mae hon yn feddyginiaeth sicr ac anffaeledig, eithr rhaid gofalu ei rhoi yn yr oriau iach rhwng y crydfeydd ; rhaid ei rhoi dros ddau neu dri diwrnod, ac ynghylch deng niwrnod ar ol gwellau, yn amgen fe fynych ddychwel y clefyd drachefn.

Neu, cymmerwch fomit fel uchod, y prydnhawn cyn y dydd y byddir yn disgwyl *ffit*, cymmerwch chwe dram o Barc Peru, dwy wns o fêl, dwy wns o Capilair, a chymmysgwch hwynt ynghyd, cymmerwch y naill ran awr cyn delo'r *ffit*, a chymmerwch felly dair gwaith. Fe wellhawyd gwr ieuangc a fuasai yn glaf wyth mis o'r cryd pedwardydd a hyn yma.—Deliwch fulw, os bydd dolur yn y gwddf, ennynfeydd, *Inflammations*, *Attaliadau*, *Obstructions*, Cronfeydd, *Impostumes* yn y corph y mae'r Barc yn beryglus, ac ni ddylid ei ddefnyddio cyn symmud y rhei'ny.

Neu cymmerwch Lwyaid dda o ffâwr Brwmstan mewn cwarter pint o win gwyn y funud y bydd o'r cryd yn dyfod, os metha, cymmerwch eilwaith, anfynych y gwyddis iddo ffaelw.

Ymdrochi mewn dwfr oer yw'r feddyginiaeth olaf

olaf rhag y Ddeirton; ond ni ddylid ei arfer yn y gaiaf, na chan hen ddynion, na dynion gwein-ion. Fe brofwyd fod fymud i'r lle byddo 'r awyr yn sechach yn dda iawn pan byddo 'r cryd yn ffyrnig.

Cryd a gaffer trwy Oerfel.

Cymmerwch bum brigyn o Rosmari, pum brigyn o Saeds, pum brigyn o Farigold, naw o ddail pren Bay, ynghyd a chwart o ddiod gadarn, berwch y cwbl yn dda ynghyd, a dodwch beth pupur duon ynddo, a hyfwch yn dwym ychydig cyn delo 'r cryd.—Neu cymmerwch gwart o win neu ddiod dda, hadau neu ddail Danadl, Rosmari a Theim, dyrnaid o bob un, Mwstard, Mêl a Fin-egr, llwyaidd o bob un, wedi eu cymmysgu ynghyd a'u gadael i aros dro, hidlwch, ac ar ddechreu y crydfa hyfwch lwngc da o hono, a chymmerwch chwys. Y mae clymmu ychydig o Gamphir mewn cŵd bychan o liain wrth wddf yn dda.

Rhag Cryg yr Eryrod, neu'r Darddwden.

Cymmerwch bedair wns o Sweet Oil, wns o Gŵyr gwyn, wns o Sperma seti, pum grain ar hugain o Camphor, cymmysgwch hwynt ynghyd, dodwch ef ar liain, ac irwch y clwyf yn ysgafn ag ef dair gwaith neu bedair yn y dydd.

Y mae chwys y fwyall yn dda, yr hwn a wneir fel hyn, cymmerwch fwyall a llosgwch ddyrnaid o wair arni, cymmerwch y chwys a fo ar y fwyall ac irwch y clwyf ag ef. Y mae gwaed Cath hefyd yn dda rhag yr un peth.

Rhag Crygni.

Cymmerwch yr un pethau ag a gyfarwyddwyd rhag y Pefwch.—Neu gymmaint a safu ar swllt o'r powdr canlynol, dair gwaith neu bedair yn y dydd. Cymmerwch Sperma seti a Suwgr Candi yr un faint, a gwnewch hwynt yn Bowdr, a chym-

yn chymmerwch mewn ychydig fêl neu driagl. Y
mae llyngcu tair neu bedair o Lymmeirch, *Oysters*
yn wag y bore, yn dda rhagorol at yr un peth.

Cylla, Afiechyd ynddo.

Berwch y peth a elwir *Mastic* mewn gwin neu
ddwfr ac yfwch ef.

I lanhau Cylla pan fo Llysnafedd neu fflem ynddo.

Cymmerwch gryn ddyrnaid o Ddanadl cochion
talp o fenyn wedi ei bureiddio, berwch hwynt
mewn dwfr glân rhedegog, hyd nes byddo'r llyf-
siau yn dyner, bwyteuach y llyfsiau ac yfwch y dwfr.

Neu cymmerwch Ferwr y dwfr, *Water cresses*,
a mêl, a gwnewch bwltis o honynt a dodwch
wrth enau'r cylla.

Cynddaredd, pethau da rhagddo.

Arwydd. Y mae'r llygaid yn gochion, malu
a'r dannedd, malais aruthrol at rai dynion, di-
ffyg cwsg, fôn canu yn y clustiau, nerth anghy-
ffredin, teimlo dim oerfel, a llid anferth pan y
cyffroir i ddigofaint.

Meddyg. Y mae gollwng gwaed yn dda yn y
clefyd hwn, a chymmeryd deugain diferyn o Tin-
ctur Helebor du mewn glased o ddwfr ddwy neu
dair gwaith yn y dydd.

Mead.

Dylai'r claf ymgadw yn ofalus rhag pob math
o gig hallt fych, pa un ai cig eidion neu gig
moch, oddi wrth bob pysgod cregin, a phob pyf-
god eraill o natur drymmaidd. Oddi wrth bob
bwyd ag wniwn a garlleg ynddo. Yn y cyffred-
in ni ddylai fwytta dim ond yr hyn fo digonol i
gynnal natur. Diod wan, neu ddwfr oer glân
yw'r diodydd goreu; y mae Gwinoedd melusion
a chryfion yn niweidiol iawn, a llosgi Tobacco
yr un wedd.

I wellau cnofad Ci cynddeiriog.

Cymmerwch bedwar dram o Lyfsiau afu'r dda-
aer,

ear, *Ground Liver wort*, o liw 'r Onnen, dau ddram o bupur duon, pwniwch hwynt ynghyd nes byddont yn bowdr man teg:

Y mae'r powdr i'w rannu yn bedwar, un rhan i'w chymmeryd yn wag y bore mewn llaeth twymn, dros bedwar bore, ar ol hyn rhaid doddi y dyn mewn dwfr oer, bath neu afon, dros ddeg diwrnod ar hugain ar ol eu gilydd yn fore iawn, a chyn breffast: nid yw i aros yn y dwfr, â'i ben uwchlaw'r dwfr, ddim yn hŵy na hanner munud. Rhaid ffomento'r clwyf yn wastadol â finegr a halen wedi eu twymno, mor boethed ag y gellir eu dioddef. Y mae ymdrochi mewn dwfr hallt yn dda at yr un peth. Dr. Mead.

All.

(Fea'i profwyd, ac ni fethodd erioed meddfy awdwr) Yfed y clas mor gynted ag yw bosibl wedi ei gnoi, bint o finegr gwin gwyn, gwnaed felly dri bore yn wag. Mynych olched y clwyf â finegr. Wedi hynny cymmered lwyaid fawr o fudd Rue dros dri bore yn wag, ond cyn cym'ryd fudd y Rue, gollynged ynghylch 8 wns o waed.

Rhag Brath Caccwnen mewn genau os digwydd mewn diod, neu ryw ffordd arall.

Cymmered y brathedig ychydig o fêl a *sweet oil*, a dau cymmaint a hynny o finegr, cured hwy ynghyd, a llyngced lwyaid o hono mor gynted ag yw bosibl, a pharhaed felly nes gostyngo'r chwydd. Fe achubodd hyn, gyd a bendith Duw, fywyd dyn.

Rhag y Ddannoedd.

Cymmerwch Fflower de Liws melynion y dwfr, a rhwbiwch y dant poenus, neu gnowch yn eich geneu, ac fe yrr ymaith boen y ddannoedd deued o ba achos bynnag. *Allen.*

Neu cymmerwch had cenin, a'r llysfieuynd elwir Llewgy y iar, *Henbane*, a llosgwch hwynt ynghyd, a derbyniwch yr anwedd i'r ochr hynny o'ch pen

pen y bo'r dant tost. Y mae yn ddiol 'r poen ac yn lladd y Pryfaid.—Neu ynte, cymmerwch ddau ben garllegen, pwniwch hwynt ynghyd â halen Bay, a dodwch ar yr arddwrn yr ochr y bo y ddannoedd, ar y ddwy wythien groes, gan eu gwasgu i lawr a'r ddau fawd, a chlymmed un arall ef yn dynn, os bydd dyn cryf rhaid gwneud y feddyginiaeth yn grefach, dodwch ef yn y gwely a'i ben dros yr erchwyn fel y gallo'r llyn, neu'r *Humor*, gael lle i redeg.

Rhag y Diabetes, neu fethu cadw'r dwfr.

Arwydd. Gwneuthur llawer iawn o ddwfr, a hwnnw o flas, arogl, a lliw mêl, syched mawr, a'r holl gorph yn treulio ymaith.

Meddyg. Cymmerwch ddwy wns o fân asglod Saffaffras, un wns o Guiaicum, tair wns o wraidd Licworis, chwe dram o had Coriander, wedi eu figo; dodwch hwynt yn oer mewn galwyn o ddwfr calch i aros dros dri neu bedwar diwrnod, cymmerwch dri neu bedwar pint yn y dydd. Neu bedair wns o faidd alum, yr hwn a wneir trwy ferwi pedwar pint o laeth ar dân araf, ynghyd a thri dram o alum, hyd nes elo yn faidd, dair gwaith yn y dydd.

N. B. Y mae dwfr calch yn cael ei wneuthur trwy dywallt deuddeg pint o ddwfr berwedig ar bwys o galch byw, pan yr oero gellir ei ddefnyddio.—Dylid meddyginiaethu'r clefyd hwn mor gynted ag y byddo posibl, yn amgen fe all fod yn anhawdd iawn, os nid yn anfeddygol.

Doluriau a phoenau cyffredin.

Irwch y fan glwyfus yn gadarn ag ychydig o'r olew a elwir *Opodeldoc*, ddwy neu dair gwaith yn y dydd ger bron tân, a gwisgwch wlanen ar y fan.

Dolur mewn Bol, neu Golic y Gerwynnau.

Arwydd. Y corph yn rhwym, poen dirfawr
yn

yn y Colyddion, oerfel yn y traed a'r dwylaw, cryndod, blinder mawr, tueddiad i lewygu, ac y mae'r parlys yn fynych yn canlyn.

Meddyg. Rhoddwch y glister canlynol; cymmerwch wns o ddail Malows fychion, hanner wns o flodau Gamamil, a had ffunell per, pint o ddwfr, a berwch at ddefnyd, Cymmysgwch hanner pint o'r cymmysgedd hyn, a chwanegwch atto ddwy lwyaid o *Sweet oil*, a hanner wns o halen *Epsom*, cymmysgwch hwynt yn Glister i'w fynych gymmeryd. Y mae ymolchi mewn Bath yn dda iawn yn y clefyd hwn. Y mae balsam *Peru* a'i gymmeryd o ddifewn o ugain i ddeugain difryn mewn siwgr torth wedi ei bowdro dair neu bedair gwaith yn y dydd yn dda. *Riv. a Syd.*

Rhag y Dropsi.

Arwydd. Diffyg anadl, gwneuthur ychydig o ddwfr, y corph yn rhwym, chwydd yn y coesau a'r migyrnau, y rhai a byllant pan gwasgir bys arnynt; y bol yn chwyddo, a'r rhannau eraill o'r corph yn curio ymaith.

Meddyg. Cymmerwch Bowdr *Jalap*, Hufen *Tartar Eflorentin Iris*, Cwarter Wns o bob un, cymmysgwch hwynt: cymmerwch o ddeg ar hugain i ddeugain diferyn bob ail dydd. Ar y dyddau eraill cymmerwch gymmaint a Nutmegenn fawr bob nos a bore o'r Electuary canlynol: cymmerwch ddau ddram o flodau Gamamil gwedi eu powdro, yr un faint o Sinfir, a hanner gymmaint o'r peth a eilw'r *Apothecary*, *Prepared Steel*, cymmysgwch hwynt ynghyd a dwy wns o *Conserve of Orange peel*, a defnyddiwch. *Dr. Dover.*

Neu cymmerwch Gribau St Ffraid, berwch hwynt mewn gwin, ac yfwch ef gyd ag ychydig o fêl puredig. Y mae pwrgio yn dda lle deallir fod y Dropsi yn feddyginiaethol. Y mae Cribau St Ffraid gwedi eu powdro a'u cymmysgu â mêl yn

yn dda rhagorol.—Y mae Gwraidd neu Ddail
coed *Ysgaw* wedi eu berwi mewn gwin yn gwell-
au'r Dropfi; bernir nad oes dim fydd well nâ
gwraidd *Ysgaw*'r ddaear a'u defnyddio yn yr un
modd, rhag y Dropfi.

Rhag y Dropfi Wynt, Tympany.

Arwydd. Mawr chwydd yn y bol, o herwydd
bod gwynt yn cael ei gae i fynu yngheudod y bol,
os cyffyrddwch ag ef â'ch llaw, fe rydd fŵn isel
fel tabwrdd, *drwm*, lychan.

Meddyg. Cymmerwch yr un pethau a rhag y
Dropfi.—Neu cymmerwch bob o ddyrnaid da o
risgl Onnen ieuangc, rhisgl *Ysgaw* 'r ddaear, a
ffunell, un neu ddau o wraidd Radis ieuangc,
berwch y cwbl mewn dau gwart o win gwyn nes
byddo yn gwart: wedi ei hidlo testwch iddo ddeu-
ddeg grain o'r powdr *Sol-danela*, ac yfwch ef fore
a nos, weithiau yn dwymn weithiau yn oer.

Neu hefyd cymmerwch dalp mawr o fialc, a
dodwch mewn furdoes pan fyddoch yn gwneuth-
ur bara ty, cymmerwch y fialc a chrafwch ychyd-
ig o hono i ychydig o *Sweet Oil*, a lledwch ar
ddarn o liain newydd a dodwch wrth y chwydd.

Rhag anhwylder yn y dduwg. Cleddyf y bleddyn,
Cleddyf y biswail, y mae T. W. yn cyfeithu 'r Gair
Spleen, Lat. Splena.

Cymmerwch ddyrnaid o wraidd *Ysgaw*, a Ffu-
nell, a berwch mewn dau gwart o win gwyn nes
delo yn gwart, ac yfwch nos a bore yn dwymn.

Dwfr, methu ei gadw o herwydd gwendid o fewn.

Cymmerwch gwarter wns o *Nitr*, a dram o
Volatile salt of Amber, cwarter wns o bowdr plisg
wyau, hanner wns o siwgr gwyn da, cymmysg-
wch hwynt ynghyd: cymmerwch gymmaint ag
a safu ar swllt o hono ddwy neu dair gwaith yn y
dydd,

dydd, gan yfed llwngced o dē *Marsh malows* ar ol pob doſaid.

Turner.

Neu berwch *Mastic* a *Chlofs* mewn dwfr Rhofwydd, *Rosewater*, a hyfwch wrth eich hachos.

Y mae llygoden fechan wedi ei phowdro, a rhoddi'r powdr am ben rhyw beth yn dda.

Ennynfeydd, Inflammations.

Gollyngwch ddeg neu ddeuddeg wns o waed, a gwnewch hynny drachefn os bydd eisiau, cymmerwch bwrgeſ oerion, dodwch wrth y fan bwl-tis o fara gwyn a llaeth, ac ychydig o ennaint Ysgawen, *Ointment of Elder*, ynddo.

Erthyliad i'w ragflaenu.

Y mae gollwng gwaed yn dda ac yn angenrheidiol, ynghylch y trydydd mis o'r Beichiogiad, mwy neu lai yn ol Nerth Corph y Fenyw feichiog. Dylid cadw'r Corph yn rhydd trwy gymmeryd ychydig o Fanna neu Rubarb, yn enwedig yn y misoedd cyntaf.

Hamilton.

Esgoredigaeth i'w annog.

Rhennwch un grain o Opium wedi ei buro yn ddwy belen, i'w cymmeryd un chwech awr ar ol y llall.

Mead.

Poen ar ol Esgor.

Cymmerwch un Scrwpl o *Sperma Ceti*, pum grain o *Volatile Salt of Hartshorn*, pum diferyn o *Balsam Peru*, hanner drain o driagl *Fenis*, cymmysgwch hwynt yn belen, gyd a chymmaint a syrſup *Popi* gwyn ag a fyddo digonol i'w wneuthur yn belen; a rhoddwch i'r Fenyw bob chwech awr nes cilio'r poen. Cedwch y fenyw yn wrefog, ac yfed gyflawnder o Godl, ſef cawl a wneler o ddiod frag, neu win, a ſiwgr a pherlyſiau.

Heister.

Y Ffelum i'w thorri.

Cymmerwch halen *Bay*, maluriwch yn bowdr

mân, a gogrynwch ef yn lân, cymmysgwch ef â phliffgyn wŷ, a dodwch wrth y dolur.

Ffistula.

Math o gornwyd cul, caled yn yr Eisteddfod, anhawdd iawn i'w wella.

Meddyg. Cymmerwch gwarter pwys o wraidd Elecampane, tri chwarter pwys o had ffunell, chwarter pwys o bupur duon, pwniwch hwynt ar wahan, a gogrynwch hwynt trwy ogr mân, cymmerwch hanner pwys o fêl, a hanner pwys o siwgr wedi ei bowdro, toddwch y mêl a'r siwgr ynghyd ar dân, gan scumio ymaith yn wastadol yr amhuredd, hyd nes delont mor loyw ag *Ambr*, pan oeront, cymmysgwch hwynt â'ch powdr, a thylinwch hwynt yn does gwan. Cymmerwch gymmaint a nutmeg o hono, y bore, ganol-dydd, a'r nos, gan yfed glased o win neu ddwfr ar ei ol. Dyma gyfarwyddyd Dr. *Ward* i wella'r *Ffistula*.

Y Frech goch.

Arwydd. Oerfel a chryndod, a thwymyn yn canlyn, ynghyd a llawer o glefyd. Syched a chysgadrwydd gwaftadol, pefwch ysgafn, a cholli dagrau, yw'r arwyddion sicraf o'r Frech goch. Ynghylch y trydiau y mae noppynnau cochion bychain fel pigiad chwain yn ymddangos dros yr holl gorph, nid ydynt yn cyfodi uwchlaw wyneb y Croen.

Meddyg. Yn gyntaf, gollyngwch Waed i'r claf, ac yna yfed ef neu hi y Cymmysg-ddwfr canlynol, cymmerwch bob o ddwy wns o Perl Barlys, Raifins a Ffigys; hanner wns o bren Licworis, berwch hwynt mewn pedwar cwart o ddwfr nes delont i ddau gwart, hidlwch ef, a dodwch ynddo gwarter wns o halen Prunela. Rhaid pwrgio yn fynych ar ol y clefyd hwn, ac arfer yr un bwyd ag yn y Frech wen. *Syden.*

D

Y Frech

Y Frech wen.

Arwydd. Oerfel, Cryndod, ac Arwyddion eraill o dwymyn, ynghyd a phoen mawr yn y pen a'r cefn, a thueddiad i arloesi, ac yn barod iawn i chwyfu. Mewn plant, y mae hurtrwydd a chyfgadrwydd, ac rai prydiau yr *Epileptic fits*: ynghylch y trydydd dydd neu'r pedwarydd, mae noppynnau cochion o faintioli pen pin yn ymddangos ar y ddwyfron, y wyneb a'r holl gorph, y rhai fydd yn cynhyddu bob dydd, hyd onid elont gymmaint a physen fawr, ac yn llawn o grawn.

Meddyg. Rhaid gofalu cadw'r Claf yn y gwely, gan ofalu ei gadw ef neu hi rhag oerfel yn y gaiat trwy foddion priodol, a gwanhau'r gwres yn yr haf trwy ollwng ychydig wynt i'r ystafell, canys ni ddylid ei fogi a gwres a dillad, nac attal y frech i lanw trwy oerfel. Am yr ymborth rhaid ei fod yn wan ac yn deneu iawn, gwlybaidd ac o anian oer, megis cawl dwfr a blawd teneu, dwfr oddiar yr afal *Pipin*, a chawl llaeth, ac yn y dechreuad pethau a fyddo yn cadw'r corph yn agored, ac yn peri gwneuthur dwfr fydd oreu, megis ffigys, *Damafene Prunes*, a *Tamarinds*, a thrwy roddi diodydd lled furion i'w hyfed, megis diod fain a sudd Lemon neu Orange ynddi, maidd gwedi berwi afalau ynddo, diod wedi ei gwneuthur o ddwfr Barlys ac Almonau, neu win *Rhenis*, gwedi ei wanhau yn ddigonol â dwfr. *Turner.*

Y Garreg a'r Graian.

Arwydd. Poen yn y lwynau, y dwfr yn ymddangos yn waedlyd, marweidd-dra yn y forddwyd neu goes yr ystlys y byddo'r dolur, ac yn arloesi yn fynych.

Meddyg. Cymmerwch bwys o gregin wystrwys gwedi eu llosgi yn galch, dodder hwy mewn llestr pridd, a dodwch arnynt ddeg pint o ddwfr berwedig

edig, pan oero hidlwch ef, a chymmerwch han-
ner pint o hono gwedi ei gymmysgu â llaeth ne-
wydd odro dair gwaith yn y dydd, felly yn raddol
hyd nes delo i bedwar pint yn y dydd. Os bydd
Corph y claf yn rhwym, dylid cymmeryd dwy
wns o Fanna mewn cwart o faidd, unwaith neu
ddwy yn yr wythnos. Dr. *Whytt*, a *Sydenham*.

Neu cymmerwch ddiod Poted a wneler o gw-
rw neu win, a berwch ynddo ddyrnaid o ddail
Syfi, cwarter dyrnaid o *Deim*, cwarter dyrnaid o
had Anis, a chymmaint a hynny o had Caraway,
un ddalen o'r Ysgall bendigaidd, *Cardus Benedict-*
us, tair neu bedair o Mâs cyfain, ac ychydig
fiwgr i'w felufu.—Neu cymmerwch y Paredlys,
Pellitory of the wall, had Grommel, gwraidd Ra-
dis sychion, a'u gratto yn fân, dyrnaid o bob un
12 grain o finfir gwedi ei ratto, cymmysgwch
hwynt a dodwch yngwlych dros nos mewn gwin
gwyn, ac yfwch nos a bore.—Os dyellwch fod
graian yn yr arennau a'r cefn, cym'rwch had da-
nadl wedi eu pwnio yn dda mewn feidr neu win.

Y Geg-ghwyf, neu'r Cwins.

Arwydd. Chwydd yn y rhannau sy'n perthy-
nu i'r llyngcfa, ynghyd a phoen mawr, poethder
a thwymyn, fel na's galler llyngcu dim ymborth
caled, ac o fewn ychydig yn attal yr anadliad.

Meddyg. Y mae gollwng gwaed weithiau yn
angenrheidiol, a physygwriaeth a fyddo yn oeri,
ond fynychaf fudd neu *Jely* Cwrens duon a'u llyng-
cu bob yn ychydig fydd yn iachau y clwyf.

Philosophical Transactions.

Dylai'r Genau a'r Geg yn y clefyd hwn gael eu
cadw yn iraid, a'r ffroenau yn lân, fel gallo'r
gwynt gael ffordd rydd; y mae aeron yr India,
Tamarinds, Gwlydd Mair, *Burnet*, Crawl mor-
wydd, *Mulberries*, a phob pethau furion yn dda.
Y mae Dr. *Pringle* yn dywedyd fod gwlychu
gwlanen dew â'r un faint o *Sweet oil* a *Spirit of*

Hartfborn, a'i gosod wrth y geg, a'i newid bob pedair neu bum awr yn dda rhagorol. Y mae hyn weithiau yn dod i'r corph mewn chwys, yr hyn, ar ol gwaedi, fydd naill ai yn lleihau'r poen neu yn ei symmud ymaith. Y mae yn dywedyd fod pethau i olchi'r geg yn gwneud mwy o ddrwg nag o dda; pa fodd bynnag, y mae llaeth a dwfr wedi berwi ffigys ynddo yn dda i wneud y poeri yn deneu, ac felly bydd cnewyll y gwddf yn ymarllwys yn fwy rhydd; yr hyn beth synychaf fydd yn tueddu at wellhad.

Genau chwyfus, Peth da i'w olchi.

Cymmerwch ddyrnaid o ddail a blodau gwinwydd y perthi, yr un faint o flaen brigau'r Derw pan f'o'r dail yn dechreu torri allan, tri dyrnaid o ddail llydain y ffordd, dau ddyrnaid o Rosmari, cymmaint a hynny o Saeds cochion, berwch y llysiau hyn mewn pedwar neu bump cwart o ddwfr mewn crochan haiarn, wedi ei orchuddio yn fanwl, nes newid eu lliw naturiol, ac nes y byddont yn dyner iawn, pan meddylioeh eu bod wedi berwi digon, straeniwch a dodwch ar y tân drachefn, a theflwch iddo chwe wns o fêl, tair wns o Alum wedi ei bowdro yn fân, gadewch iddo ferwi nes tybioeh fod yr Alum a'r Mêl gwedi toddi, wed'yn cedwch at eich achos, twymnwch pan ddefnyddioeh.

Geri i'w buro o'r Corph.

Cymmerwch bint o win gwyn, dodwch bwys ŵyth geiniog, yn ol pwyfau arian, o Rubarb wedi ei ratto ynddo, wedi'n dodwch y pethau a elwir *Damafen Prunes*, dodwch y cwbl mewn crochan newydd, a gorchuddiwch yn fanwl, gadewch ef i wresogi yn araf ar dân glo, nes byddo'r eirin, neu'r *Prunes* yn dyner iawn: cymmerwch dair llwyaid o'r Syrup hyn yn wag y bore, ac ymhen awr wedi'n cymmerwch dair neu bedair o'r *Prunes*.

Neu

Neu ddodwch *Penny-royal* i aros ychydig mewn gwin, ac yfwch y gwin oddiarnynt, y mae mêl a dwfr Rhodwydd yr un faint o bob un wedi eu cymysgu yn dda hefyd.

Y Gownt, neu'r Gymmalust.

Arwydd. Dolor fel pe b'ai asgwrn allan o'i le, ynghyd ac anwyd, cryndod a thwymyn ysgafn yn meddiannu lawd mawr y droed, y lawdl, bol y goes, neu'r migyrnau, yr hwn fy'n dyfod mor boenus fel na's gellir dioddef pwys dillad y Gwely; y mae'r Fan yn edrych yn goch iawn a chwyddedig; y mae'r dwfr o liw uchel, a'r gwaelodion yn llawn o raian coch.

Meddyg. Cymmerwch Ionaid llwy *De o Folatil Tinctur Guaiacum* bob nos wrth fyned i'r gwely, mewn glasaidd o ddwfr: ymgedwch yn wrefog iawn, ac yfwch gyflawnder o faidd Sac gwan. Rhwng cylchyniadau'r poen, y mae rhodio a marchogaeth yn llwyr angenrheidiol, i attal ailddychweliad.

Dr. Cheyne.

Hip Gownt, neu Gownt pen y glin.

Arwydd. Poen mawr ynghymmal y forddwyd a'r rhan isaf o'r lwynau, yr hwn rai prydiau fydd yn cyrraedd i'r Goes, ac hyd yn oed i flaen y droed, heb ddim chwydd neu newidlliw'r croen.

Meddyg. Cymmerwch ddram o *Etherial oil of Turpentin*, ynghyd a thri chymmaint a hynny o Fêl wedi ei gyd gymmygu ag ef bob bore dros chwe neu faith diwrnod o'r hwyaf, gan yfed cyflawnder o faidd Sac twymn ar ei ol. *Cheyne.*

Neu yfwch sudd llysiâu'r Gerwyn yn fynych. Os bydd mewn breichiau neu gofau, Cymmerwch blisgyn ŵy, a chymmaint a hynny o sebon du, a dodwch wrth y fan glwyfus fore a nos.

Gwaed, ei boeri.

Cymmerwch hanner wns o ddail Rhos coch-

ion wedi eu fychu, ugain diferyn o *oil Fitriol*, wns a hanner o siwgr gwyn wedi ei buro yn dda a dodwch hwy mewn dau bint a hanner o ddwfr berwedig mewn llestr pridd, gadewch iddo oeri, a chymmerwch hanner cwarter pint o hono yn fynych. Y mae gollwng ychydig waed yn fynych yn dda, peidio a gollwng o waed dros bedair wns neu chwech o'r mwyaf ar unwaith, yn ol nerth y dyn.

Hoffman.

Gwaedi o'r Trwyn.

Dodwch wrth y wegil ac ystlyfau'r gwddf liain wedi ei drochi mewn dwfr oer, yn yr hwn y toddwyd halen *Prunela*. Os bydd yn gadarn iawn mae gwaedi yn y droed yn dda. *Sydenham.*

Dalier fulw, Peth yw hwn ag y mae natur yn gymmeryd i ddadlwytho ei hun, ac am hynny ni ddylid ei attal yn rhy fyrbyll, os oll, mewn dynion o fywyd halogedig, nac yn amser misglwyf, nac yn amser Clwyf y marchogion, llai o lawer y dylid ei attal pan fyddo yn dyfod ar amser pennodol.

Gwaed-lif o'r Colyddion.

Arwydd. Y mae yn dechreu fynychaf gyd ag oerni ac echryd, y *Pwls* yn curo yn fuan, a sych-ed mawr. Y mae'r pridd yn seimlyd, ac rai prydiau yn llawn ewyn cymmysgedig â gwaed, a phethau fel edafedd yntho, yn ymddangos fel siwed toddedig, ac y mae gwayw annioddefol yn cydfyned ag ef, a'r fath boen a phe byddai'r holl berfedd yn disgyn o'u lle.

Meddyg. Yn gyntaf gollyngwch waed, ac yna rhoddwch y fomit ganlynol; hanner dram o'r powdr *Ipecacoanha*, cymmerwch De gamamil i beri iddo weithio, cymmerwch y fomit hyn bob eil-dydd, dair neu bedair gwaith. Ar y dyddiau rhwng cymmeriad y fomit, cymmered y claf lwyaid dda o'r pethau canlynol yn dwymn bob awr. Dodwch hanner wns o Gwm *Arabic*, hanner wns

o Gwm

o Gwm *Tragacanth*, mewn pint o ddwfr Barlys ar dân araf. Y mae Glifters wedi eu gwneuthur o gawl cig defaid bras yn ddaiawn, rhaid i'r clas ochelyd brag a diodydd cryfion. *Mead.*

Y Gwahanglwyf.

Arwydd. Y mae Noppynnau, neu Grawnau bychain cochion, yn gyffredin yn torri allan gyntaf yn y pen-eliniau a'r pen-gliniau, y mae yn cynhyddu yn raddol yn y cyfryw fodd, hyd nes y byddo math o Grammen dros yr holl gorph.

Meddyg. Cymmerwch hanner pwys o wraidd Tafol blaen-feinion, cwarter pwys o *Monc Rubarb*; pren Licworis a had Coriander, hanner wns o bob un, berwch hwynt mewn galwyn o ddwfr ffynnon nes b'o yn dri chwart, hidlwch a dodwch yn y dwfr ddwy wns o *Diaphuric Antimony*. A chymmerwch o hono bint y bore a phint y nos.

Banyer.

Rhag y Gwaed-lif gwyn. Whites.

Arwydd. Peth gwyn yn rhedeg o'r Groth, yng-hyd a phoen a phwys yn y lwynau, colli'r blys at fwyd, wyneb-pryd glafwyn, diffyg anadl, darostyngedig i erthylu wrth esgor plant, a'r llygaid a'r traed yn chwyddo.

Meddyg. Dodwch blaister o natur i gryfhau wrth y main-gefn, a chymmerwch nos a bore gwarter pint o'r ddiod a wneir yn y modd canlynol: Cymmerwch hanner pint o laeth buwch, a berwch ynddo ddyrnaid o flodau'r llyfieuyn a elwir *Archangel*, a thipyn o *Synamon*, a hidlwch at eich hachos. Pan y byddo'r clefyd yn ffyrnig iawn, y mae ymdrochi yn nwfr y môr, ac yfed dwfr y môr yn well na nemawr o bethau.

Russel.

Gwewyr dyfrllyd mewn plant.

Cymmerwch hanner dram o *Magnesia alba*, a hanner dram o *Rubarb*, a rhoddwch dri neu bedwar grain yn uwdd y plentyn fore a nos. *Cadogan.*

Rhag y Gwregys-wraint. Shingles.

Arwydd. Noppynnau dyfrllyd yn torri allan o faintioli had meillion, oddiamgych i'r corph fel gwregys o led llaw, yn peri crafu a dolur mawr.

Meddyg. Cymmerwch ddwy wns o *Diachylon* gwyn, dwy wns o *Sweet Oil*, hanner wns o finegr, cymmysgwch hwynt ynghyd yn ennaint, lledwch hwnnw ar liain main a dodwch wrth y fan, gan ei gyfnewid fely byddo achos; fe symmud hyn, ynghyd a dwy neu dair dosaid o *Glaber Salt*, ag ymborth o nattur oer ac egwan, yr anhwylddeb hwn yn hollol. *Turner.*

Rhag y Gwres-haint, neu'r Fanwst ar Blant.

Arwydd. Crawnau gwynion bychain ar hyd y gwefusau, cig y dannedd, gruddiau, tafod, tafod y genau, o'r holl ran dufewnol o'r genau.

Meddyg. Rhwbiwch enau'r plentyn a lliain wedi ei wlychu mewn wns o Fêl Rhoswydd, *Honey of Roses*, chwe diferyn o *Oil fitriol*, wedi eu cymmysgu ynghyd; neu gellir mynych olchi genau'r Plentyn a Dwfr wedi berwi Rhisgl Pren Llwyfen, *Elm*, ynddo. *Shaw ac Allen.*

Y mae rhai yn golchi genau'r plentyn a chewyn wedi ei wlychu yn ei ddwfr ei hun, ac yn ei brofi yn llefiol. Y mae rhathu neu rwbio genau'r plentyn ag ychydig Alum wedi ei losgi, a'i gymmysgu ag ychydig Fêl yn dda rhagorol.

Rhag Gwrthneu, neu Arloefiad.

Cymmerwch un wns o ddwfr Mintys, hanner wns o fudd *Lemon*, a scrwpl o *Salt of wormwood*, cymmysgwch hwynt yn un dosaid, gwnewch felly ac yfych mor fynyched ag y b'o achos. *Mead.*

Rhag Gwŷn, neu Stitch mewn Ysflys.

Twymawch dafell o fara gwyn lefeinllyd nes byddo yn dwymn iawn ger bron tân, lledwch driagl arno, a dodwch wrth y fan glwytus, a gorchuddiwch a lliain main neu wlanen. Neu

Neu cymmerwch hanner wns o frwmstan a'i falu yn fân, a chwart o lefrith wedi torri ei oer, yf-wch ac ewch i wely clyd, a chwyfswch a alloch.

Yr Haint-digwydd, neu'r Syrth-Glwyf, Epilepsy.
Y mae yn cael ei alw felly am fod y Dyn y mae yn ei feddiannu yn syrthio i'r Llawr yn sydyn.

Arwydd. Yr holl Gorph yn flinedig, Poen mawr yn y pen, cwsg anesmwyth, yr olwg yn pallu, fân yn y clustiau, y galon yn curo yn aruthrol, oerfel yn y cymmalau, ac fel gwynt oer yn dyfod o rannau pellaf y corph i'r galon a'r ymhennydd; pan y syrthiont yn sydyn i'r llawr, y mae'r bodfysedd yn cael eu cae ynghledr y llaw, y llygaid yn troi yn y pen, a phob teimlad yn cael ei golli, yn y cyfryw fodd, fel na's gellir trwy un Swn, hyd yn oed pinffio'r Corph, eu dwyn iddynt eu hunain, y maent hefyd yn malu ewyn o'r genau.

Meddyg. Cymmerwch un wns o Barc Peru, hanner wns o wraidd y Falerian wyllt, cym-maint o Syrup o Bîl Orange a fyddo digonol i wneuthur Electuary, a chymmered y Glas o'r E-lectuary hwn gymmaint a Nutmegs, wedi Ar-loesiadau priodol, fore a hwyr dros dri mis yng-hyd; a gwneled hynny o'r newydd dri neu bedwar diwrnod cyn newydd-loer a llawn-lloer. *Mead.*

Rhag yr Histerics.

Arwydd. Anadliad rhwyfiredig, neu yn agos i fogi, llewygu, colli'r llafar, cysgadrwydd mawr, y Corph yn rhwym iawn, gwneuthur llawer o ddwfr, a hwnnw mor loyw agos a dwfr ason.

Meddyg. Cymmerwch ddeuddeg wns o ddwfr Mintys Pupur digymmysg, un wns o Falerian wedi ei bowdro, hanner wns o Lafender Drops, cymmysgwch hwy ynghyd, a chymmerwch dair llwyaid fawr o hono ddwy neu dair gwaith yn y dydd

dydd, ac hefyd dodwch blaister o *Galbanum* wrth y fogail.

Hoffman a Mead

Dylai'r Claf yn y clefyd hwn ymarferu a rhywaith, ymgadw rhag anesmwythder meddwl, ac os gall ddioddef, gollwng ychydig o waed.

Ingloes, Dwfr yn llosgi yn y Cylla.

Cymmerwch ychydig o Glai gwyn, *Sialc*, crafwch ef mewn glafaid o ddwfr, neu mewn llonaid cwppan Te o De Gamamil.

Hoffman.

Neu cymmerwch ffa sychion a chnowch hwy.

Llieingig drylliedig, neu'r Fors.

Cymmerwch hanner pwys o *Diachylon* gwyn, dwy wns o *Efrancinsens*, a thri chwarter wns o'r peth a elwir Gwaed y ddraig, *Dragon's Blood*; toddwch y *Diachylon* ar dân araf, a dodwch y pethau eraill ynddo wedi eu powdro yn fân, cymmysgwch hwynt oll ynghyd, a chyffrowch hwy yn wastadol nes oero'r plaister, lledwch ar ledr gwyn a dodwch wrth y fan, a gwisgwch wregys wedi ei wneuthur at yr achos. *Gellir cael rhai da ar werth gan Mr. White Gwregyswr yn Ffleat Street, Llundain.*

Neu cymmerwch ddail Ysgaw, berwch hwynt mewn dwfr nes byddont yn dyner, pwniwch ynghyd â'u rhisgl, a dodwch wrth y clwyf, a phan gilio'r perfedd i mewn i'r bol, cymmerwch geiniogwerth o gŵyr gwenyn, llwyaid o fêl, ceiniogwerth o bitch a rhwsin, pum llwyaid o doddion brasder cig, berwch ynghyd, gwnewch blaister, a dodwch wrth y fan glwyfus, a gwisgwch wregys.

I wellau Llieingig wedi torri oddifewn, pan na b'o y colyddion yn dyfod allan eithr o'u lle o'fewn.

Y mae cymmeryd dail a gwraidd Cwmffrei, dail a gwraidd llysiâu'r Preieb, *Cribwort*, a'u rhoftio mewn lludw poeth, a'u mynych-fwytta yn wag yn dda rhagorol,

Rhag

Rhag Llewylgu.

Gosodwch beth *Spirit o Sal Armoniae* wrth y
froenau a'r arleisiau, a rhoddwch ychydig ddifer-
on o hono oddifewn mewn glafaid bychan o
ddwfr. *Hoffman.*

Llygaid, Anhwylddeb ynddynt.

At wneuthur Dwfr llygaid rhagorol, Cymmer-
wch ddau rain o Siwgr Plwm, *Sugar of Lead*, a
dodwch i'w doddi mewn hanner pint o ddwfr
ffynnon.

Ennaint Llygaid da rhagorol.

Gwlychwch asgell mewn ychydig o Ennaint
Twitti, ac irwch y llygaid yn dirion ag ef bob nos
wrth fyned i'r gwely. *Turner.*

I wellau perlyn mewn Llygad.

Cymmerwch Sinfir gwyn, a rhwbiwch ef ar
ogfaen o *Norway*, derbyniwch y llŵch i gwppan
Pewter, cymmysgwch wedi hynny â gwin gwyn,
cymmerwch asgell ac enneiniwch y llygad ag ef.

Llygad du neu lās o herwydd ergyd.

Cymmerwch wyn ŵy a Pherlli a phwniwch
hwynt ynghyd, nes byddont mor dewed ag en-
naint a dodwch ef yn oer wrth yr amrantau. Y
mae buſtl yſgyfarnog wedi ei gymmysgu â mêl yn
dda at yr un achos.

I iachau Llygaid a fyddo yn sychu ac yn tywyllu.

Cymmerwch Clofs, Mâs, Ifop, fudd Selandin,
Ruw, y Dorfagl, *Eyebright*, fudd Ffunell, a Mêl
puredig, ynghylch yr un faint o bob un, berwch
ynghylch tri phint o ddwfr, a dodwch yn boeth
mewn lleſtr pridd cegfain, a dodwch y pethau
uchod ynddo, stopiwch y lleſtr yn dda dros agos
i gwarter awr, yna tynnwch ymaith y caead, a
deliwch eich llygaid uwch ben yr anwedd, ber-
wch drachefn a gwnewch yr un modd; gellwch
yfed peth o'r dwfr, y mae Te *Eyebright* ei hun-
an

an yn dda yn yr achos hwn. Fe brofwyd y pethau yma yn dda gan fenyw ag oedd a'r anhwylddeb hwn yn ei blino ar brydiau dros amfer ei bywyd o herwydd gorwedd a'i phen yn rhy agos at wal wlyb mewn ty newydd; hi a brofodd y daioni o hono, ac a gadwodd y cyfarwyddyd hwn hyd ddydd ei marwolaeth, nid oedd y cost oddiar chwe' cheiniog.

At wellau Llygaid dolurus.

Cymmerwch Ffunell, Ferfaen, Rhos gwynion, Selandin a Ruw, yr un faint o bob un, berwch hwynt mewn ychydig ddwfr, hyfwch ef, neu olchwch y llygaid ag ef.

At Lygaid gweinion.

Cymmerwch wns o bowdr *Eyebright*, hanner wns o Mâs wedi eu malurio yn bowdr, cwarter wns o had ffunell, cymmaint a'r cwbl o bowdr siwgr, cymmysgwch y cwbl ynghyd, a chymmerwch gymmaint ag a gyfodoch ar flaen cylllell fechan ddwy waith yn y dydd, yn gyntaf y bore a'r diweddfaf y nos.

Rhag Ennynfa mewn Llygaid.

Dodwch Goperas i'w doddi mewn dwfr glân, a golchwch y llygaid ag ef.—Mae doddi cymmaint a chneuen ffrengig o siwgr Candi i'w doddi mewn ychydig ddwfr rhedegog yn dda i olchi llygad toft.

Dwfr Llygaid Mr. Peter o'r Hispaen.

Cymmerwch Ffunell, Ruw, Selandin, Ferfaen, Enffrage, Clari a Rosmari, yr un faint o bob un, dodwch hwy yngwlych mewn cwart o ddwfr dros dri diwrnod cyfan, a distillwch y cwbl mewn llestr gwydr, a defnyddiwch fel y byddo achos.

Rhag Llyngyr mewn plant.

Arwydd. Y wynebpryd yn laswyn, ennynfa ym mhen y trwyn, chwant bwyd a bwytta llaw-
er

er, neidio, malu â'r dannedd yn y cwsg, y corph yn rhy rydd, yr anadl yn drewi, chwydd caled yn y bol; ac rai prydiau *Epileptic fits*.

Meddyg. Cymmerwch gorn Carw a llosgwch yn bowdr, a'r powdr *Scamony* goreu, cwarter wns o bob un, un Dram o *Calomel*, Cwarter wns o bowdr Alcam, *Tin*, cymmysgwch hwynt ynghyd, a rhoddwch wyth neu ddeg grain o hono fel y byddo oed y plentyn bob ail fore mewn llonaidd llwy De o afal wedi ei rostio. *Alston.*

Neu gall dyn cryf gymmeryd pint o win Malago, cwarter pwys o siwgr torth, dodwch y siwgr yn y gwin i doddi, yfwch ef yn dwymn, a chymmerwch chwys.

Y mae berwi'r llyfieuny a elwir Dail Troed yr Arth mewn llaeth neu ddiod ganollig, a rhoddi'r llaeth neu'r ddiod i blentyn i yfed yn dda rhag y llyngyr. Rhaid torri'r llyfiau ar gryfder y lloer.

At wellau Brycheuyn neu Berlyn ar Lygad.

Cymmerwch bedwar wy newydd eu dodwy, a rhoftiwch hwynt yn galed, torrwch dwll yn y plisg, a dodwch gymmaint a chneuen o fêl am ben y gwyn wy, cymmaint o Roch Alum ag a safu ar flaen cylllell, yna dodwch y wyau ynghyd, a dodwch hwynt mewn lliain teg, gwasgwch hwy hyd nes byddo'r dwfr yn diferu o honynt, hidlwch hwnnw trwy liain teg, a rhoddwch i'w gadw mewn llestr gwydr, a dodwch ychydig o hono nos a bore yn y llygad.

Maleithiau neu'r Gibwst ar Draed.

Cymmerwch ychydig o win, alum a halen, a berwch hwy ynghyd, a gwlychwch liain ynddo, a baddwch y maleithiau ag ef mor frytted ag y gellir ei oddef. Ar ol hynny cymmysgwch beth o'r uagwlybrwydd a blawd rhyg, mêl, brwmstan, a sudd meipen frwd, gwnewch blaister a dodwch wrthynt. Neu

Neu cyn torrонт cym'rwch ddau gwart oddwfr
ffynnon, a berwch nes byddont yn un, dodwch
bwys ffyrlling o Fitriol a phwys dimme o Ferdi-
gres ynddo, trowch yn dda hyd nes toddont, pot-
telwch a golchwch y clwyf ag ef.

Rhag Dolur a Mallod mewn Gwddf.

Arwydd. Afonyddwch, oerfel a chryndod fel
yn y cryd, a gwres mawr yn canlyn, dolur mawr
yn y pen, gwres a dolur yn y llwngcfa neu'r geg,
y gwddf yn anystwyth, afiechyd mawr, arloesi i
tynu neu i wared, neu bob un o'r ddau; y wyneb
yn edrych yn goch ac yn chwyddedig, y llygaid yn
goch ac yn ddyfrllyd, gyd ag anefinwythder blin-
der a llewyg, mae llawer o noppynau bychain yn
ymddangos yn fynych ar y gwddf a'r ddwyfron; y
dwyllaw yn chwyddo, chwydd o'r tu fewn i'r ge-
nau, a'r geg yn ymddangos o liw coch blodau,
weithiau o liw glaswyn gwan, a choch o'i gylch.

Meddyg. Y mae pob peth a fyddo yn gwan-
hau'r corph, yn enwedig gwaedi a phureiddio,
a phob meddyginiaethau o natur oer yn niweid-
iol iawn. Rhaid cymmeryd Anwedd Finegr,
Myrr a Mêl gwedi eu berwi yn boeth i'r geg trwy
Dwndis, ni ellir gwneuthur hyn yn rhy fynych.
Berwi wns o Barc *Peru* mewn pint a hanner o
ddwfr nes byddo yn hanner pint, a dodi dram o
Afid Elicfir o Fitriol ynddo, yw'r peth goreu rhag
y clefyd hwn, os cymmerir llonaid cwppan Te
bob pedair awr o hono. *Huxham a Ffothergil.*

Y Manwynion, neu Glefyd y Brenhin.

Arwydd. Chwyddaint caled yn y gwddf, pyll-
au'r breichiau ac yn yr arffed, math o chwydd yn
y cymmalau a'r bysedd, ynghyd a chwydd a mall-
dod yn yr esgyrn, dolur yn yr amrantau. Yn
fyr, nid oes fan ar yr holl gorph na's dichon gael
ei feddiannu gan grawnfeydd neu gornwydydd, o
herwydd y clefyd hwn.

Meddyg. Cymmerwch scrwpl o *Yspurn* wedi

ei losgi, a phedwar grain o *Rubarb*, cymmysg-
wch hwynt ynghyd i wneud un dosaid, yr hon
fydd i'w chymmeryd nos a bore gyd a llwngc o
faidd. Y mae yfed dwfr y môr yn dda iawn i
wellau y Clefyd hwn. *Sir Edward Hulse.*

Neu cymmerwch Banas gwylltion, sef Panas y
moch, pwniwech y dail a'r blodau, y cyfan ond y
gwraidd, a gosodwch wrth y clwyf fel Pwltis, a
newidiwch fore a nos, fe a'i profwyd yn dda.

Clwyf y Marchegion.

Cymmerwch y llysiuyn a elwir yn gyffredin
Tammaid y Diafol, ar sawn-dir y mae fynychaf yn
tyfu, a Llygaid y Dydd, dyrnaid da o bob un;
glanhewch a dodwch mewn 'stên bridd, a berwch
ddau neu dri chwart o ddiod ganol, a dodwch
yn frwd amben y llysiâu, stoppiwch wddf y stên
a gadewch felly nes oero, a hyfwch fel y byddo
achos.—At enneinio oddi allan, cymmerwch lly-
siuyn a elwir *Llygaid Ebrill*, rhaid gofalu eu cas-
glu ym mis *Ebrill*, dyrnaid da o honynt, eu glanhau
a'u berwi mewn pwys o fenyn mis *Ebrill*,
gwedi eu berwi yn eli, straeniwch, a chwedi iddo
oeri testwch y dwfr glas ymaith, irwch y clwyf
a'r eli. Ni ellir gwneud yr eli hwn ond ym mis
Ebrill am nad yw'r llysiâu yn eu grym ond yn yr
amser hwnnw. Gall llâwer dystio ei ddaioni.

Y mae llosgi dernyn o frethyn coch yn ulw, a
rhoi'r ulw yn yr eisteddfod wedi bod yn dda i rai.

Y Mif-glwyf, Gor-llif, neu redeg gornod.

Arwydd. Colli grym a blys at twyd, y corph
yn anhwylyd, y wynebpryd yn lawyn, a chwydd
yn y traed.

Meddyg. Gollwnggwaed yn ol nerth y corph,
a rhoddi 30 grain o'r powdr canlynol mewn glas-
aid o win coch dair gwaith yn y dydd; Cymmer-
wch dri chwarter wns o Alum, a chwarter wns o
waed.

waed y Ddraig, *Dragon's blood*, (math o nodd teiw coch ag fydd yn rhedeg o bren a dyf yn yr India, ac ar werth gan ein *Apothecaries*) a chymmysgwch hwynt ynghyd. *Mead.*

Attaliad y Mis glwyf.

Arwydd. Chwydd yn y bol, poen yn y lwynau a'r arffed, diffyg anadl, chwys oer, llewygu yn fynych, ac rai prydiau yr *Histeric ffits*.

Meddyg. Ymarferwch â rhyw waith, a chymmerwch gymmaint a nutmegen dair gwaith yn y dydd o'r pethau canlynol, cwarter pwys o *Conserf Orange Pil* gwedi eu sychu, hanner wns o fînîr gwyn, dwy wns o bowdr dûr, cymmysgwch hwy ynghyd i dewder canolig gyd a rhyw syrup, neu lonaid llwy De o *Tinctur Eleqor* du i'w gummeryd mewn Glafaid o Ddwfr twymn ddwy waith yn y dydd. *Mead.*

Rhag y Parlys.

Y mae blisterau yn dda iawn, ac fe wnaeth y diferion canlynol lawer o ddaioni yn fynych: Cymmerwch hanner wns o *Sal Folatil*, Diferion Lafender a *Tinctur* o Castor, cwarter wns o bob un o'r ddau olaf, a chymmysgwch hwy ynghyd: Cymmerwch ddeugain diferyn yn fynych mewn glafaid o win a dwfr, neu gellir cymmeryd hanner dram o wraidd y *Falerian* wyllt wedi eu powdro dair gwaith yn y dydd. *Allen.*

Dylai'r ymborth fod yn wresog ac o nattur i dynnu'r corph i lawr.

Neu cymmerwch sudd gwinwydd y Perthi, sudd gwlydd Mair, *Pimpernel*, sudd y llyfieuyn a elwir *Psilage*, berwch mewn dwfr, a hyfwch ef, y mae yn adferu'r lleferydd.—Neu cymmerwch gryn ddyrnaid o flodau'r brenhin, saeds, gwlydd Mair, *Mintys* y dwfr a Ruw, dyrnaid o bob un, berwch hwynt mewn dau gwart o win nes b'o yn un, yna cymmerwch gymmaint a fyddo digonol o fêl, pureiddiwch ef yn dda, a chymmerwch naw llwyaid o hono bob dydd. *Pen,*

Pen, Dolur ynddo.

Dodwch Geleod y tu ol i'r clustiau, a chymmerwch ugain diferyn o Tinctur o Castor mewn glasaidd o ddwfr yn fynych.

Neu cymmerwch sudd Eiddiorwg duon, sudd Ruw, Olew Rhoswydd, *Oil of Roses*, gwin gwyn a finegr, yr un faint o bob un, cymmysgwch oll ynghyd, ac enneiniwch yr arleisiau.

Crach mewn Pen.

Yn gyntaf eilliwch y pen, yna dodwch blaister o Byg wedi ei ledu ar ledr drotto, a chymmerwch oddifewn un grain o Calomel wedi ei wneithur yn belen, gyd ag ychydig o *Conserve of Roses* bob nos wrth fyned i'r gwely, a dosaid o phytygwriaeth a fyddo yn oeri'r corph ddwy waith yn yr wythnos.

*Turner.**I ladd Nedd a Llau mewn Pen.*

Cymmerwch fustl llo ac enneiniwch y pen. I ladd llau cym'rwech y peth elwir *Precipitat coch*, dodwch mewn *Pomatum* a rhwbiwch y pen ag ef.

Ysgafnder mewn Pen.

Cymmerwch ugain diferyn o Tinctur o Castor mewn glasaidd o ddwfr ddwy neu dair gwaith yn y dydd; neu o serwpl i ddram o bowdr *Falerian*, dair gwaith neu bedair yn y dydd.

*Mead.**Rhag Pefwch.*

Cymmerwch Oil Almonau peraid, *Sweet Almonds*, a Syrup o Balsam, dwy wns o bob un, pedair wns o ddwfr Barlys, deg diferyn ar hugain o *Spirits o Sal Volatil*; ysgydwch hwynt yn dda ynghyd, a chymmerwch ddwy lwyaid fawr pan fyddo y pefwch yn gadarn iawn; os na wella hyn y pefwch mewn ychydig ddyddiau, y mae yn rhaid gollwng gwaed.

Pringle.

Fe ddylai'r clas orwedd llawer yn y gwely, ac ymgadw rhag bwydydd heilltion, a phethau heilltion, a rhag diodydd brag.

Y mae tywallt dwfr berwedig ar fran gwenith, a'i yfed yn oer yn dda rhag yr anhwylddeb, pa fodd bynnag y dyfstyrir.

Neu cymmerwch ddau gwart o ddwfr, pint o fêl, *Orgamy*, Dail llydain y ffordd, dail troed yr ebol, dyrnaid da o bob un, berwch nes byddo yn gwart, hyfwch hwyr a bore yn dwymn. *Heister.*

Plant yn curio yn eu Cyrph.

Cymmerwch bob o gwarter wns o halen *Tartar*, *Nitr*, ac *Arcanum Duplicatum*, tri dram o *Sal Armoniac*, cymmysgwch hwynt, a dodwch ychydig bach o hono yn niod y plentyn, yn ol ei oed.

Rhag y Pleurisy, neu'r Eisglwyf.

Arwydd. Poen mawr yn yr ystlys gyd a gwres a fyched, a'r arwyddion twymyn eraill, a pheswch blinedig, os gollyngir gwaed i'r claf, y mae y gwaed pan oero, yn edrych fel gwêr toddeg.

Mynych-ollyngwch waed nes lleihao'r poen, dodwch blitter wrth yr ystlys, a chymmerwch hanner pint o'r peth canlynol ddwy waith yn y dydd; cymmerwch chwech wns o dom newydd ceffyl, a dodwch arno bint o ddwfr wedi berwi *Penny-royal* ynddo, ystraeniwch pan oero, a dodwch gwarter wns o driagl *Fenis* ynddo, cymmysgwch a hyfwch at eich hachos. *Quincey.*

Dylai'r ymborth yn y clefyd hwn fod o natur i oeri a rhyddhau'r corph, ychydig ar y pryd, ac yn fwyd teneu cymmysgedig.—Y mae pethau lleithion a'u cymmeryd yn dwymnion yn well nâ dim arall, megis cawl teneu a blawd barlys neu flawd ceirch ynddo; gwedi ei felusu ag ychydig o fêl, y mae madd melus yn dda hefyd.

Rhag y Rheumatism.

Arwydd. Y mae yn dechreu gyd ag oerfel a chryddod, y cymmalau yn drymion, y rhannau pellaf o'r corph yn oer. Colli'r blys at fwyd, y mae'r corph yn rhwym ac yn dwymynog, ac yn teiml o

teimlo poen drylliedig, weithiau mewn un maⁿ, ac weithiau mewn man arall, yn mynych fym-mud o un lle i'r llall, gan adael cochni a chwydd ar ei ol lle bu ddiwedda^f.

Meddyg. Cym'rwch hanner dram o gwm Gu-
aicum mewn llyngcfa o ddiod dwymn wrth fyned
i'r gwely, a dodwch fwy o ddillad arnoch nâ chy-
ffredin parhewch i wneud fel hyn dros ychydig
ddyddiau a chwi a gewch leshad. *Pringle.*

Y mae'r enwog *Sydenham* yn dal fulw y gellir
gwella dynion ieuaingc a fyddo yn byw yn rheol-
aidd yn y modd canlynol; bydded y claf fyw
bedwar diwrnod ar faidd yn unig, gwedi hynny
gall gymmeryd bara gwenith gwyn i'w giniaw,
ac ar y dyddiau diwedda^f o'i anhwylddeb gall ei
gymmeryd i'w swpper.—Pan darfyddo'r anhwyld-
deb, gall gymmeryd Cyw wedi ei ferwi; ond
bob trydydd dydd rhaid iddo fyw ar faidd yn unig
nes adfero ei nerth. Y mae Dr. *Arbuthnot* yn
dywedyd y bydd i *Cream Tartar*, a'i gymmeryd
mewn cawl dwfr teneu dros amryw ddiwrnodau
leihau'r poen a'r chwydd.

Fe wellhawyd gwr ag oedd wedi ei ddirymmu
o'i ganol i wared gan y clefyd hwn fel na's gall-
fai fymmud heb gymmorth dros agos i chwech
wythnos, fe a'i cynghorwyd i gymmeryd cym-
maint a allai gyfodi ar swllt yn olaf y nos ac yn
gyntaf y bore o flŵr Biwmstan mewn llwyaid o
laeth, ac yr oedd ym mhen ychydig ddyddiau yn
rhodio allan.

Rhag y Riccets mewn Plant.

Arwydd. Chwydd yn y bol, dymuniad gwaft-
adol i eistedd yn llonydd, mae'r esgyrn yn geim-
ion, a'r cymmalau yn ymddangos fel pe b'ai
gylymmau arnynt, y mae'r pen yn rhy fawr, ac y
mae deall y plentyn yn rhagori ar ei oed.

Meddyg. Rhoddwch i'r plentyn ddau ronyn o
Ens Feneris mewn llwyaid o ddwfr a gwin bob
nos

nos; rhaid trochi mewn dwfr oer gyd a hyn, ac ymborth cryfhaol.

Boerhaave.

Rhag y Scurfi.

Arwydd. Wynebpryd glafwyn, diffyg anadl ar ol gweithio, chwydd ynghig y dannedd, yr hwn fydd yn barod i waedi ar y cyffyrddiad lleiaf, y trwyn yn gwaedi yn fynych, chwydd yn y coetau, ynghyd a nopynnau cochion, diogi anghyffredin a phoen trwy'r holl gorph fel y *Rheumatism*.

Meddyg. Cymmerwch wns o *Asid Elicsir o Fitriol*, wns o tinctur Barc Peru, cymmysgwch hwy ynghyd, a chymmerwch lonaid llwy fechan ddwy waith yn y dydd mewn glafaid o ddwfr. Gellir yfed dwfr wedi berwi brigau'r Ffinidwydden deg, *Spruce fir*, gymmaint a hanner pint ddwy waith yn y dydd.

Heister.

Rhag Syched anghyffredin.

Cymmerwch gwart o ddwfr wedi ei gymmysgu ag wns neu ddwy o finegr gwin gwyn; fe wna hyn ddiod dda.

Tân Iddwf. St. Anthony's Fire.

Arwydd. Y mae'r clefyd hwn yn anhwylio pob rhan o'r corph, ond fynychaf y wyneb, ac y mae yn digwydd bob amser o'r flwyddyn; eithr digwydded ym mha ran bynnag o'r corph, y mae echryd ac oerni yn cydfyned ag ef, syched mawr ac anesmwythder, arwyddion eraill o dwymyn; y mae'r wyneb yn chwyddo yn ddisymmwyth, gyd a phoen mawr a chochni, a llawer o fân nopynnau yn ymddangos, y rhai fydd yn fynych yn chwyddo yn gornwydwydd bychain, ac yn tannu tros y talcen a'r pen, a'r llygaid fel wedi eu cae i fynu gan Chwydd. Y mae'r Clefyd hwn yn cael ei alw yn gyffredin yn y wlad yn *Chwa*, neu yn awel ddrwg.

Meddyg. Gollynged y clas o wyth i ddeg wns o waed, gwnaed hynny ychwaneg nag unwaith,

os

os bydd yr arwyddion yn cryfhau, dodwch wrth y fan glwyfus bwltis o fara gwyn a llaeth, ac ychydig o floneg mochyn ynddo, newidier y pwltis ddwy waith yn y dydd, a chymmerer bob ail fore y pwrge canlynol, hyd nes gwellhao'r afiechyd, sef wns o Glaber Salt, hanner wns o Fanna, cymmysger a thodder hwynt mewn dwfr twymn tu ag at wneud un dosaid.—Rhaid i'r claf arfer ymborth isel iawn, cawl dwfr teneu gwan, rhaid ymgadwr rhag diodydd cryfion fel rhag gwenwyn. *Sharp.*

Llosgiadau Tân, a Scaldaniad â dwfr.

Cymmerwch chwech wns o fenyn mis *Mai* heb halen a chŵyr gwyn, hanner pint o Oil of Olives, wns a hanner o Lapis Calaminaris, toddwch y cŵyr a'r ymenyn gyd a'r Oil, a dodwch y Lapis Calaminaris gwedi ei falu yn fân ynddo, hyd nes elo yn rhy galed i'w weithio. Y mae hwn yn ennaint rhagorol at y pethau uchod, ac y mae i'w ddefnyddio unwaith yn y dydd wedi ei ledu ar frettyn o liain teg. *Turner.*

Cymmerwch ddyrnaid o floneg Twrch, a thri dyrnaid o 'Ddarllys, pwniwch hwynt ynghyd, a chymmerwch ddau ddyrnaid o dom defaid a thom gwyddau, pwniwch hwynt ynghyd, a berwch nes byddo yn ennaint a dodwch wrth y dolur.

Neu cymmerwch lysiau'r Forwyn, pwniwch a berwch mewn ymenyn newydd a dodwch wrth y clwyf.

I wellhau llosgiad powdr saethu.

Cymmerwch ddyrnaid o 'Ddarllys, pwniwch hwynt a gwasgwch allan y sudd, a dodwch wyn chwech ŵy atto, a churwch hwy ynghyd mewn ffilol nes byddont yn deneu, a dodwch wrth y fan.

Y Tostedd difereddwr.

Arwydd. Gwneuthur dwfr bob yn ddiferyn, gyd a phoen mawr, a chwennychiad gwaftadol i wneuthur dwfr. *Meddyg.*

Meddyg. Cymmerwch hanner dram o Gamphir, Scrwpl o gwm Arabic wedi ei bowdro, pum diferyn o liquid Laudanum, a'r hyn a f'od digonol o Turpentin i'w wneuthur yn belen, nos a bore, gan yfed llwngcaid o De Marth Malows ar ol pob dolaid. *Turner.*

Twymyn boeth.

Arwydd. Y mae'r Anadl yn boeth iawn, y mae fychder yn yr holl groen, a'r claf yn teimlo gwres mawr, y mae'r anadliad yn dew, yn anhawdd ac yn fuan, y mae'r tafod yn fych, yn felyn, fel wedi ei losgi ac yn arw, y mae'r fyched yn anniffoddadwy, llawer o ofid, anefmwythder a blinder, mynych-chwennychiadau i arloesi ac rai prydiau ysgafnder pen a chonfulsiwn.

Meddyg. Gollwng ynghylch deuddeg wns o waed, cymmeryd fomit o hanner dram o Ipecacanha, a chymmerwch De Gamamil i'w weithio ef; os bydd y corph yn rhwym, defnyddiwch y glisters a gyfarwyddwyd rhag dolor mewn Bol, mor fynyched ag y byddo achos; a chymmerwch oddisewn hanner dram o Salt o wermod, tri chwarter wns o sudd *Lemon*, deg grain o Salt *Prunela*, wns o ddwfr ffynnon, cymmysgwch hwy, ynghyd i'w cymmeryd unwaith, gwnewch a chymmerwch yr un peth bob chwech awr. *Hux.*

Os bydd y claf yn chwyfu, y mae gollwng gwaed yn anghymmws. gan fod natur yn eglur gyfeirio at ffordd o wellhad.

Twymyn yn y Gwynau.

Arwydd. Crydfeydd oerion yn fynych yn y dydd, a rhyw felltenau annisgwiliadwy o wres, blinder ac ymollyngiad mawr yn yr yspriedoedd, ysgafnder a phoen mawr yn y pen, tueddiad i safn rhythu a gogygu, y gwefusau a'r tafod heb lawer o fyched, y mae gwedd y wyneb pryd yn ymddangos yn drymmaidd, yn wynlas ac yn athrist

athrist, mynych-anadliadau diwedig, y mae'r dwfr yn ymddangos yn wyn-las, yn cael ei wneuthur yn fynych, y mae'r pwls yn isel ac yn anghyfflon, hefyd yn fuan iawn.

Meddyg. Y mae fomit yn angenrheidiol pan byddo'r clefyd yn gryt a llwyth y Cylla yn drwm, os bydd y Corph yn rhwym, gellir defnyddio Glifters o laeth, siwgr a halen bob ail neu dryddydd dydd. Y mae yn rhaid doddi blister wrth y wegil, y pen a'r coesau, y mae yn rhaid i'r claf gael ei gadw yn esmwyth mewn corph a meddwl, y mae meddyginiaethau ac Opium ynddynt yn y cyffredin yn niweidiol, gellir yfed ychydig win, a maidd gwin-teneu yn ddiod gyffredin. Rhoddwch y pethau canlynol i'r claf i'w yfed bob chwe awr, deg grain o Salt o Hartshorn, hanner wns o sudd Lemon, wns a hanner o ddwfr Mintys digymmysg, Spirit o Latender cymmysgedig, a syrup o Saffron, drama hanner o bob un, cymmysgwch oll ynghyd a chymmerwch ar unwaith.

Huxham.

Twymyn frechlyd.

Arwydd. Y mae'r pen yn dolurio yn boeth iawn, yn hurt, ynghyd â phrudd-der meddwl o'r dechreuad, methu cysgu yn y cyffredin, y wynebpryd yn athrist, y mae'r Pwls yn wan, bychan ac yn isel. Poen yn y cefn a'r lwynau, llwyth mawr ar enau'r cylla, yn taslu crawn du i fynu fynychaf, syched mawr yn gyffredin, ac y mae pob diodydd fel yn chwerw ac yn ddrygflas; y mae'r tafod ar y dechreu yn ymddangos yn wyn, ond y mae beunydd yn myned yn fwy tywyll a sych, gyd a math o fothell dywyll ar ei flaen, a brychau cochion neu ruddion dros yr holl gorph yn ymddangos.

Meddyg. Y mae fomitau gweinion yn angenrheidiol ar y dechreu, os bydd y corph yn rhyrwym, gellir rhoddi Glister o laeth, siwgr a hal-

en

en, mor fynyched ag y byddo achos; gellir arfer dwfr a gwin wedi eu cymmygu ynghyd a sudd Sefil Orange yn ddiod gyffredin, ac fe brofwyd fod y peth canlynol yn well nâ dim arall rhag y clefyd hwn.

Berwch dri dram o Barc Peru, tri dram o Firginia Snake Root, wedi eu powdro mewn pint o ddwfr, nes byddo yn hanner pint, yna chwanegwch gwarter pint o win Port coch da, cymmerwch lonaid diſgl De bob tair neu bedair awr.

Pringle.

Yffigiadau tufewnol.

Cymmerwch lwyaid fawr o olew had Llin wedi ei dynnu yn oer, ddwy neu dair gwaith yn y dydd. Y mae gollwng gwaed i'r clas o wyth i ddeg wns yn dda.

Sydenham.

Yffigiadau neu Friwiau allanol.

Golchwch y fan ag ychydig o Spirit o win a Champhir, y mae hyn yn gwellau briwiau. Eithr os metha rhaid gwneud pwltis o waelodion diod fur a blawd ceirch, ac ychydig o floneg mochyn, a'i ddodi o'r newydd bob dydd hyd oni wellao yn hollol.

O bob meddyginiaethau Iſop yw'r goreu; y mae pwltis wedi ei wneud o'u dail yn tynnu ymaith y lliw du a ddaw trwy ergyd ar lygad; ie hyd yn oed gwnio ychydig o'u dail mewn cwdyn lliain bychan a'i rwymo wrth y fan yn gwneuthur y tro. Fe gafodd gwr ergyd creulon gan geffyl ar ei forddwyd, fe ddodwyd pwltis o Iſop wrtho ac fe symmudodd y poen bron mewn munud, ac fe ddiſflannodd lliw du'r clais mewn ychydig oriau.

Boyle.

Yffigfa, Sprain.

Dodwch bwltis o waddod fur a blawd, ac ychydig o floneg mochyn wrth y fan bob dydd nes lleihao'r poen a'r chwydd; wed'yn dodwch y plaister a gyfarwyddwyd at Lieingig drylliedig.

Yr ail

Yr AIL RAN, am Anifeiliaid.

AM Geffyl, pan weloch un f'och am ei brynu edrychwch at 4 peth; ei ddannedd, ei lygaid, ei gliniau, a'i wynt. Y mae pob Awdwr a 'sgrifenodd wedi dangos pa fodd i wybod oedran Ceffyl wrth Nodau yn ei safn; ond nid oes un mewn pum cant (oddieithr Marfandwyr Ceffylau) a all eu cadw yn ei gof. O herwydd pa ham â'ch byfodd a'ch bawdagorwch ei wefl uchaf, ac os yw ei ddannedd yn cae ynghyd, y mae yn ieuangc; eithr os ydynt yn gogwyddo allan ac ymyl y dannedd uchaf a'r rhai isaf heb fod yn cyfartod yn gywir y mae yn hen: A pha hwyaf a fyddo ei ddannedd a'r cig wedi fychu a chilio oddi arnynt, a hwythau yn edrych yn felynion ac yn rhwdlyd, hynaf ei gyd yw.

Os bydd ei lygaid yn fywiog ac yn eglur, a gallu o honoch gantod i'w gwaelod, a gweled llun eich wyneb yno, ac nid ar wyneb y llygad, y maent yn dda; ond os byddant yn dywyll, yn gymmylog neu o liw glo, y maent yn ddrwg.

Os nad yw ei liniau wedi eu torri, yn crynu ac yn plygu ymlaen, gallant fod yn dda, eithr os yw yn cammu yn fyrr, ac fel yn ceibio'r ddaear a blaenion ei draed, edrychwch na byddo wedi ei weithio yn rhy galed, neu, o'r hyn lleiaf, gwyn y cefn gwedi byrrhau.

Os bydd gwythienau ei ystlysau yn curo yn gyson ac yn bwylllog, dichon ei wynt fod yn dda, eithr os ydynt yn curo fel yn ddyblyg ac yn anghyson, (neu pan fyddo yn sefyll yn y 'stabal) y bydd yn chwythu o'i ffroenau fel pe b'ai newydd fod yn gyrru yn galed, y maent yn arwyddion ei fod wedi torri ei wynt.

Yn nesaf, edrychwch at bedwar peth arall, sef Cnoi, Gwingo a Chiccio, Attal a Tharfu.

Fe all Ceffyl fod yn iach er ei fod yn euog o'r pedwar peth hyn, yr hyn bethau prin y gall dyn eu canfod wrth edrych arno yn unig; felly rhaid eich cyfarwyddo at yr hwn a fyddo yn ei gadw. Pan fyddoch yn prynu, peth cyffredin gan y perchennog yw dywedyd, ei fod yn *ddi Fai, di Anaf*, nad oes arno na Splent na Spafen, na'r Gwynt-chwydd, (math o chwydd ar geffylau yw pob un) fel na chaffoch eich twyllo yn hyn yma, math o chwydd neu delpyn caled y tu fewn neu tu faes i asgwrn y glin flaen (rai prydiau o fewn ac o faes) ychydig islaw pen y gliniau yw'r Splent ar Geffyl, gellir ei weled a'i deimlo.

Y mae'r Spafen o'r un natur, ac yn ymddangos ar asgwrn y glin, nid ymhell oddiwrth y cymmal, ac yn peri anyfiwythdra.

Amryw chwyddaint bychain uwchlaw migwrn ceffyl ar ei bedair troed yw'r Gwyntchwydd neu'r *Windgal*. Y maent debygid wrth eu teimlo yn llawn gwynt neu grawn, ond nid ydynt byth yn cloffi ceffyl: y mae'r Splent a'r Spafen yn gwneuthur hynny yn wastadol. Y maent eill tri yn deilliaw oddiwrth yr un achos, hynny yw marchogaeth yn rhy galed, trafaelu gormod o siwrneu yn yr un diwrnod, neu ddwyn gormod o lwythau pan fyddont yn ieuaingc. Fe debygid fod y Splent a'r Spafen yn dyfod fel wrth natur ar rai ebolion ieuaingc.

Pan foch am bryau ceisiwch gennad i'w farchogaeth gymmaint ag awr cyn cytunoch, i edrych a fydd yn cerdded wrth eich bodd, neu a ydyw yn tramgwyddo ac yn tarfu, os raccair y mae yn eglur fod y perchennog am gael ei dalu am dano cyn y gweloch ei feiau; eithr os caniatteir, neidiwch ar ei gefn wrth ddrws y marchdy lle y mae yn cael ei gadw; cedwch eich spardynau a'ch fflangell oddiwrtho; eithr cedwch ar ei gefn yn cfmwyth, a phan y byddoch am fyned rhagddoch gadewch

gadewch y ffrwyn yn rhydd, yr hyn a'i gwna yn ddiotal; ac os tramgwyddwr yw fe ddadguddia ei hun yn fuan mewn ychydig o ffordd.

Fe ddichon y Ceffyl goreu dramgwyddo, ond os bydd yn neidio i fynu pan y tramgwyddo, fel pe b'ai arno ofn y fflangell a'r yspardyn chwi a ellwch gyfiawn farnu mai hen drofeddwr yw.

Pa bryd bynnag y byddoch yn meddwl myned ar daith, hela, neu farchogaeth allan i'r awyr, edrychwch at draed eich Ceffyl un, dau neu dri niwrnod, neu ryw amser cyfaddas cyn y tarawoch allan, a ydyw ei bedolau oll yn ddiogel, ac yn eismwyth ar ei draed.

Os bydd yn torri tir ymlaen neu yn ol, edrychwch na byddo ei bedolau yn sefyll allan dros ymyl ei garn, ac edrychwch ar fod yr hoelion wedi eu cloi neu eu clinio hyd yr eithaf; ac os bydd hynny yn deilliaw oddiwrth ei waith yn taslu ei goesau ar draws wrth gerdded gwendid naturiol yw, ac ni ellir ei wella ond trwy ychydig ofal.

Os, pan fyddo'r ceffyl yn sefyll yn y 'stabal, y gwelwch ef yn taslu un droed o flaen y llall, yn ol neu ymlaen, fel heb bwyso dim arni, chwi a ellwch farnu nad yw efe yn eismwyth; os y bedol yw'r achos, mynnwch ei symmud hi yn fuan, eithr os yw'r droed yn boeth (o ryw ddamwain anhyspys) gwnewch bwltis o ryw fath o lysiau, megis Lettus, Cabeds, Dail Malows, blaenion Dail Erfin, Erfin eu hunain fydd oreu, berwch hwy nes b'ont yn dyner, gwasgwch y dwfr allan, a maeddwch hwy oll ynghyd mewn ffiol bren, gyd a dwy neu dair wns o floneg neu ymenyn, dodwch y pwltis hwn mewn lliain, a rhwymwch mor boethed ag y galloch wrth ei droed, a gadewch i aros wrthi trwy'r nos.

Pan ddelo'r Pedolwr yn y bore i dynnu ymaith y bedol, fe wel yn fuan wrth naddu'r carn, pa un ai wanu neu ei ysigo a gafodd.

Ose i yfugo a gafodd fe wna'r un pwltis y tro.

Os ei wanu, neu ynte ei glwyfo i'r byw, agorwch y twll â blaen cylllell, a diferwch ychydig o Diachylon neu Melilot trwy efail boeth i'r twll i fugno allan y graian (eithr Ennaint y Ceffylau fydd oreu, mi o ddangotaf pa fodd i'w wneuthur) gorchuddiwch ef yn dda â charth sych, gan ei sicrhau â rhyw beth, a dodwch ei droed fel o'r blaen mewn pwltis twymn.

Gwnewch fel hyn nes byddo yn iach, yr hyn fydd mewn dwy noswaith, oni thorrafoch yn rhy bell â'ch Cylllell.

Ond na adewch i neb ddodi Turpentin poeth wrtho, yr hwn a gae'r twll i fynu cyn tynnu'r graian allan, ac yna fe weithia'r graian ei ffordd allan trwy'r cig uwchlaw'r carn, ac fe ddichon ofyn chwech mis i wellhau.

Os yw eich Ceffyl yn gloffa thwll yn ei sawdl, neu yn un rhan o'i garn, bydded mor ddwfn ag y mynno, trwy ormod lam â'i droed ol, neu geffyl arall yn fathru arno, ac er fod graian ynddo; dodwch ei droed yn y pwltis rhagddywededig, a gwnewch felly foreuau a nosweithiau nes gwellhao; canys fe fugn hyn y graian allan, ac a'i lleinw i fynu â chig iach, ac fe wna i'r carn dyfu drosto yn llawer cynt nag un feddyginiaeth arall pa bynnag.

Arfer y Meirch-feddygon yw dodi pethau poethion yn y cyfryw dyllau, megis dwfr cymysgedig o Arian byw, Calch a Fitriol a'r cyffelyb, i'w llosgi hwynt, a thorri cwarter y carn ymaith, i gael dyfod at y gwaelod fel y dywedant, yr hyn fydd yn gofyn chwech mis i'w ddwyn oddiamgylch drachefn, ond synychaf yn terfynu (os nid yn wastadol) mewn troed afiach, glopa.

Y mae'r pwltis hwn yn gwellau pob archollion, fathriadau, ac yffigiadau, nid yn unig yn gynt ac yn well, eithr heb adael un nod ar ei ol, megis pe na's digwyddasai dim. r

r Ffordd i wneuthr yr Ennaint Ceffylau.

Dodwch gymmaint ag ŵy iar o Rwsin mewn Cynogyn pridd glân o Faintioli digonol i ddal cwart o ddwfr, wedi y toddo ar dân araf, dodwch gymmaint a hynny o gŵyr Gwenyn, pan y toddo hwnnw, dodwch ynddo hanner pwys o flonneg mochyn, pan toddo, dodwch 2 wns o fêl, pan toddo dodwch hanner pwys o Turpentin, cedwch i ferwi yn araf, gan ei gyffroi o hyd â phren; pan toddo'r Turpentin, dodwch ynddo ddwy wns o Ferdigres wedi ei bowdro yn fân, rhaid i chwi dynnu'r Cynogyn oddi ar y tân (yn amgen fe ferwa'r cwbl i'r tân mewn munud) dodwch ar y tân drachefn a rhoddwch iddo ferwad neu ddau, wedi'n ftraeniwch ef trwy ogr garw i lestr glân at eich hachos, a thesiwch y gwaelodion ymaith.

Y mae'r ennaint hwn yn dda rhagorol rhagclwyf neu yfsgiad mewn cig neu garn, gliniau drylliedig, cefnau llygredig, sodlau archolledig, Malanders (clefyd ynghliniau blaen ceffylau) neu pan yspaddoch geffyl, i'w iachau a chadw'r cilion ymaith; ac nid oes dim a dynn wres allan o losgiad tân neu scaldaniad o gnawd dyn yn gynt.

Os (wrth deithio) y bydd i goesau a sodlau eich ceffyl chwyddo ac yfsgo, a dyfod yn anystwyth a dolurus, fel prin y gellwch ei gael allan o'r 'flabal yn y bore; ac fe allai na's gorweddodd trwy hyd y nos; teithiwch yn eich blaen, eithr yn bwyllig dros filldir neu ddwy ar y cyntaf, nes llaeſo'r chwydd, ac yntau yn dechreu teimlo ei goesau.

Pan ddibennoch eich dydd daith golchwch ei goesau dolurus â dwfr twymn a llawer o febon; wedi hynny gwnewch y pwltis a ragddywedwyd. a chylymmwch wrtho mor boethed ag y galloch, a gadewch wrtho trwy'r nos. Porthwch ef fel yn gyffredin, cynnigwch ddwfr twymn iddo i'w yfed yn y 'flabal. Ynghylch ŵyth neu naw ar y

gloch, pan y byddoch yn ei ddodi i orphwys dros nos, rhoddwch iddo,

Hanner wns o Ethiops Mineral, yr un faint o balsam o sulphur terib. Yr un faint o Diapente neu bowdr had Anis, cymmysgwch hwy yn belen ag ychydig o fêl neu driagl. Chwi a ellwch roi pint o ddiod dwymn iddo ar ei ol.

Nac ewch ag ef mewn un modd allan o'r ystabal nes b'och yn dechreu eich taith y bore, rhoddwch iddo lwngcaid o ddwfr claeaf yn y 'stabal cyn y tarawoch i'ch taith (y mae hynny yn dda o herwydd y belen a gafodd) fe all yfed dwfr cer ar y ffordd fel yn gyffredin.

Na roddwch ddim o'r belen iddo yr ail nos, ond dodwch y pwltis wrtho, y drydedd nos rhoddwch belen arall iddo. Y bummed nos rhoddwch y drydedd belen iddo. Defnyddiwch y pwltis nes y byddo ei fodlau yn iach: ond os na's gellwch gael moddion at y pwltis, cymmerwch flonog mochyn, ymenyn, neu ryw doddion, a thoddwch hwynt mewn faspan ac ireidiwch a throed gwnningen neu ryw frethyn ei fodlau ag ef yn boeth iawn.

Cymmerwch bint o waed o'i wddf ym mhen diwrnod neu ddau ar ol hynny.

Os Ceffyl ieuangc yw, a'r clefyd yn beth newydd iddo, ni chlywch mwy am dano; ond os hen Geffyl yw, a'r clefyd yn arferol iddo, y mae yn gofyn dilyn y drefn hon yn hwy.

Tra byddoch yn defnyddio'r feddyginiaeth hon rhaid peidio a gyrru yn galed, eithr yn gymhedrol, canys fe rwystra chwys ei welliant. Rhaid i chwi ystyried hefyd fod tywydd gwlyb a ffordd wlyb yn anghymmws at y meddyginiaethu hyn.

Ciwyf yw'r Malander ym mhlygiad y glin, y mae iwmor yn rhedeg o hono fel o glwyf neu archoll yn y sawdl: y mae'r ceffyl yn ofni llammu allan rhag ei dorri yn fwy; y mae mor boenus,
fel

fel ag y mae yn tynnu i lawr ei fol, yn peri iddo roddi byrr lam, a mynych dramgwyddo.

Yr un drefn, a'r un pethau ag a ddangoswyd at chwydd neu archoll a iachâ hwn.

Archoll, clwyf neu grachen fych ym mblygiad cymmal ceffyl yw'r Selender, a rhaid ei feddyginiaethu â'r un pethau, ac yn ol yr un drefn a'r un uchod.

Os y cyfrwy a yfiga ei gefn ac a bair iddo chwyddo ond doddi clwtyn llestri seimlyd yn boeth wrtho, a rhyw frettyn drosto wedi ei glymmu â chengl dros gwarter awr, a'i wneud unwaith neu ddwy fedynn i lawr y chwydd. Ond os na bydd ond chwydd bychan golchwch ef ag ychydig ddwfr a halen yn unig. Eithr rhaid i chwi fynnu gwella eich cyfrwy, fel na byddo yn gwaflu ar y croen tyner; canys fe fydd yr ail yfigiad yn waeth nâ'r cyntaf.

Os marchoccewch yn gymhedrol, dylech adael eich ceffyl i yfed pan y mynno ar y ffordd. Chwi ellwch ei adael at eiddewisiad ei hun ni wna ddim niweid, eithr bywiocau ei hunan yn wastadol: ond os bu ef yn hir heb ddwfr, ac yn dwymn fe a yf ormod, ac fe ddichon bod er niweid iddo; canys yn sicr fe bair llwyth o ddwfr oer wedi ei lyngcu yn wangus, tra mae'r ceffyl yn dwymn, gryndod ac anhwylddeb yn ei gylla; y mae dau lwnge neu dri yn angenrheidiol i oeri ei fasn, a chwi a ellwch ei ganiattau iddo un amser ar y ffordd.

Os marchoccewch yn galed, a dyfod i letty yn dwymn, fe gyll eich ceffyl ei flys at fwyd, dyna eich amser i wilied rhag iddo gael surffet, y mae'r Grês (toddiant y corph yn curio ymaith) a'r Ffarfi yn canlyn yn wastad, os nid y ddau, gellwch eu hadnabod wrth ei flew yn sefyll yn grych ac yn arw, a'i gig yn glynu wrth ei asennau.

Fe ymddengys ei flew yn arw y bore nesaf. I
ragflaenu

ragflaenu hyn mor gynted ag y disgynnoch oddi ar ei gefn, rhwbiwch ef yn dda, dodwch orchudd orno, glanhewch ei draed yn dda, teflwch ddyrnaid neu ddau o ffa o'i flaen, dodwch ddigon o wellt dano. A berwch hanner pwys o had Anis mewn cwart oddiod, dodwch mewn cawg hanner pwys o fêl, a chymmysgwch nes byddo agos mor oera gwaed, yna rhoddwch (â chorn) yr hadau a'r cwbl iddo.

Porthwch ef fel yn gyffredin, ond cedwch ef yn wresog, rhoddwch ddwfr twymn iddo i'w yfed y nos honno a'r bore drannoeth.

I ragflaenu anystwythdra; golchwch ac ystwythwch ei goesau â golchion seimlyd, neu ddwfr a sebon, mor boethed ag y gallo ddyn odd-ef ei law ynddo, â chlwtyn llestri, na chymmerwch mo hono allan o'r ystabal mewn un modd y noswaith honno. Ireidiwch ei garnau, a dodwch y belen ganlynol ynghlwm yn nhyllau fodlau ei draed blaen.

Cymmerwch ddau neu dri dyrnaid o eisin bran gwenith, dodwch hwynt mewn faspan fechan ynghyd a chymmaint o doddion o ryw fath ag a'i gwlycho; berwch yn boeth a dodwch belen o hono wrth bob twll sawdl troed flaen.

Gorchuddiwch bob pelen ag ychydig garth neu wellt, a dodwch gwpl o asglod cryfion ar hynny i'w cadw i mewn trwy'r nos. Gwnewch hyn bob nos, os mynnwch trwy eich taith, y mae yn dda ar bob amser, os gorwedd ef yn eimwyth; ond ni raid wrth y pelenau hyn yn y gaias, pan y mae'r ffordd yn llawn o ddwfr.

Os digwydd i chwi yfigo neu spraeio ysgwydd eich ceffyl, cymmysgwch ddwy wns o Oil Speic ac un o oil Gwenolod, *Oil of Swallows*, ac irwch beth o hono â'ch llaw dros ei holl ysgwydd.

Yna gollyngwch waed iddo yngwthien pen yr ysgwydd, a gadewch iddo orphwys dau ddiwrnod

nod. Fe ddichon hyn wella ysgiad bychan. Os parha yn gloff, y mae yn rhaid i chwi wneuthur Rywel gron (yr hyn a wneir trwy dynnu scain o edau fidan â nodwydd fawr rhwng cig a chroen y ceffyl) i dynnu ymaith yr Iwmor ynghylch dwy fodfedd islaw pen ei ysgwydd; wrth wneuthur hynny cymmered y march feddyg ofal na chyffyrddo â gwythien pen yr ysgwydd, os cyffwrdd a honno cant i un oni thery i'r corph a mallu. Wedi i chwi ddodi y Rywel ynddo gadewch ef i orphwys ddau ddiwrnod o leiat, nes y byddo'r Iwmor yn dyfod i lawr ac yn rhedeg; ac yna (os bydd yn gloff) chwi a ellwch deithio yn eich blaen, eithr rhaid i chwi fod yn bwylllog iawn, ac fe wella ar y ffordd: Rhaid i chwi gofio troi y Rywel bob bore wedi i'r Iwmor redeg.

Mi a brofais hyn gyd a Llwyddiant ar fiwrneu o *Bordeaux* i *Paris*, prif-ddinas y *Ffrangod*.

Mae rhai meirch-feddygon yn torri twll trwy'r croen ynghanol yr ysgwydd ac â choes pib Dobacco yn chwythu fel cigydd mewn ysgwyddog o gig llo; ar ol hynny y maent yn gyrru haiarn main fel min cleddyf i fynu rhwng pen yr ysgwydd a'r asennau, wedi hynny y maent yn ei losgi oddi-amgylch ei ysgwydd a haiarn poeth, ac yn ei groesi fel ffenestr wydr; ac yn nesaf y maent yn gorchuddio ei ysgwydd drosti, â phlaister wedi ei wneuthur o Byg, Rhwsin a Thar; ac yna yn dodi pedol ehang ar ei droed, ac yn y cyflwr hwnnw yn ei droi i'r borfa.

Ni's gallaf ddywedyd na's gwn am geffyl a wellawyd yn y ffordd hon, ond mi a wn am lawer un yn gloff byth wedi hynny; canys nid ydynt byth yn cael gwared hollol o'r anystwythdra.

Os ysgwch eich ceffyl yn yr asgwrn bychan ar asgwrn y glûn uwchlaw plygiad tufewnol y cymmal (chwi a gewch weled cyffelyb iddo ar glûn llwdn dafad) Fe iacha pwltis erfin hwn yn anffaeledig,

ffaeledig, ond o herwydd ei sefyllfa y mae yn anhawdd ei gadw wrtho, etto fe ellir ei wneuthur ag ychydig lathenni o dŷn brethyn.

Oni bydd yn iach, neu wedi gwella llawer mewn tri neu bedwar diwrnod, chwiliwch ben ei glûn, fe allai gallech ei gael yno, ond rhaid gwella hwnnw â Rywel, o herwydd na's gellwch ddodi pwltis wrtho.

Yn gyntaf rhwbiwch ben ei glûn â'r ddau oil a gyfarwyddwyd o'r blaen at figiad mewn ysgwydd. Yna dodwch Rywel dair neu bedair modfedd islaw'r ceudod mawr sy'n derbyn atgwrn pen y glûn. Pand dechreuo'r Iwmor redeg, trowch y Rywel bob bore. Ym mhen wythnos neu ddeg diwrnod chwi ellwch ei thynnu allan, a chedwch ymmylon y clwyf yn llaith â bloneg mochyn, fel y gallo wella yn llyfn.

Y mae math o gloffi ag fydd yn digwydd yn dra mynych; o herwydd pa ham er mwyn coffa-dwriaeth, mi a'i dodaf yn olaf. Nid yw ein Ffariers ni ond ei ddiystro, ac etto nid ydynt yn ei gael allan ond yn anfynych; a phan y caffont anfynych neu nid byth y gallant ei wellhau, fef *Yfigiad, neu Dyrfiad yng Nghewynnau'r Cefn.*

Cymmerwch lwyaid neu ddwy o floneg mochyn, neu yn hytrach saim gwyddau, toddwch mewn faspan, a rhwttiwch i mewn yn dwymn iawn i ewynnau'r cefn, o blyg y glûn i gymmal y migwrn; a gwnewch bwltis fel eich cyfarwyddwyd, a rhwymwch ef yn dwymn o'r migwrn i ben y glûn, a gadewch i aros yno trwy'r nos; gwnewch fel hyn, yn gyntaf clymmwch y wlanen ynghylch cymmal y migwrn, yna dodwch y pwltis i mewn, a chodwch y wlanen ynghyd, hyd oni chaffoch uwchlaw plygiad y glûn; gan droi'r tŷn neu linyn yn galed oddiamgylch ei goes fel y byddoch yn cyfodi, a chlymmwch ef uwchlaw'r glûn; cymmerwch ef ymaith yn y bore a dodwch

dodwch un newydd yn ei le; gwnewch yr un peth y nos. Fe iacha dau neu dri o'r pwltifau hyn yfigiad ieuangc, pump neu chwech yfigiad hen.

Os bu yn gloff yn hir o amfer y mae'r gewyn wedi byrhau, ac fe fydd i'r pwltis hwn ei ystwytho. Os cynghora'r march-feddyg chwi i rwbio ei goes ag oilau cryfion, a'u gyrru i mewn â haiarn poeth, dywedwch wrtho y byrrha'r gewyn ychwaneg. Os bydd am ei dano ef, hynny yw tynnu haiarn poeth eirias yn gylch fel iwynwr, o ddeutu i'r bothellau o chwydd, gan eu llosgi agos trwy'r croen. Y mae hyn, meddant yn ei attal rhag ymledu, ac y maent yn ei alw yn *Dano*. Wedi hynny y maent yn gwanu haiarn poeth i'r bothellau gan eu llosgi i'r gwaelod, canys dyna ei brif feddyginiaeth, na chydysniwch mewn un modd, o herwydd fe bair hynny i'r gewyn dynnu atto yn fwy, ac a'i gwna yn agos yn gloff anfeddyginiaethol.

Fe iacha y pwltis a ddywedpwyd gymmal mi-gwrn ceffyl a niweidir wrth sangu mewn cebystr, trwy ei roddi drachefn a thrachefn.

Chwi a ellwch adnabod os yw eich ceffyl gwedi cael anwyd wrth ddwfr yn rhedeg o'i lygaidd, a llysnafedd o'i ffroenau; er ei fod yn amhosibl gwybod pa fodd y daeth i hynny; canys fe ellir ei gael wrth sefyll o flaen twll mewn gwal, ffenestr, neu ddrws, ystabal laith newydd ei hadeiladu, a thrwy lawer o ffyrdd y gellir ei gael; etto mi a'ch rhybuddiaf rhag un arfer ry gyffedin, prin y mae yn methu rhoi anwyd i geffyl, hynny yw ei gymmeryd allan o ystabal glyd a'i farchogaeth i ddwfr mewn am-mhryd, naill ai rhy hwyr neu yn rhy fore. Ni ddylid cymmeryd ceffyl byth allan ar daith o ystabal glyd, nes myned ar ei gefn i'w siwrneu, oddieithr eich bod yn aros uwchlaw tair nos yn yr un man.

Barn y rhan fwyaf o fasnachwyr ceffylau yw
fod

fod ceffyl yn poethi ei draed ar ffordd sych ar dywydd gwreflog, yn enwedig os yw ete yn geffyl trwm, neu yn dwyn llwyth trwm, ac y dylid ei ddadebru a'i oeri trwy ei olchi. Yr wyf yn cytuno â hynny, ond rhaid ei fod â dwfr twymn, o herwydd mai dyna'r un fydd yn oeri orau. Canys fe gaea'r dwfr oer y Chwys-dyllau i fynu, ac â gaethiwa'r gwres odditewn ag yr ydych chiwi am ei gael allan; lle mae golchi â dwfr twymn a febon, neu olchion seimlyd, yn glanhau ac yn agor y chwys-dyllau, ac yn gwneuthur i'r coesau a'r traed chwyfu, ac yn ganlynol yn tynnu allan ac yn oeri'r gwres annatturiol a gafwyd ar y ffordd galed; os dodir y belen dwymn a ddywedpwyd o'r blaen yn nhwll ei lawdl, fe fydd gwell, ac wrth wneuthur fel hyn ni bydd eich ceffyl mewn dim perygl o gael anwyd neu ei yrru yn rhy galed.

Rai prydiau wedi cael anwyd ffyrnig, fe gyfyd chwydd mawr gymmaint a braich un o'r elin i'r arddwrn, ar bob ochr i fol ceffyl; i wellhau hynny cym'rwch hanner pint o waed neu ynghylch hynny o wythien y spardyn bob ochr, a gwisgwch ef yn glyttach na chyffredin, a rhoddwch iddo'r Cordial o had Anis a'r pethau eraill tel y dywedpwyd, rhoddwch o'r newydd ddiwrnod neu ddau, gan gymmeryd yr un gofal am dano ag am geffyl newydd gael anwyd. Os parha'r chwydd a chrawn yn crynhoi ynddo, rhaid i chiwi ei ollwng a ffleim; ac fe wella fel ag y byddo'r anwyd yn myned ymaith.

Os ymhen diwrnod neu ddau y gwelwch ddwfr yn rhedeg o'i lygaid ac ychydig lytnafedd o'i drwyn chiwi a ellwch ddiugwyl ei glywed yn peswch.

Os bydd, Gollyngwch bint o waed o'i wddf yn y bore (fe drataela ceffyl er hynny os na chymmerwch ddim yn rhagor) a rhoddwch ychwaneg o fwyd iddo ganol-dydd i wneuthur iawn am y gwaed a gollodd.

Rhoddwch

Rhoddwch iddo yn y nos ryw fwyd-faig, *Masb*, dros ben ei gyfran gyffredin o fwyd. Yr ail nos rhoddwch iddo y Cordial o Had Anis fel o'r blaen.

Os parha ei beswch dros dri diwrnod, y mae yn rhaid gollwng pint arall o waed o'i wddf, a cheisio ei symmud trwy feddyginiaethau cryfach. I'w gadw allan o'i ysgyfaint, rhoddwch cyn yr eloch i'r gwely, wns o bowdr Licworis. Llwyaid o sweet Oil, Wns o Ethiops Minerals, hanner wns o Balsam o Sulphur, wedi ei wneuthur yn belen ag ychydig fêl.

Gwisgwch a chedwch ef yn wresog. Rhoddwch iddo belen yr ail nos, yr hyn fydd digonol i wellhau un anwyd newydd neu swrfet.

Chwiliwch rhwng ei gildannedd a ydyw'r croen neu'r cnewyll wedi chwyddo, na edwch i'r ceffyl-feddyg eu torri ymaith â siswrn poeth fel y gwna rhai) eithr gweithiwch hwynt ymaith â dau neu dri neu ychwaneg o bwltis Maip; a rhoddwch y cordial o had Anis iddo nes gwellhao.

Pe byddai bilennau clustiau dyn wedi syrthio, hynny yw pe b'ai eu cnewyll wedi chwyddo, ac i Law-feddyg gynnyg eu torri ymaith tu ag at eich gwella, chwi a edrychech arno gyd a llawer o ddiystyrwch am ei anwybodaeth; yr un peth yw mewn perthynas i geffyl.

Pan casso ceffyl anwyd, y mae rai prydiau yn syrthio i'w lygaid, fel y gellwch ddeall wrth fod dwfr yn rhedeg o honynt neu grammen dew arnynt. Dodwch eich llaw wrth ei ffroenau, ac os dyellwch fod ei anadl yn boethach na chyffredin, fe fydd yn gymmwys cymmeryd ychydig waed o'i wddf. Oppiniwn gwag yw meddwl mai yn y gynffon y mae goreu gwaed rhag anhwydeby yn y llygaid (fel y dywedir yn gyffredin) canys ficer yw pa agosaf y gwaedoch at y fan anhwylyd cyntaf ei gid yr oera ac y gwellha.

Y mae yn gyffredin i waedi dau, tri, ac weithiau bedwar cwart o waed ar unwaith. Y mae'r arfer honno yn ddrwg, o herwydd chwi a yspeiliwch geffyl o fwy o'i ysprydoedd naturiol nag a ellwch adferu iddo mewn hir amser, heb lawer o orphwysdra a phorthiant uchel; y mae'r olaf o'r rhai'n yn llwyr wrthwyneb i wellhad.

Y mae pint neu gwart o fwyaf ar unwaith yn ddigonol, oddieithr ei fod yn dew ac yn wresog iawn; y mae yn fwy diogel i ollwng galwyn o waed ar bump neu chwech gollyngiad, na dau gwart ar unwaith o herwydd y rheswm uchod.

Gollyngwch waed wrth fefur mewn llestr a ddalio bint neu gwart, canys pan fyddoch yn gwaedi ar amcan i'r llawr, ni wyddoch ddim pa taint ydych yn ei ollwng, na pheth yw natur y gwaed.

Gwedi i chwi ollwng pint o waed, cymmerwch dorth o bris grot yn dwymn o'r ffwrn, torwch ymaith y grofen, a dodwch y tu mewn tyner mewn cŵd digonol o faintioli i orchuddio pen ac arleisiau'r ceffyl, gwasgwch hi yn galwed, a rhwymwch am ei ben mor boeth ag y gall-och oddef heb ysgaldanu; ar yr un pryd clymmwch ryw beth am ei wddf i'w gadw yn glyd. Cedwch y pwltis wrtho nes byddo bron oeri, a gwnewch unwaith neu ddwy drachefn, wedi hynny gwnewch y dwfr llygaid canlynol,

Dodwch ddram o Twtti mewn dwfr Rhofwydd neu ddwfr ffynnon, dram o siwgr Candi gwyn wedi ei bowdro; a hanner dram o siwgr plwm, dodwch ychydig o hono ag asgell nos a bore ym mhob un o'i lygaid.

Na chwythwch byth ddim powdr i lygaid Ceffyl, defnyddiwch bethau gwlybion yn wastadol.

Gwnewch y pwltis yr ail dydd os bydd rhaid, ac os na's gellwch gael torth dwymn ar ryw amser, gwnewch hbwltis o fara wedi ei ferwi mewn
llaeth

llaeth, parhêwch i roi'r dwfr llygaid bob dydd. Chwi ellwch ddefnyddio'r pwltis eifin, ond rhaid i chwi beidio a dodi dim brasder ynddo.

Na adewch i ddim fâim neu olew ddyfod yn agos i'r llygaid.

Os bydd llen yn tyfu dros lygaid ceffyl, cymmerwch scrwpl o Fitriol gwyn, a scrwpl o Roach Alum gwedi ei bowdro yn fân, a dodwch mewn cwarter pint o ddwfr ffynnon, a dodwch ddiferyn o hono ag asgell ym mhob llygad iddo fore a nos, ac fe a'i bwyttu ymaith mewn tri diwrnod, neu ynghylch hynny. Na chymmerwch eich cyng-hori i chwythu Callestr a gwydr wedi eu malurio yn bowdr i'w lygaid, canys fe glwyfa pigau mein-ion y gwydr lestri tyner y gwaed, ac a bair en-nynfa anrhaethol, nid llawer llai, ac yn gwbl mor ddiles a ffordd y meirch-feddygon i losgi nail o dyllau yn ei groen â haiarn poeth i wella'r Ffarfi.

Pan fyddo'r Gysp neu'r Stagers ar eich ceffyl, na adewch iddo aros yn rhy hir heb ryw waith, y mae seguryd yn llanw ei fol yn rhy lawn o fwyd, a'i wythiennau yn rhy lawn o waed, yr hyn yw'r achos o'r Gysp a llawer o glefydau eraill.

Gwaedi a phureiddio yw'r ffordd i wella hyn.

Na roddwch bwrge byth i geffyl newydd ei dynnu i mewn oddiar y borfa; y mae yn peri i frasder tyner ac lwmor syrthio i'w gliniau a'i fod-lau, fel mai prin y bydd iach yr holl aiaf ar ol hynny. Yr wyf yn barnu mai gwres a grym yr Aloes yn y pwrge yw'r achos. Eithr ar ol chwe diwrnod chwi a ellwch ei waedi unwaith dan gwart; a rhoddwch y Cordial o had Anis iddo yn y nos fel y soniwyd o'r blaen, y mae'n beth da i agoryd corph ceffyl.

Os rhaid i chwi bwrgio eich ceffyl (mynnwch resymmau da cyn y gwneloch) na adewch iddo gyffwrdd â dwfr oer i maes nac i mewn,

hyd y dydd y byddo wedi darfod gweithio; eithr ni ellwch roddi gormod o ddwfr twymn iddo.

Y ffordd i wneuthur y Pwreiddiad, Purge.

Cymmerwch un wns o Aloes. Dau neu dri dram o Jalap. Oil o Clofs deg diferyn, gwnewch belen o honynt a mêl.

Mynn rhai meirch-feddygon cyndyn roddi dwfr oer i'w weithio; ac a ddywedant i chwi pa glafaf a fyddo'r ceffyl, goreu mae'r pwrge yn gweithio. Yr wyf yn gwadu hynny, y mae dwfr oer yn attal pob math o Physyg i weithio, ac yn peri gwewyr. Gwnewch i'r march-feddyg hwnnw yfed cawl dwfr oer i beri i'w physygywriaeth nefaf i weithio a barked wedi hynny.

Feddichon Pwrge weithio'r diwrnod cyntaf, ond nid yn gyffredin hyd yr ail. Mi a wn am physyg a fu ddau ddiwrnod, ie tri diwrnod heb weithio mewn ceffyl, ac a weithiodd o'r goreu wedi hynny.

Ni ddylid cymmeryd ceffyl byth o'r ystabal tra mae physyg yn ei fol, eithr dylid ei gadw yn wrefog, a rhoi iddo fwydydd gwlyb, gwrefog a chymmaint o ddwfr twymn ag a allo yfed.

Pan y byddo'r pwrge yn gweithio yn rhy hir neu yn rhy gryf gyd a cheffyl, yr hyn a'i gwanha yn ormod, rhoddwch iddo wns o driagl *Fenis* mewn pint o ddiod dwymn, a gwnewch eilwaith, os bydd achos i wanhau grym yr Aloes.

Os dygir ceffyl attoch, yr hwn unwaith oedd yn edrych yn dew ac yn raenus, eithr yn awr ei flew yn grych, ei ochrau yn deneu ac yn gul, agorwch ei safn, ac edrychwch ar daffod ei safn, ac os ydyw cig ei ddannedd blaen wedi chwyddo yn rhy uchel, fe attal hynny'r ceffyl i ymborthi, ac fe wna iddo gurio yn ei gig. Llosged y gof hwy â haiarn poeth; y mae hynny yn feddyginiaeth berffaith, y findag y maent yn ei alw.

Os nid hynny yw'r peth, chwi a ddylech chwilio yn ddi orphwys hyd nes caffoch allan, canys ni ddichon ceffyl lefaru.

Y mae ceffyl yn fynych yn torri ei wynt o herwydd ei yrru yn rhy galed.

Gwir ac unig ddefnydd y Rywel yw mysgu chwyddaint caled, gollwng ac oeri clwyfau ac yfigiadau, tynnu ymaith lwmor ddrwg ag fydd yn lleteua yn unig rhwng y cig a'r croen; ac am hynny ni wella byth mo'r *Grês* neu'r *Ffarfi*, chwi a gewch yma ddesgrifiad o honynt.

Y mae gwres ac oerni yn tewychu'r gwaed, a'r gwythiennau yn llawn, y mae naill ai yn troi i'r Toddiant neu'r *Grês*, ac yn torri allan yn y fodlau; neu, o eisiau cylchyniad, y mae yn tewychu, yn sefyll ac yn mallu yn y gwythiennau; ac felly y mae yn torri trwy'r gwythi, croen a'r cwbl, yn fothellau'r *Ffarfi*.

I wellhau'r Ffarfi.

Yn gyntaf gollyngwch waed i'ch ceffyl, yna cymmerwch ddau ddram o Arian byw cochion wedi eu powdro yn fân, a gwnewch yn belen ynghyd ag wns o driagl Fenis, a rhoddwch i'r ceffyl, Ar ol y belen rhoddwch y ddiod ganlynol:

Cymmerwch ddau ddyrnaid o Ruw, gwraidd y Friwydd wen, *Madder*, Tafol blaenfeinion, pedair wns o bob un; asglod y pren *Guiaicum*, a *Sassafras*, dwy wns o bob un; berwch hwynt mewn dau gwart o ddiod fur nes b'o yn dri phint, ar ol hynny hidlwch ef. Triniwch y bothellau ag *Arfenic*.

Rhoddwch y belen a'r ddiod bob trydydd neu bedwarydd dydd, yn dair dosaid.

Y mae'r ysgyteinio yn dyfod oddiwrth anwyd amrywiol weithiau, y cyfryw ag y mae ceffyl yn ei gael oddiwrth borfa gaiaf, gorwedd yn hir a'i wddf ar y ddaear, yr hyn fydd yn llygru'r gwaed,

yr hyn yw'r achos o'r llyfnafedd fydd rhedeg o'r ffroenau : at ei wellhau

Cymmerwch gwart o win gwyn, os na ellwch ei gael, cymmerwch gwart o gwrw da, pedair wns o ffigys wedi eu naddu yn aiglod mân, dwy wns o Licworis wedi eu naddu yn fân, yna dodwch ynddo sinfir wedi ei bowdro, Elacampan, a phur wedi eu powdro, dram o bob un, pan y b'o wedi berwi digon, dodwch bum wns o driagl, a'r un faint o fenyn, plisg dau w'y newydd eu dodwy, curwch oll ynghyd, a rhoddwch yn glae-ar i'r ceffyl, a threfnwch fel y byddo rhaid.

At Goes Ceffyl wedi ei thorri.

Yn gyntaf dodwch yr asgwrn yn ei le, yna cymmerwch y Bol Armoniac goreu wedi eu bowdro, tri gwyn w'y newydd ddodwy, cymmysgwch hwy yn dda ynghyd; wedi'n cymmerwch garth teg, a lledwch yn llyfn arno ychydig yn llydanach na'r clwyf, a chymmerwch bedair astell fechan a chlymmwch y goes yn ganolig o dynn, a gadewch felly dros naw diwrnod (os bydd yn gwneuthur yn dda) cyn ei fymmud.

At Lygad Ceffyl wedi cael Ergyd.

Cymmerwch fêl, sinfir wedi ei bowdro yn fân, a sudd Selandin, yr un faint o bob un, cymmysgwch hwynt ynghyd, a dodwch ychydig o hono ar asgell yn y llygad ddwy waith yn y dydd.

Rhag y Pryfaid mewn Ceffyl.

Rhoddwch iddo ddwy wns o'r peth a elwir Ethiops Mineral wedi ei wneuthur yn belen, gyd ag wns o bowdr had Anis a llwyaid o fêl. Gellwch ei waedi yn nhaflod ei safn.

N. B. Na roddwch y pethau hyn i gassieg gyfebol.

Os ydych am wybod pan fyddo twymyn ar geffyl

ffyl, y mae gwythien fechan y tu fewn i'w glân,
 fe ellir ei theimlo mewn ceffylau croen-deneu;
 ond y ffordd orau a sicraf yw doddi eich llaw wrth
 ei ffroenau, a deall wrth wres ei anadl. Y mae
 amfer mewn rhai twymynon pan y mae yn be-
 ryglus gwaedi na phwrgio; pryd hynny y mae
 Glisters yn gwbl angenrheidiol; eithr nid oes ond
 un o fil a gymmer y poen i'w wneuthur i'r creadur
 claf mudan yn y ffordd honno; o herwydd i'af,
 Nid oes fawr o ddynion yn gwybod pa bryd y
 mae ceffyl mewn twymyn: 2l, Anfynych y mae'r
 fath beth a chwistrellan ganthynt; o herwydd
 pa ham er mwyn y creadur a'r rhai fydd yn ei ga-
 ru, mi a roddaf gyfarwyddyd i wneuthur cystal
 Glister a fyddo rhaid, ac wrth mor lleied o boen;
 ond yn gyntaf oll mynnwch Bib o wŷth i ddeng
 modfedd o hyd, a thwll digon mawr i ddodi pen
 eich bys ynddo, a gwrym ar y naill ben iddi, fel
 na chwympo yr hyn a glymmoch wrthi ymaith:
 yna berwch lwyaid o flawd ceirch mewn dau
 gwart o ddwfr, ynghyd a dwy wns o Senna,
 ychwanegwch hanner pwys o siwgr melyn, han-
 ner pint o sweet Oil, a dyrnaid o halen. Ceis-
 iwch bledren a gynhwyfo'r cwbl, a chlymmwch
 ei gwddf wrth y bib. Tywelitwch v Glister trwy
 y bib i'r bledren, a rhoddwch i'r ceffyl yng wres
 y gwaed, gan gadw ei ben ol yn uwch na'i ben
 blaen. Cedwch ef yn llonydd yn y 'stabal hyd
 oni thaflo ymaith y bledren, pa hwyaf yr arhofo
 gyd ag ef goreu ei gyd.

Os bydd i chwi wrth waedi fethu cyffwrdd â'r
 wythien, peidiwch a tharo eich fflaim yn yr un
 man, o herwydd rai prydiau y mae yn peri i'r
 gwddf chwyddo ac yn dyfod yn anhawdd i'w
 wellhau; canys y mae gwaed allan o'i le yn peri
 i'r gwddf chwyddo, ac yn pydru gwythien y
 gwddf o dwll y fflaim i fynu i asgwrn yr ên, ac
 oddiyno i'r ysgwydd, ac fe allai mai colli'r ceffyl
 fydd

fydd y canlyniad; ac felly gofelwch na byddo dim gwaed yn aros rhwng y cig a'r croen wrth binio'r wythien i fynu. Y pwltis erfin a soniwyd eifoes yw'r feddyginiaeth oreu, ond os bydd y gwddf yn ddrwg iawn, at gymmorth y pwltis, rhaid i chwi ddodi Rywel o rawn ddwy fodfedd islaw'r chwydd caled, ac adnewyddu'r pwltis nos a bore nes byddo yn iach: a thyma'r cwbl fydd yn y rhyfeddod mawr o wellhau gwddf chwyddedig, ag fydd yn costi hir glefyd i lawer ceffyl.

I wellhau'r Clafri ar Geffyl.

Enneiniwch asgwrn y Cefn âg ennaint o Arian byw bob ail dydd dair gwaith, a rhoddwch i'r ceffyl y peth a elwir Liver of Antimony.

Dwfr rhag ysfa yn llygaid Ceffylau.

Cymmerwch hanner pint o ddwfr ffynnon, a dodwch gymmaint a ffauen ceffyl o Gopras gwyn ynddo, a golchwch y llygaid ag ef ddwy waith yn y dydd.

I wellhau Sych-beswch ar Geffyl o ba herwydd y bydd Crawn yn rhedeg o'i ffroenau.

Cymmerwch ben o Arlleg, a philwch bob ewyn yn lân, a dodwch hwynt mewn cwd lliain, a berwch hwynt mewn cwart o laeth, nes byddo'r garlleg yn dyner, tynnwch ef oddiar y tân, a straeniwch yn galed nes byddo'r garlleg yn diferu, gadewch i oeri, a dodwch hanner pwys o fêl, a'r un faint o Molofus, siwgr garw, neu waelodion siwgr, a rhoddwch i'r ceffyl yng wres y gwaed.

Pa fodd i drin Ceffyg wedi bwrw Ebolion.

Mor gynted ag y tafllo eich Casseg ebol dylech ei symmud hi i'r borfa oreu ag a feddoch, porfa i'r lân i beri i'w llaeth darddu; os bydd yn gynnar yn y flwyddyn, cym'rwch ofal fod gennych gyfgodfa dda iddi, a gadewch i'w hebol redeg gyd a hi y rhan fwyaf o'r haf canlynol,

Diod i Gasseg fo'h methu ymlanhau wedi taflu Ebol.

Os bu yn galed ar eich Cassieg wrth dafu Ebol, a'i bod yn methu ymlanhau, cymmerwch gwart o hengwrw cryf, a berwch ynddo ddyrnaid o ffu-nell, gyd a chymmaint a'r bedwaredd ran o hynny o'r Oil of Olifs goreu, a chymmysgwch hwy ynghyd yn dda. Tywelltwch hwn i ffroenau'r Gasseg yng wres llaeth claeaf, deliwch ei ffroenau i fynu a stopiwch hwynt hyd oni chynhyrfo ei holl gorph; ac fe wna les iddi.

Rffordd i drin Ebolion wedi eu hattal i sugno.

Rhaid i chwi eu cymmeryd oddiwrth eu mam-mau dros nos a'u doddi mewn tŷ gwag, fel y gallont orphwys, a'u mammau fod o'u clyw.

Ar y bore drannoeth rhoddwch i bob ebol yn wag frigyn neu ddau o Safri wedi eu troi mewn ymenyn; ac na roddwch ddim iddynt dros ddwy awr; ar ol hynny rhoddwch ychydig o fwyd iddynt megis porfa, gwair, neu ūs, ag ychydig o ddwfr glân, a gwnewch fel hyn dri diwrnod ar ol eu gilydd; yna byddant wedi anghosio eu mam-mau: wedi hynny yspaddwch y rhai ydych am wneuthur Ceffylau o honynt, a phan ostyngo eu chwydd, dodwch hwynt gyd a'ch ebolion eraill mewn porfa wrthynt eu hunain, a dodwch eich ebolesi wrthynt eu hunain mewn porfa arall. Dylai'r porfeydd hyn fod yn faefydd ehang lle gallont gael digon o le i redeg nes byddont yn gymmwys i'r cyfrwy.

Diod neu Drens i geffyl a fo gwan a lluddedig, ac oerfel neu gryndod yn mynych gydfyned ag ef.

Cymmerwch ddail llysiâu'r parlys, *Cowslip*, Ifop, tafod yr hŷdd, a llysiâu'r afu, dyrnaid o bob un, wedi eu pwnio yn fân; chwanegwch at y rhai'n wraidd llysiâu'r galon, gwraidd y llysiâuyn a elwir *Gensian*, a gwraidd *Elacampan* gwedi eu sychu, a dodwch rai pupur duon, fel y bo'r un faint o bob un, cymmysgwch hwy yn dda ynghyd,

ynghyd, a dodwch wns neu ddwy o driagl cyffredin, neu lwyaid o fêl yn eu mysg. Berwch y rhai'n i gyd mewn cwart o ddiod gref, nes bo'n bint, wedi'n ystraeniwch, a rhoddwch i'r ceffyl yn glaiar. Fel ag y gwna'r ddiod hon y ceffyl yn lychedig, felly hefyd i golli ei flys at fwyd, os gwelwch hyn, rhowch gymmysgfwyd gwlyb.

Chwi a ellwch roddi'r ddiod hon ddwy neu dair gwaith, gan orphwys tri diwrnod rhwng pob pryd, rhaid i chwi gadw eichi ceffyl mewn stabal glyd ar y dyddiau y b'o yn cael y ddiod.

Y mae aneirif o bethau yn digwydd na's gall un dyn eu gwellhau, na neb dynion wilio rhagddynt ym mlaen llaw.

Ni a soniasom yma am y rhan fwyaf o ddrwgddamweiniau ceffyl, ac a gymmerasom ofal i beidio a doddi yma un feddyginiaeth na chyffaith ar nad yw a newid fawr iawn arno, ac i'w gael ym mhob gwlad a thref; felly yr ydym yn gob-eithio nad oes dim anhawfdra wedi ei adael heb gyffwrdd ag ef mewn perthynas i geffyl, gan obeithio y bydd yn dderbyniol a defnyddiol i'r rhei'ny oll ag y byddo achos iddynt wrthynt. Ni a gawn bellach fyned rhagom at anifeiliaid eraill.

CYNGHORION a CHYFARWYDDIADAU
i iachâu y rhan fwyaf o Gletydau cyffredin ag y mae *Ychen*, *Gwartbeg*, a *Lbi* yn ddarostyngedig iddynt.

PA N y byddoch yn myned i brynu anifeiliaid, pa un bynnag ai at eu peisgi, gwaith, neu flith, dewiswch yn wastadol y rhai ieuangaf; y mae gan y rhai goreu e'gyrn mawrion, cymmalau cymmwyys cryfion, aelodau diogel, cyrph hirion, ehang, dyfnion, cyrn gwynion, talcenau

nau llydain, llygaid mawrion duon, clustiau geirwon blewog, safnau llydain, gweflau duon, gyddfau llawnion tewion, ysgwyddau llydain, y croen heb fod yn galed neu yn afrywiog wrth ei deimlo, y bol yn ddwfn, y coesau wedi eu gosod yn gymmwys, yn llawn gewynnau, ac yn uniawn, yn fyrrion yn hytrach nag yn hirion, fel y gallont yn well ddal pwys eu cyrph, y traed yn agoryd ym mhell oddi wrth eu gilydd, eithr nid yn rhy lydan, nac yn troi mewn, ond yn agor yn esmwyth, blew eu holl gyrph yn dew ac yn fyrr, y gynffon yn hir, a blew neurawn mawr arni.

Y mae pawb o'r wlad yn gwybod am y budd a'r fantais fydd o gadw ychen, gwartheg, a lloi; o herwydd pa ham ni chawn ni yma ond yn unig dal fulw ar rai pethau angenrheidiol, a rhoi rhai cyfarwyddiadau i wellhâu'r clefydau ag y maent yn ddarostyngedig iddynt.

I wellhâu'r Chwarren, neu'r Pla ymhlith Anifeiliaid.

Pan bo'r chwarren ar anifeiliaid, y maent fel y dywedir, yn malu ewyn, a'u calonnau yn curo yn anghymbedrol, diffyg anadl mawr iawn, ac rai prydiau eu pennau, eu llygaid, a'u gweflau'n chwyddo. Bernir mai mân bryfed ag fydd yn magu mewn awyr afiachus, ac yn fyrthio ar y borfa yw'r achos o hono.

I'w attal a'i wellhâu.

Cymmerwch lysiau'r angel, *Angelica*, yr un faint o Ruw, pwniwch hwynt ynghyd; yna cymmerwch hanner pint o dar, pedair wns o sebon, a hanner dyrnaid o halen; cymmysgwch hwynt ynghyd, a rhoddwch gymmaint ag ŵy bychan i bob anifail, a rhwbiwch eu trwynau â thar.

Neu cymmerwch hyddygl, powdr du, brwmstan, a halen, yr un faint o bob un, a chymmaint o ddwfr ag a'u golcho i lawr, fe attal hyn y clefyd yn gyftal a'i wellha.

Rhag

Rhag diffyg blys at fwyd ar wartheg neu ychen.

Chwi ellwch adnabod y clefyd hwn wrth eu gwaith yn peidio a chnoi eu cil, yr hyn sydd o herwydd methu llyngcu eu hymborth; y maent yn gweddillio eu bwyd, ac yn peidio ag ymlyfu fel yn arferol, y mae eu llygaid yn ymddangos yn bwl, ac y maent yn mynych bwffian.

I wellhâu hyn, Cymmerwch ddyrnaid o Ruw, ac o belydr Ysfaen, *Pellitory of Spain*, Wermod wen, dail llwyd y cwn, Saeds cochion, a halen Bay, yr un faint o bob un; dodwch y pethau hyn mewn pump pint o frecci diod, berwch hwynt dros ychydig amser; yna hidlwch ymaith y ddi-od, a rhoddwch ynghylch pint i bob anifail yn glaeaf bob bore, na adewch iddynt yfed dim hyd y diwe'dydd. Y mae eu golchi mewn dwfr hallt yn dda os bydd cyfleusdra.

Meddyginiaeth i fuwch a fyddo gwedi ysigo asgwrn ei chefn, neu a pheth yn rhedeg o honi fel mer tyner.

Cymmerwch Gomffrei, llyfiau'r Archangel, y Gamlwn, *Knot grass*, Dail llydain y ffordd, a Phwrs y bugail, dyrnaid o bob un, rhwymwch bob un wrtho ei hun yn fwndel bychan, a berwch hwynt mewn o ddautu pum pint o frecci diod, o ddiffyg hynny mewn diod ganolig gwedi gweithio'r bermañ oddiwrthi, nes byddo fudd y llyfiau wedi bwrw eu blas yn gryf ar y ddi-od; ar ol hynny dodwch ynddo wns o had anis, ac ynghylch cwarter pwys o *Bol Armoniac* wedi ei bowdro yn fân; wedi i'r pethau hyn ferwi drachefn, dodwch ynddo hanner pownd o driagl, wedi ei hidlo trwy ogr teg, rhowch ei hanner i'r fuwch un bore, a'i hanner arall y bore nesaf, na adewch iddi yfed dim hyd y diwe'dydd.

Nid yw'r clefyd hwn yn anhebyg i rediad tœddiant yr arennau mewn creaduriaid eraill.

Rhag

Rhag clefyd y gynffon.

I adnabod yr afiechyd hwn chwiliwch yn fanwl â phen eich bysedd rhwng cyffylltiadau cynffon y fuwch, a lle caffoch fan tyner neu fel wedi digymmalu, cymmerwch gyllell flaenllem a thorwch archoll agos i ddwy fodfedd o hŷd ar hyd y gynffon oddi tani, a dodwch y pethau canlynol yn y clwyf: Cymmerwch halen môr, neu halen cyffredin, huddugl coed, a garleg, yr un faint o bob un, pwnwch a chymmysgwch yn dda, clymmwch hwynt ag ychydig o liain yn ddiogel wrth y fan.

Rhag y Bib ar Anifeiliaid.

Pan y bliner anifeiliaid gan y clefyd hwn, byddwch sicr y truanant fwy mewn diwrnod nag a dewhant mewn wythnos neu ddeg diwrnod. Y feddyginiaeth, yn y lle cyntaf, yw eu cadw rhag yfed llawer, ac

Yn ail, rhoi iddynt ychydig fwyd y dydd cyntaf; neu fel ag y myn rhai eu cadw heb ddim dros ddeuddeg awr o'r lleiaf. Y mae amryw ddiodydd, ag a brofwyd yn dda rhagorol, a ellwch eu rhoddi iddynt rhag yr anhwylddeb hwn, megis y rhai canlynol:

Cymmaint a chwarter wns o gerrig grawn-win, neu gerrig raifins, wedi eu powdro, a'u berwi mewn cwart o ddiod gref neu fŷr, a'i roi yn dwymn yn y bore.

Os na ellwch gael y pethau hyn, gellwch gymmeryd cymmaint a hynny o rhisgl nefaf i mewn i bren derwen, a'i ferwi mewn diod gref neu frecci neu ryw ddiod frag arall a fo a'r berm-an gwedi gweithio ymaith, wedi berwi, hidlwch hwynt, a rhoddwch gymmaint a chwart ar ben bore, eithr meluswch yn gyntaf ag wns o siwgr garw wedi ei fychu yn dda o flaen tân. Y mae

H

rhai

rhai yn dewis berwi yn y cymmysg-ddwfr hwn ddyrnaid o wermod, ac wns o bol Armoniac.

Y mae gennym feddyginiaeth arall rhag yr un peth, ag fydd dra llwyddiannus.

Cymmerwch Ruw, Saeds cochion, a wermod Rufeinig, os gellwch eu cael, yn amgen gall y rhai cyffredinol wasanaethu, cymmerwch ddyrnaid o bob un, a berwch hwynt hanner awr, mewn brecci diod, neu ddiod wedi gweithio 'r berman oddiarni; wedi hynny dodwch bedair wns o bol Armoniac, ac ynghylch wns o grains Armoniac, gwedi eu powdro gyd â thalp o fenyn heb halen; gadewch iddynt ferwi ychydig, a rhoddwch yr hanner i fuwch neu eidion yn y bore, cedwch hwynt heb yfed dwfr ddwy neu dair awr wedi hynny; ac ym mhen diwrnod rhoddwch yr hanner arall.

Rhag y Pefwch ar Wartheg neu Ychen.

Y mae rhai perchenogion anifeiliaid pan ddyallont fod y clefyd hwn yn eu plith, yn iawnfarnu, oni fymmudir yn fuan, ei fod o ganlyniad peryglus; ac am hynny y maent ar y dechreu yn rhoi y feddyginiaeth ganlynol. Sef

Pint o flawd barlys, plisgyn ŵy, dwy wns neu dair o Raifins, wedi eu berwi mewn cwart o frecci diod, gwedi eu cymmysgu yn dda, a'i roi iddynt yn wag yn y bore, tynnwch yr ammhuredion, megis y Raifins, cyn y rhoddoch i'r fuwch neu yr ŷch.

Y mae peth arall ag fydd yn enwog ym mysg pobl y wlad, a hynny yw, cymmeryd dyrnaid mawr o isop, a'i ferwi mewn dwfr, a chwedi hidlo'r dwfr oddi wrthynt, cymmysgu peilliaid gwenith, neu beilliaid blawd barlys, a'i roddi i'r anifail i'w yfed. Neu ynte

Gellwch ferwi isop yn yr un modd mewn brecci diod, a rhoddwch i'r fuwch neu'r ych a fyddo a'r pefwch arno, y mae yn dda.

Y mae'r

Y mae'r pefwch hwn weithiau ar anifeiliaid yn troi yn gonsumsiwn yr ysgyfaint ; i ragflaenu hyn, torrwch hwy yn eu tagellau, a rhoddwch iddynt ddwy wns o fudd cennin wedi ei ferwi mewn cwart o ddiod.

Mewn achosion ffyrnig, berwch had Ffenigric, had Anis, a chrawel Bay, hanner wns o bob un, dwy wns o Madr, mewn dau gwart o ddiod, wedi i'r berman weithio ymaith, hyd nes bo'r ddiod yn dri phint.

Rhaid pwno'r Madr a'r hadau yn dda a'u cymmysgu, cyn eu doddi yn y ddiod ; a chwedi gollwng y ddiod trwy ogr, tra y mae yn dwymn meluswch â thriagl, a rhoddwch i'r anifail clas yn y bore.

Rhag Twymyn ar Furwch neu Ych.

Gellwch adnabod pan fo twymyn arnynt, wrth waith eu llygaid yn dwfrhau, eu pennau yn drymion, eu pwls yn gweithio yn fuan, a'u cyrph yn dwymnach na chyffredin : ymhellach, chwi a ellwch weled glafoerion gwydn yn syrthio o'u safnau.

Y bore nesaf gollyngwch waed yn eu cynffonau, ac ym mhen awr gwedi'n rhowch iddynt y feddyginiaeth ganlynol :

Cymmerwch ddyrnaid o fonion bresych, *Coleworts*, os gellwch eu cael, os na's gellwch, cymmerwch yr un faint o ddail *Cabeds*, neu ddail *Safey*, neu ddail y cabeds crychlyd, berwch y rhai'n mewn cwart neu dri pheint o ddwfr cyffredin, ac ychydig o halen, a chwedi ei ystraenio dodwch ychydig o fenyn newydd ei gorddi ynddo, a chyffrowch nes toddo 'r ymenyn : gellir hefyd gymmysgu wns o driagl â'r feddyginiaeth hon, a'i roi yn glaeor bedwar neu bum bore ar ol eu gilydd yn wag.

Y mae rhai yn berwi bonion y Colewort (math
H 2 o gabeds)

o'gabeds) mewn diod wan, bernir hyn yn well
nâ'r dwfr a'r halen.

Y mae eraill yn berwi barlys neu frag mewn
dwfr, a chwedi'n yn berwi bonion y Colewort
ynddo, ac yn dodî ymenyn a halen yn y fetfwn.

Meddyginiaeth i Fuwch neu Ych yn methu pîso.

Pan ymddangoso gyntaf, bernir mai graian yn
yr arenau yw'r achos o hono. Wrth chwilio
arenau gwartheg mynych gyfarfuom â mân ger-
rig yn y rhannau hynny hyd yn oed o nifer cant
mewn un, o ddautu maintioli gwenithyn.

Ond y mae'r graian hyn, neu'r garreg, galwch
fel y mynnoch, i'w cael rai prydiau ym mhled-
rennau neu redfeydd dwfr y creaduriaid hynny ;
ac am hynny goreu eu gwellâu mor gynted ag y
gellir : Os dyellwch eu bod ddau neu dri diwrnod
heb bîso, chwi a ellwch farnu nad yw yn yr a-
renau yn unig.

Os dyellwch fod y clefyd hwn yn yr arenau,
fel ag y gellwch wrth yr anhawfdra fydd ar-
nynt i bîso, ac megis yn griddfan yr amfer hyn-
ny, rhoddwch y fetfwn ganlynol iddynt.

Berwch Bersli, cnau'r ddaear, Selery gleision,
Saffaffras, Alecfander, a Ruw, dyrnaid o bob
un, mewn dau gwart o hen gwrw, hidlwch,
neu wegrynwch hwynt ymaith pan ddealloch
fod fudd y llyfiau wedi ymgymmysgu yn dda
a'r ddiod; dodwch Licworis wedi ei naddu, had
Anis, had Cummin, had Coriander, a Thur-
meric, wns o bob un, berwch hwynt yn y
ddiod drachefn nes byddo blas y pethau olaf
yn gryf ar y ddiod, a chwedi hynny dodwch
gymmaint a chwarter pwys o fenyn newydd, a
chymmaint a hynny o driagl ynddo.

Y mae hyn yn ddigon ddau fore.

I wellhau'r Gibwst ar Ych.

Fe brofwyd un peth yn dda at Gibwst, hyn-
ny

ny yw, yn gyntaf ei thorri â chyllell lem, a chwedi'n golod yr eli canlynol wrth y clwyf:

Cymmerwch wns o Ferdigrês wedi ei falurio yn fân a'i lanhau, a gweithiwch ef yn eli yng-hyd a dwy wns o febon da, a dodwch wrth y gibwft.

Rhag y clefyd a elwir y Groen-lŷn, Gargut, am fod croen yr Anifail y byddo arno yn glynw wrth y cig.

Y mae'r clefyd hwn fynychaf yn ymddangos yn fforchogedd yr ewinedd, mewn gwartheg neu ychen, wrth y llygriad fydd yno.

I wellhau hyn rhaid i chwi yn gyntaf dynnu rhewyn rhwng yr ewinedd lle mae'r llygriad, hyd nes byddo yn gwaedi.

Rhaid i chwi gymmeryd dyrnaid o ddail y planhigyn a elwir *Moth Mulain*; berwch hwynt mewn cwart o laeth, a rhoddwch i'r Fuwch neu'r Ych yn y bore yn wag; neu ynte berwch mewn diod neu frecci, am na's dylai dim berman fod ynddo.

Rhag Clefyd y Pŵd, Gargyse.

Chwyddaint ydyw y naill ochr i'r Llygad, fel cornwyd, ac y mae mor beryglus clefyd ag a all fod ar anifeiliaid. Torrwch ef â chyllell lem neu lanfet oddiamgylch trwy ddyfnder y croen i'w attal rhag syrthio i'r safn, yr hyn a wna yn sicr oni ragflaenir yn y ffordd hon, a'r canlyniad fydd marwolaeth.

Wedi i chwi agoryd y croen fely cyfarwyddwyd uchod, golchwch y clwyf a'r pethau canlynol, sef,

Dwfr dyn pan fyddo newydd ei wneuthur a halen, a berwch yn araf ar dân, a phan y mae ar-
oeri, golchwch y chwyddaint, a'r ffordd y torrwyd, fore a nŷs hyd oni ostyngo'r chwydd; ar yr un pryd rhoddwch beth Fflŵr Sulphur bob ail fore mewn diod dwymn neu frecci.

Pan y byddoch yn trin y clwyf, cymmerwch ofal i grafu'r mân gornwydydd i'r byw, nes darfo i'r clwyf gwbl redeg.

Pan y mae'r chwydd wedi llwyr ddarostwng, enneiniwch y clwyf a'r fan ddolurus â Nerf Oil a Mêl wedi eu berwi ynghyd, tra y maent yng wres llaeth, ac fe iacha yn fuan.

I wellhau Gyddfau Ychen wedi eu llygru neu eu ysi-go gan y Iau.

Cymmerwch Train Oil a white Lead, malwch ar garreg, cymmysgwch yn dda ynghyd, nes y delo yn eli, ac enneiniwch y fan ddolurus ag ef, ac fe ddarostwng y chwydd, ac fe iacha'r clwyf.

I wellhau'r Clafri ar Wartheg neu Ychen.

Prinder a thlodi ymborth yw'r achos pennaf o'r clefyd hwn, ac y mae mor llygradwy fel ag yr ymdaena dros yr holl dda yn fuan. Y mae diffyg dwfr yn yr haf weithiau yn achos o hono.

Y ffordd oreu i wellhau'r clefyd hwn yw berwi Dail Tobacco yn Nwfr Dyn, a golchi'r mannau â'r dwfr hwnnw; rhoddwch ar yr un pryd y ddiod ganlynol.

Cym'rwech bob o ddyrnaid o Ruw, ac Angelica; a briwiwch hwy yn fân iawn, a berwch hwynt mewn tri chwart o ddiod heb Ferman, neu frecci newydd, a dodwch wns neu ddwy o Ffiŵr Sulphur, a phob o dair wns o fenyn a thriagl, a rhoddwch i'r anifail ar ddau fore.

Pan digwyddo'r clefyd hwn ar anifail fe druana yn fuan, ac a gwymp yn fuan yn ei gig; o herwydd pa ham gollyngwch waed iddo.

Diod i Anifail a'r Gwaed-lif arno.

Cymmerwch ddail ieuaingc pren Ysgaw, neu fiodau Ysgaw, dyrnaid o honynt, os bydd blodau'r Ysgaw yn fychion, cymmerwch ddwy wns o honynt, cymmerwch hefyd bob o ddyrnaid o Ifop, Malows, a Selandin. Os

Os bydd yr Ych neu Fuwch yn rhai mawrion, berwch y pethau uchod mewn pump pint o ddi-od gref; ond os byddant o rywogaeth fechan, berwch mewn tri phint; a dodwch bob o ddwy wns o had Anis a Licworis, mwy neu lai fel y byddo maintioli'r anifail. Dodwch bob o chwe' wns o fenyn a thriagl, a dodwch ddwy wns o bowdr Madr ynddo.

Pan roddoch y ddiod i'ch anifail, cedwch ef yn wrefog a rhoddwch iddo gymmysg-fwydydd gwrefog, ac ar bob pryd rhoddwch gwarter wns o risgl derwen wedi ei rattio yn fân.

Tra mae'r clefyd hwn arno na adewch iddo mewn un modd yfed dwfr oer, eithr torrwch ei fyched â phorthiant gwlyb gwrefog yn unig.

Ennaint i Anifeiliaid a fyddo a rhyw Ddolor neu Glwyf arnynt.

Cymmerwch chwech wns o floneg mochyn, wns a hanner o fêl, pob o hanner wns o gwyr gwenyn a rhwfin; dodwch hwynt ar dân araf nes toddont, a chymmysgwch hwy yn dda a defnydd-iwch fel y byddo achos.

Ennaint i ddarostwng Chwydd o herwydd Glwyf ar Ych neu Fuwch.

Cymmerwch dair wns o floneg mochyn, olew had llin, a red Led, toddwch yr oil a'r bloneg ynghyd, malwch y red led a dodwch ynddo, a throwch ar ol ei dynnu oddiar y tân hyd nes oero.

Rhaid toddi'r ennaint hwn a harn poeth, a rhwbio'r fan chwyddedig ag ef unwaith yn y dydd, ac fe ddarostwng y chwydd.

Ennaint at Glwyf newydd ar Fuwch neu Ych.

Y mae ennaint Tobacco yn dda at yr achos, ac y mae yn dda hyd yn oed os torrir un o'r ge-wynnau: ac ni ddylai perchen gwartheg fod dim hebddo yn ei dŷ mwy nag heb Oil Turpentin.

Y mae cŵyr gwenyn, rhwfin, ymenyn ne-wydd

wydd neu floneg mochyn, a thurpentin hefyd, yn dda rhagorol i wneuthur plaister at glwyf ir, ac y mae yn beth hynod wedi dod i'r plaister hwn wrth glwyf na ddaw un gilionen na gwybedyn yn agos atto.

Meddyginiaeth at Ysgiadau mewn Anifeiliaid.

Cymmerwch ddau ddyrnaid o Lychlyn y dwfr, *Brook-lime*, briwiwch hwy yn fân, a berwch mewn gwêr neu floneg mochyn dros bumtheg munud, a dodwch yn dwymn wrth y fan.

At Gloffni ar Furwch neu Ych, neu pan y mae Anhwylddeb yn eu Hysguyddau.

Cymmerwch ddwy wns o Oil Turpentin, o oil Peter ac oil Speic, yr un faint, cymmysgwch â chwech wns o olew had llin, ac enneiniwch y fan ddolurus ag ef unwaith bob dydd hyd oni wellhao. Neu,

Cymmerwch Nerf oil ac olew had llin, yr un faint o bob un; cymmysgwch hwy'n dda, ac enneiniwch y fan ag ef unwaith yn y dydd, gan ei gadw yn dwymn tra byddis yn ei ddefnyddio.

I wellhau Chwydd yn nhaflod Safn Anifail.

Pan y mae anifail yn hir heb ddwfr y mae yn dra darostyngedig i'r clefyd hwn, y mae yn ei attal i fwytta ei ynborth i ddim pwrpas.

I'w iachau rhaid cwmpo yr anifail ac agoryd ei safn, a'i waedi ym môn y chwydd, ac enneinio'r fan â mêl a halen wedi eu cymmysgu, a'i droi i borfa, nid yw bwyd fych mewn un modd yn gymmws iddo.

I iachau Gwyn gwedi ei ysigo.

Pan y mae hyn yn ymddangos ar anifail, neu pan y mae ei ewynnau yn ymddangos yn wein-ion, cymmerwch Marsh Malows a gwlydd, dyrn-
naid

naid o bob un, berwch hwynt mewn cwart o finegr, a dodwch dair neu bedair wns o wêr ynddo; os na bydd finegr cymmerwch waelodion diod fur. Golchwch y fan glwyfus a'r pethau hyn tra y maent yn dwymnion.

Eli, neu Blaister i'w ddodi wrth Glwyf o herwydd Cŷn o Bren neu Ddraen, lle meddylir fod peth o honynt yn aros yn y Glwyf.

At yr achos hwn cymmerwch Falwod duon, a chymmaint a hynny o sebon du, curwch hwy ynghyd nes byddant wedi iawn gymmysgu, gwnewch eli o honynt a dodwch wrth y clwyf.

At Anifail a fyddo gwedi torri Afgwrn, neu Afgwrn wedi ei gam-osod.

Pan y mae'r afgwrn wedi ei iawn osod yn ei le, cymmerwch y pethau canlynol,

Pitch Burgundy a gwêr, yr un faint o bob un; dodwch gymmaint o oil had Llin ag a'i gwneio yn eli; a dodwch wrth y fan glwyfus. Wedi gwneuthur hynny, dodwch ystyllod bychain o'i amgylch, a gorchuddiwch ef â gwlanen, a chedwch ef ugain diwrnod, ac erbyn hynny fe fydd yr afgwrn wedi iawn gydio.

At Fwrch a fyddo yn pîso Gwaed.

Cymmerwch dderwen a naddwch ymaith y rhisgl nefaf allan, a berwch mewn dwfr ffynnon hyd nes byddo yu goch, hefyd cymmerwch Gwmffrei, pwrs y bugail, Dail llydain y thordd, Saeds a Dynadl, dyrnoid o bob un, berwch hwy gyd a'r rhisgl, ystraeniwch, a dodwch ddyrnoid da o halen yn y dwfr, ac hefyd peth Alum, Bol Armoniac a sialc, os bydd yr anifail yn wan, rhoddwch lai na chwartaiddo; os yn gryf rhoddwch fwy iddo; y mae unwaith yn gwasanaethu, ond prin y mae dwy waith byth yn methu, rhoddwch y peth hyn yn glaeaf.

Neu

Neu cras bobwch ddarn o fara o flaen tân, a dodwch Dar yn dew arno a rhoddwch i'r anifail. Bwyttu dail ieuaingc Derw medd rhai yw'r achos o hono.—Gyrrwch lyffiant i wddf buwch, a gyrrwch y ffordd nefaf i ddwfr, a hi a bifa yn loyw yn y fan, y mae yn welliant parod.

Y mae ylgadenyn coch wedi ei ddarnio, a'i roi i aros tair awr neu bedair mewn cwrw cryf, a'i roi â chorn i'r anifail yn dda at yr un peth.

At gornwyd mewn Buwch.

Pan ddechreuo gyntaf, y mae'r anifail yn sylly ac yn malu ewyn a'i dafod allan; yna pigwch ef yn ei drwyn, neu waedwch yn ei wddf, yr hyn a'i ceidw yn fyw bedair awr ar hugain, wedi hynny cymmerwch ddyrnaid o halen mewn o ddautu pint o ddwfr a rhoddwch iddo, a theflwch wŷ cyfan i lawr i'w wddf yn y fan: y mae arnynt rai prydiau y tu ol tan eu cynffonnau, pan y b'o chwyfigen neu bledren yn ymddangos; y ffordd i wellhau hyn yw gyrru eich llaw gan wasgu pen eich bysedd ynghyd, ac agoryd eich bysedd wrth dynnu eich llaw allan yr hyn a dyrr y cornwyd. Oni welir yr afiechyd hwn yn fuan a'i wellhau, cant i un oni threnga'r anifail.

Pan fo dwfr du neu goch yn rhedeg o anifeiliaid, y clefyd nefaf i bifo gwaed.

Dodwch ddarn o haiarn mewn tân nes byddo'n goch, a dodwch mewn dau gwart o laeth, a rhowch i'r anifail yng wres y gwaed, gwnewch felly dair gwaith ac fe wna'r tro.

At fuwch a fyddo yn taflu allan ei llawes goch.

Cymmerwch laeth newydd ei odro, a thaffwch had llin gwedi eu pwyo yn dda iddo, neu sialc neu bupur, eithr had llin tydd oreu, golchwch y llawes, a dodwch i mewn â'ch llaw; dodwch y fuwch

fuwch i sefyll neu orwedd fel y bo ei phen ol yn uwch nâ'i phen blaen, os bydd achos rhwymwch i fynu â chenglau.

At fuwch a fe yn methu pori.

Cymmerwch ddyrnaid mawr o'r Brymllys, Pen-ny royal, a berwch mewn tri phint o ddiod, yf-traeniwch, a dodwch bwys o driagl ynddo, a rhowch lasferwad, tynnwch oddi ar y tân, a dodwch ddimmeiwerth o fflwr brwmstan ynddo, a rhoddwch mewn corn i'r anifail. Yn lle'r Brymllys, gellwch ddefnyddio Southernwood.

I wellhau Chwyddaint neu Gilchwyrnau ar Fuwch.

Cymmerwch Ruw a dail tafod y neidr, pwn-wch hwynt ynghyd, a gweisgwch y sudd allan, cymmysgwch y sudd â phwys o fenyn newydd gorddi o'r fuddau heb halen, a gwnewch ef yn ennaint. Y mae yn dda rhagorol.

At Lo-fugno a fyddo yn pibo neu ysgothi.

Cymmerwch bint o finegr afalau furion, a chlai gwedi ei losgi yn goch, neu bibau tobacco wedi eu losgi yn dda; maluriwch hwynt yn llwch, a gogrynnwch hwynt yn lân, dodwch ynddo ychydig o bowdr lludw coed, cymmysgwch hwynt ynghyd a rhoddwch i'r llo ac efe a wellha yn fuan.

I beri i Fuwch fagu a chynnyddu ei llaeth.

Cymmerwch faidd a diod gref a llaeth, a ber-wch had Anis a had Coriander, gwedi eu powdro yn fân, ac wns o siwgr candi gwedi ei falurio yn fân; rhoddwch gwart o hono bob bore i'r fuwch, ac fe wna lawer o ddaioni.

I wellhau'r llyffan-dafod neu'r llyffanwst ar anifail.

Gellwch ei adnabod wrth waith yr anifail yn glasoerio,

glafoerio, driflio, a'i lygaid yn chwyddo, ac weithiau yn cwmpo fel yn farw. Agorwch ei safn chwi gewch weled gwythien yngwraidd ei dafod wedi chwyddo yn aruthrol, gollyngwch waed o honi yn fuan, a chymmerwch flawd ceirch a halen, yn gymmysg â'r gwaed, a rhwb-iwch ei safn yn dda, gwnewch felly nes attalio.

CYFARWYDDIADAU i wellhau y Clefyd- au mwya cyffredin ar *Ddefaid* ac *Wyn*.

DYlai pob prynwr defaid neu ŵyn edrych ar eu bod oll yn iach, a pheidio a phrynu mwy nag a fo ganddo o borfa iddynt.

Ni a ofodafom i lawr yma gymmaint o gyfarwyddiadau ag fydd angenrheidiol i fugeiliaid i'w cadw gyd â hwynt.

Y ffordd i wneuthur tar i'w ddodi wrth grach ar Ddefaid.

Fe ellir cymmysgu y tar a sailm ieir neu sailm gwyddau, neu floneg, neu ag ymenyn heb halen : at bob pwnd o dar, cymmerwch hanner pwnd o'r un a fynnoch o'r pethau uchod, rhaid eu cymmysgu yn dda. Y mae rhai yn dewis toddi'r ymenyn yn oil cyn ei gymmysgu, y mae yn cymmysgu yn well, ac yn fwy iachaol.

Y ffordd i wneuthur eli'r Banadl, peth da rhagorol rhag y clafri ar ddefaid, neu ba beth bynnag arall a fo yn ymddangos ar grwyn defaid.

Y mae hwn yn dda rhagorol i'r cyfryw ag fydd a llawer o ddefaid ganddynt ; y mae yn ateb diben y tar, ac yn llawer rhattach nâ thar, lle mae banadl i'w cael.

Tu ag at ei wneuthur cymmerwch ugain galwyn o ddwfr ffynnon o dir graianog, yn hytrach nag o un lle, os na ellwch gael hwnnw, cymmerwch gymmaint a hynny o ddwfr gloyw afon neu ddwfr gwlaw; a dodwch fanadl gleision, y brigau, bonau, dail a blodau, wedi eu briwo yn fân, mewn o ddautu deg galwyn, a gadewch iddo ferwi'n bwyllig hyd nes bo mor dewed a *Jelly*, neu hyd nes b'o yn gryn dew; wedi'n dodwch ynddo ddau gwart o leisw (neu ddwfr dyn) fur, a chymmaint a hynny o heli cig eidion neu gig moch a fo yn hallt iawn, a dodwch gyd a rhai'n ddau bwys o wêr llwdn dafad, trowch yn dda dros funud neu ddwy, nes bo'r gwêr gwedi tōddi a chymmysgu, ystraeniwch i ryw lestr a fo cymmws, a defnyddiwch wrth eich hachos.

Y mae yn dda hefyd i ladd Llau ar ddefaid.

I wellhau'r Bib neu'r Traddu ar Ddefaid.

Cymmerwch halen ac alum neu fialc, a rhoddwch iddynt mewn diod fain neu ddwfr, ac fe a'u hiacha hwynt yn fuan.

I attal ac i wellhau'r Malldod (Rot) mewn defaid.

Cymmerwch beccaid neu chwaneg o frag, a berwch ef fel pe byddech am wneuthur diod, a gwnewch un ar ddeg neu ddeuddeg galwyn o ddiod, wedi'n berwch yn y ddiod honno dwysged o'r llyfiau a elwir Pwrs y bugail, Saeds, Comffrei, Dail llydain yffordd, *Penny-royal*, Wermod a Llyfiau'r gwaed, a berwch hwy yn dda yn y ddiod, gwedi hynny ystraeniwch, a dodwch ychydig ferman ynddi, wedi hynny dodwch beccaid o halen ynddi, a dodwch i'w chadw mewn llestr, a rhoddwch faith neu wyth llwyaid ar dywydd gwlyb unwaith yn yr wythnos o honi i bob un o'ch defaid pan ddelo mis *Ebrill* i mewn; os bydd yn dywydd fych ni raid ei roi mor fynych; a gwnewch fel hyn hyd fis *Mai* neu yn hwy, fel

I

y gweloch

y gweloch achos, yn ol fychder neu wlybrwydd y tywydd, Rhoddwch yn awr ac yn y man ychydig o Dar wedi ei gymmysgu â'r llyfieuyn a elwir *De Gras* wedi ei friwio, ac fe lanha eu colyddion, ac fe bureiddia eu gwaed.

I modd i ddinystrio Trogennewau ar Ddefaid, y rhai sydd yn anafu eu Crwyn ac yn eu cadw yn druain.

Cymmerwch wraidd Sycamorwydden, torrwch yn asglod, neu falwch, a berwch mewn dwfr cyffredin, wns at bob pint, rhaid codi'r dwfr yn loyw oddiwrthynt mor gynted ag yr oero: dodwch y dwfr ar groen y llwddn dafad lle mae'r trogennewau yn cadw fwyaf, ac fe a'u dinystria. Ni raid dywedyd wrth fugal medrus y rhaid iddo agor y gwlan yn dirion â'i fysedd cyn doddi'r diod. Y mae rhai yn doddi lliain i foccio yn y dwfr, y mae eraill yn ei ddodi ag yspwrn yn fuan wedi cneifio'r defaid, i attal trogennewau i fagu ac i ddinystrio eu wyau y rhai all fod ar eu crwyn.

I wellhau'r Pefwch ar Ddefaid.

Gwaedwch hwynt yn eu clustiau, a chymmerwch oil *Almonau* a gwin gwyn, cymmysgwch yn dda ynghyd, a dodwch ynghylch llwyaid ar y tro yn eu ffroenau. Pan y mae'r pefwch ar ddefaid y mae yn arferol fod crach ar eu gweflau, i wellhau hyn cymmerwch Isop pwywch hwy yn dda am ben halen Bay, yr un faint o bob un, a rhwb-iwch ag ef: ond os bydd crawnewau, enneiniwch hwynt â finegr wedi eu cydgymmysgu.

Meddyginiaeth pan y llyngco Defaid ryw beth gwenwynllyd, neu fwytta Llyfieuyn gwenwynllyd.

Gellir adnabod hyn wrth eu cyrph yn chwyddo, gwaedwch tan eu gweflau a'u cynffonnau, a rhoddwch lwyaid o olew yr Olewydd, neu finegr gwin gwyn, neu ddwy lwyaid o ddwfr dyn iach.

Rhag

Rhag y Chwarren ar Ddefaid.

Cymmerwch flodau Wermod wedi eu fychu, neu flodau Ruw; cymmysgwch â halen cyffredin, a rhowch i'r defaid y mae arnynt, neu fydd mewn perygl o'i gael. Y mae cymmaint a dram yn ddigon i bob un ar ben bore, mewn llwyaid neu ddwy o leisw.

Am y Dwfr coch fydd yn rhedeg o Ddefaid, a'r Feddyginiaeth rhagddo.

Y mae hwn yn cael ei gyfrif yn un o'r clefydau mwya peryglus ag fydd yn perthyn i ddefaid, yn eu lladd ar fyrr amser, oni chanfyddir ar y dechreu. Y feddyginiaeth rhagddo yw eu gwaeli yn eu traed a than eu cynffonnau; a dodi dail Ruw neu Wermod wrth y mannau tostion, wedi eu pwyo yn dda a'u cymmysgu yn dda â halen Bay; a rhoi iddynt mewn ffordd o ymborth fore a nos, wair teg, neu ryw fwyd fych arall, wedi taslu ychydig o halen ynddo.

Rhag y Clefyd a elwir Tân gwyllt neu'r Pryf rhedegog ar Ddefaid. Math o Ysfa danllyd ydyw.

Y mae'r clefyd hwn mor beryglus ag un a ddi-chon fod ar ddefaid, ac fe a'i barnwyd dros hir amser yn anfeddygol; ond fe ddarfu i rai o'n bugeiliaid deallus wneuthur Eli ag fydd dda rhagddo, hynny yw, cymmeryd Llysfieuyn a elwir *Cherfil*, a'i bwno yn dda am ben diod fur, ac eneinio'r fan glwyfus ag ef. Neu, i gymmeryd ffordd arall, yr hon fydd mor sicr, Gwnewch olch o gwarter pint o ddwfr, a chymmaint a ffauen o gopras gwyn; golchwch y lle ag ef ddwy neu dair gwaith mewn awr o amser, ac y mae yn wellhad sicr.

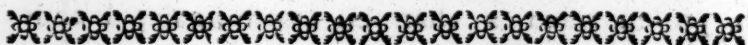
Rhag y Frech ar Ddefaid.

Y mae'r clefyd hwn yn ymddangos yn noppynnau bychain yn y croen, naill ai rhai cochion neu o liw'r pwrpl, ac y mae yn llygradwy iawn,

fel mor gynted ag y caffo dafad ef, dylid ei fym-
mud hi o blith y lleill a'i doddi mewn porfa new-
ydd. Y ffordd i wellhau hyn, yw berwi dail Ros-
mari mewn finegr cryf, ynghylch tair wns o ddail
at bob pint o ddwfr, a golchi'r manau dolurus
ag ef.

Rhag y Gyf neu'r Stagers ar Wyn neu Ddefaid.

Cymmerwch bob o geiniogwerth o bupur hir-
ion, licworis, had anis, had cywarch, pwniwch
hwy gyd ynghyd, a chymmyfigwch â llaeth new-
ydd ei odro a mêl, a rhewch ddwy neu dair llwy-
aid yn glae ar i bob oen neu ddafad. Dylid gwneu-
thur hyn os yw bosibl ym mis *Mai*.

At wellhau Clefydau ar Foch.

CReadur niweidiol, ysglyfaethus, cyndyn, ca-
led, anhawdd ei reoli yw mochyn, pa fodd
bynnag y mae yn dra lleisiol i'r rhei'ny ag fydd a
chyfleusdra i'w gadw; a chan na's rhaid dywed-
yd ychwaneg mewn perthynas i'r rhywogaeth
honno, ni a gawn son am y clefydau ag y maent
yn ddarostyngedig iddynt, a'r meddyginiaethau
rhagddynt.

Rheolau i wybod a ydyw Moch yn iach neu beidio.

Y mae pob moch iach yn crychu, *cwrlo*, eu
cynffonnau, o herwydd pa ham ni oddef y moch-
fugeiliaid goreu mewn un modd eu gwaedi yn eu
cynffonnau, pan y bo eisiau gwaedi arnynt: eithr
yn eu clustiau, ac ynghylch eu gyddfau. Y maent
yn ddarostyngedig iawn i dwymynau yr hyn a
adnabyddir wrth eu gwaith yn crogi i lawr eu
pennau, ac yn troi ar y naill ochr, rhedeg yn ddi-
fymmwyth, a pheidio yn sydyn, yn fwya cyffre-
dinol, os nid yn wastadol, y mae math o bendro
yn cydfyned a hyn, yr hyn fydd yn peri iddynt
fyrthio

fyrthio i'r llawr a threngu, os na ragflaenir mewn pryd. Pan ddealloch fod y clefyd hwn arnynt rhaid i chwi ddal manwl sylw ar ba ochr y maent yn troi eu pennau, a'u gwaedi yn y cluft neu'r gwddf yr ochr arall. Y mae rhai yn cynghori eu gwaedi yn eu cynffonnau, o ddautu dwy fodfedd islaw y rhwmp. Y mae yn sicr fod y clefyd hwn ar foch oddi wrth ormod waed, a'u gwaedi mewn amser yw'r ffordd sicraf i'w gwellhau.

Wrth waedi moch gerllaw eu cynffonnau, chwi a gewch weled gwythien fawr yn codi uwchlaw'r lleill. Yr oedd yr hen Fochwyr yn arfer curo honno i beri iddi gyfodi, ac ar ol hynny ei hagoryd ar ei hyd â Ffleim neu gyllell lem, gellwch ollwng deg wns o waed i fochyn canolig ei faint, o 15 i 16 i fochyn mawr, rhwymwch i fynu'r agoriad â'r rhisgl nefaf i'r prencelyn. Ar ol eu gwaedi cedwch hwynt yn y twlc ddiwrnod neu ddau, a rhowch iddynt flawd barlys yn gymmysg â dwfr twymn, ac na adewch iddynt yfed dim ond dwfr twymn.

Am y geg-glwyf, neu'r cwins ar foch.

Y mae moch yn ddarostyngedig iawn i'r clefyd hwn, a chwydd yn eu gyddfau yw, y mae yn eu hatal i dewhau, ac yn digwydd fynychaf pan y maent yn hanner tew. Y mae yn cael ei wellhau trwy ollwng gwaed ychydig uwchlaw'r ysgwydd, neu y tu ol i'r ysgwyddau. Ond y ffordd sicraf yw ei waedi tan ei dafod.

Am y Cnewyll mewn Moch.

Chwydd yn y gwddf yw'r clefyd hwn hefyd; a'r ffordd i'w gwellhau yw eu gwaedi tan eu tafodau, a rhwbio eu safnau ar ol eu gwaedi â halen a fflwr gwenith wedi ei gymmysgu ynghyd. Os digwydd ar hwch dorrog, rhowch iddi wraidd y daffodil melynion

Moch

*Moch yn colli eu blys at fwyd, ac yn ei chwydu i
fynu o'u hanfodd.*

Pan weloch foch yn chwydu eu bwyd, rhoddwch iddynt grafion ifori, neu grafion corn bwch danas gwedi ei fychu mewn padell a halen am ei ben, rhaid ei gymmysgu a'u bwyd, ffae'r caeau neu fes wedi eu malu ddylai eu bwyd fod yn ben-naf; os na ellir cael y rhai'n, gwna barlys wedi ei fras falu, a'i grasu gyda'r pethau uchod y tro. Mae Madr hefyd yn dda i'w roddi am ben eu bwyd, rhag y clefyd hwn. Nid yw'r clefyd hwn yn glefyd marwol, ond fe wna foch yn druain iawn.

Rhag y Gargut, neu glefyd y Gwaed ar Fochyn.

Y mae pobl yn cyfrif hwn yn glefyd marwol. Y mae rhai yn ei alw y gynddaredd ar foch. Y mae yn ymddangos arnynt agos fel twymyn, trwy grynu ar eu traed a diflasu ar eu bwyd. Pa fodd bynnag hwy a fwyttant mewn twymyn, hyd yr amser y syrthiont yn feirwon; ond yn y clefyd hwn hwy gollant eu blys at fwyd ddiwrnod neu ddau cyn y dechreuo'r cryndod arnynt. I wellhau hyn, mor gynted ag y dealloch ei fod ar fochyn, gwaedwch ef tan ei glustiau, a than ei gynffon medd rhai. At wneud iddo waedi yn well, curwch ef â gwialen fechan oddiamgylch y man yr agorafoch yr wythien. Er mai anfynych y paid a gwaedi yn rhwydd yn y clefyd hwn os bydd y wythien wedi ei hiawn agoryd. Wedi ei waedi cedwch ef yn tŷ a rhoddwch flawd barlys mewn maidd twymn, a dodwch beth madr am ei ben, neu Occer coch.

Am glefyd y ddueg neu'r Spleen mewn Moch.

Gan fod moch yn greaduriaid gwangcus, y maent yn cael eu mynych flino gan y clefyd hwn. i'w gwellhau rhoddwch iddynt fan frigau *Tamarise*
(plan-

planhigyn bychan yw, rhisgl coch a dail fel grug) wedi eu berwi, neu briwio yn eu bwyd; gwna lawer o ddaioni iddynt; y mae sudd a phob rhan o'r pren hwn yn dda rhag y rhan fwyaf o glefydau ar foch, yn enwedig y clefyd hwn.

Rhag y Chwarren ar Foch.

Bernir fod y clefyd hwn yn gydiol, mor gynted ag yr ymaflo mewn moch dylid eu neilltuo oddi wrth y lleill, a'u gosod lle na bo ond rhai clas. Yn yr achos hwn fel pob un arall, dylai'r moch clas gael gwellt glân tanynt: mor gynted ag y bernoch ei fod arnynt rhowch iddynt ynghylch pint o win gwyn, neu Raifins wedi berwi march-redyn y derw yn gymmysg â hwynt, a deg neu ddeuddeg o grawel Eiddiorwg wedi eu pwnio. Fe'u pwrgia'r fetswn hon hwynt, ac a'u gwellha.

Os digwydd y chwarren ar un arall ar ol y cyntaf, carthwch wellt a thom y mochyn clas cyntaf allan o'r twlc. Pan ddodoch hwnnw i mewn rhowch iddo ddyrnaid o wermod newydd gasglu, i'w bwytta fel y gallo. Pa bryd bynnag y clefycho mochyn meddylwch roi iddo le a gwellt glân.

Y mae march-redyn y derw (rhedyn yn tyfu ar dderw) mewn gwin gwyn yn dda rhag clefyd y Geri, *Choler*.

Rhag y Frech ar Foch.

Pan bo'r clefyd hwn arnynt mae eu llais yn fwy cryglyd na chyffredin, eu tafodau yn laswynion, a'u crwyn yn llawn noppynnau o faintioli pys bychain. Rhowch iddynt hanner pwys o frwmstan, tair wns o alum, tri chwarter pint o grawel pren Bay, dwy wns o huddugl. Curwch hwy ynghyd a dodwch mewn cŵd lliain yn y dwfr ydych yn roi iddynt i'w yfed, gan eu troi yn dda yn gyntaf.

Anhwyldeb yngholyddion moch a'r feddyginiaeth.

O herwydd eu bod o natur boeth, diffyg dwfryw
achos

achos y clefyd hwn, nid ydynt byth yn ei gael ond yn yr haf neu-pan bo dwfr yn brin. I wellhau hyn rhowch iddynt ddigon o ddwfr glân, a chedwch mewn lle glân, tyllwch ddau cluft y mochyn, a dodwch ddalen a bonyn y llyfieuyn a elwir Yspaen du, *Black Helebore*, yn y tyllau.

Clefyd y Buſtl ar Foch.

Nid yw hwn byth yn digwydd ond o ddiffyg blys at fwyd, lle mae'r cylla yn rhy oer i'w dreulio, brynti lle a diffyg porthiant yw'r achos cyffredinol o hono, i'w wellhau rhowch iddynt sudd dail Gabeds mewn pint o dwfr glân. Y mae chwydd dan aflach y mochyn fydd ag ef arno.

Am Hychod torrog.

Dylid gofalu eu cadw mewn twlc rhag drwgddamwain, heb ond un ynghyd rhag llethu eu gilydd. Gadewch iddynt fwrw eu perchyll mewn twlc, yn amgen gallant eu taflu cyn yr amser.

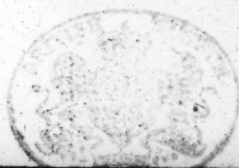
I yspaddu Moch.

Dylai Tyrchod gael eu yspaddu yn chwech mis oed, pan maent yn dechreu cryfau mewn gwres, yn y *Gwanwyn* ac ar ol gŵyl *Mihangel* yw'r amser goreu. Torrwch archoll ynghanol pob carreg, a thynnwch hwynt allan yn dîrion ac enneiniwch y clwyf â Thar.

Ni ddylid torri hychod mawr tan dair neu bedair blwydd oed, torrwch yn yr ystlys archoll o led dau fys a chylllell lem, tynnwch allan gŵd y perchyll, gwniwch i fynu'r archoll ac enneiniwch, a chedwch mewn twlc clyd ddau neu dri diwrnod.

At wellhau Cnoad Ci cynddeiriog.

Cymmerwch ddyrnaid o wraidd *Fflower de liws*, briwiwch a phwniwch hwy yn fân, a rhowch i'r Ci a gnowyd mewn llaeth. Fe iachaodd hyn lawer o ddynion a chŵn.

gael
lhau
che-
och-
lwir

ffyg
eul-
yff-
udd
mae

wg-
gi-
ewn

mis
yres,
am-
car-
ein-

bed-
o led
per-
vch,
nod.

iws,
h i'r
la-